

Oblici kaznenog djela ubojstva

Peić, Tomislav

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department for Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:227:270156>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU

SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
ZNANOSTI

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI
ISTRAŽIVANJE MJESTA DOGAĐAJA

DIPLOMSKI RAD
OBLICI KAZNENOG DJELA UBOJSTVA

TOMISLAV PEIĆ

Split, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI
ISTRAŽIVANJE MJESTA DOGAĐAJA

DIPLOMSKI RAD
OBLICI KAZNENOG DJELA UBOJSTVA

Prof. dr.sc. ANITA KURTOVIĆ MIŠIĆ

TOMISLAV PEIĆ

326/2015

Split, rujan 2018.

Rad je izrađen u Splitu

pod nadzorom mentora prof. dr. sc. Anite Kurtović Mišić

u vremenskom razdoblju od 12. travnja 2018. do 1. rujna 2018.

Datum predaje diplomskog rada: 6. rujna 2018.

Datum prihvaćanja rada: 10. rujna 2018.

Datum usmenog polaganja: 18. rujna 2018.

Povjerenstvo: 1. Izv. prof. dr. sc. Damir Primorac

2. Doc. dr. sc. Lucija Sokanović

3. Prof. dr. sc. Anita Kurtović Mišić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CILJ RADA	2
3. POJAM KAZNENOG DJELA	3
3.1. Materijalni pojam kaznenog djela	5
3.2. Formalni pojam kaznenog djela	8
3.2.1. Radnja	9
3.2.2. Biće kaznenog djela	12
3.2.3. Protupravnost i razlozi isključenja	13
3.2.3.1. Nužna obrana	15
3.2.3.2. Krajnja nužda	16
3.2.4. Krivnja	18
4. KAZNENA DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA	23
4.1. Kaznena djela protiv života i tijela u zakonima na području Republike Hrvatske	27
5. UBOJSTVO	37
6. TEŠKO UBOJSTVO	45
6.1. Ubojstvo na okrutan ili podmukao način	48
6.2. Ubojstvo osobe koja je posebno ranjiva zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće	55
6.3. Ubojstvo bliske osobe koju je počinitelj već ranije zlostavljao	59
6.4. Ubojstvo iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih niskih pobuda	65
6.5. Ubojstvo radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela	73
6.6. Ubojstvo službene osobe u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti	75
7. USMRĆENJE	78
7.1. Usmrćenje na mah	79
7.2. Čedomorstvo	85
7.3. Usmrćenje na zahtjev	89
8. PROUZROČENJE SMRTI IZ NEHAJA	92
9. SUDJELOVANJE U SAMOUBOJSTVU	96
10. PROTUPRAVNI PREKID TRUDNOĆE	99
11. SLUČAJ PARAVINJA	102
12. ZAKLJUČAK	117
13. LITERATURA	118

14.	SAŽETAK.....	120
15.	SUMMARY	121
16.	ŽIVOTOPIS	122
	Izjava o akademskoj čestitosti.....	123

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada je oblici kaznenoga djela ubojstva. Život je jedna od najvećih vrednota koje ne poznaje samo naš Ustav, već Ustav svake zemlje na svijetu. Zbog toga je uzimanje nečijeg života jedno od najtežih kaznenih djela koja se mogu počinuti, pa je stoga za njih pripisana i najveća kazna. U nekim kaznenim zakonodavstvima za kazneno djelo ubojstva sud može izreći i smrtnu kaznu. No, da bi smo mogli razumjeti što je ubojstvo i zašto je ono jedno od najtežih kaznenih djela prvo moramo znati što je kazneno djelo. Upravo iz toga razloga prvi dio diplomskoga rada ćemo posvetiti kaznenom djelu, objasniti ću što je kazneno djelo, njegov materijalni i formalni pojam, radnju i biće te najvažnije razloge isključenja protupravnosti jer bez poznavanja tih pojmova ne možemo ni shvatiti zakonske opise pojedinih oblika kaznenih djela ubojstava. Ponekad je moguće da počinitelj usmrti nekoga, ali pod okolnostima koje spadaju u institut nužne obrane pa neće biti kažnjen ili će mu biti izrečena manja kazna. Nakon toga ukratko ćemo proći sve Kaznene zakone koji su bili na snazi u Republici Hrvatskoj i prikazati kako su se mijenjale same odredbe kaznenoga zakona što se tiče ubojstva, tu prvenstveno mislimo na kazne koji su se često mijenjale, a stupanjem novog zakona na snagu neka su se kaznena djela iz glave X izbacila te pripojila drugim kaznenim djelima. Nakon toga dolazimo do glavnog dijela ovoga rada gdje ćemo prikazati svako kazneno djelo iz glave protiv života i tijela posebno, prvenstveno kaznena djela koja se tiču ubojstva, počevši od kaznenog djela ubojstva, teškog ubojstva sa svim njegovim kvalifikatornim obilježjima, usmrćenja te njegova privilegirana obilježja, sudjelovanja u samoubojstvu, prouzročenje smrti iz nehaja te na kraju protupravni prekid trudnoće. Za svaki pojedini zakonski opis svakoga djela bit će po nekoliko primjera iz novije sudske prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske, kako bi bilo lakše razumjeti zakonske odredbe. Na kraju ćemo spomenuti slučaj koji je prije par godina potresao Hrvatsku, točnije ubojstvo Antonije Bilić od strane Dragana Paravinje te ćemo objasniti zašto je ovaj slučaj toliko kompliciran da je Vrhovni sud tri puta ukidao presude Županijskih sudova i vraćao na ponovno suđenje, da bi na kraju samo preinačio odluku.

2. CILJ RADA

Cilj ovoga rada je prikazati oblike kaznenog djela ubojstva koji postoje u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu prema zakonu koji je trenutno na snazi. Također, cilj je prikazati kako su se tokom godina, točnije od samostalnosti Republike Hrvatske, mijenjale odredbe o ubojstvu kako kroz zakone tako i kroz praksu sudova. Prikazat će se koji su svi elementi potrebni da bi se uopće došlo do osuđivanja za kazneno djelo ubojstva, a pritom će se prikazati i svi razlozi isključenja protupravnosti jer u tim slučajevima nema kaznenog djela ubojstva. Cilj je prikazati svako kazneno djelo ubojstva, kako kazneno djelo obično ubojstva kroz odredbe zakona tako i kroz neke slučajeve iz sudske prakse koji će pomoći u razumijevanju kaznenog djela. Zatim, kazneno djelo teškog ubojstva te koje su sve njegove kvalifikatorne okolnosti, poput ubojstva na okrutan ili podmukao način, ubojstvo osobe posebno ranjive zbog dobi, ubojstvo osobe koja je već ranije zlostavljana, kako kroz zakonske odredbe tako i kroz sudsku praksu. Razlog navođenja sudske prakse je taj što su odredbe zakona teške za razumijevanje te je puno lakše razumjeti kroz sudsku praksu. Na kraju cilj je sve što je ranije navedeno povezati sa slučajem Dragana Paravinje koji je ubio Antoniju Bilić te kojemu se tri puta sudilo, a Vrhovni sud je sva tri puta ukidao presudu Županijskih sudova da bi na kraju sam donio odluku. Nastojat će se objasniti zašto su županijski sudovi osuđivali Paravinju na kaznu od 40 godina zatvora, dakle za teško ubojstvo, da bi Vrhovni sud poništio to te ga osudio za obično ubojstvo.

3. POJAM KAZNENOG DJELA

Kazneno pravo i znanost kaznenog prava moraju odrediti pravni pojam kaznenog djela u njegovom formalnom i materijalnom smislu. Prvo znači odrediti opće pravne pretpostavke kažnjivosti, a drugo znači da se mora točno odrediti bit kaznenog djela.¹ Određivanje pojma kaznenog djela je središnje pitanje znanosti kaznenog prava. U Kaznenom zakonu nema zakonske definicije kaznenoga djela. To je u neku ruku i dobro zbog razloga što je sama teorija dosta razjedinjena i zbog toga što bi se time zatvarali putevi za daljnja teorijska razmatranja. Postoje brojna kaznena djela, koja su međusobno različita.² Svatko od nas ima svoju pretpostavku o kaznenim djelima, kao što su krađa, ubojstvo, silovanje. Svako od tih kaznenih djela ima svoja posebna zakonska obilježja, svako djelo ima svoj zakonski opis.³ Da bi netko recimo bio optužen za krađu, nije samo dovoljno utvrditi da je učinjenim djelom ostvaren zakonski opis krađe. To u velikoj većini slučajeva nije dovoljno za kažnjavanje. Prvo se trebaju utvrditi opće pravne pretpostavke kažnjivosti, jer one nisu sadržane u tim zakonskim opisima kaznenih djela u Posebnom dijelu Zakona.⁴ Odrediti opće pravne pretpostavke kažnjivosti znači odrediti opći pojam kaznenog djela, kada je potrebno utvrditi taj pojam postavlja se pitanje koje su to opće pravne pretpostavke kažnjivosti bez kojih ne postoji ni jedno kazneno djelo, koje su prijeko potrebne za egzistiranje svakog kaznenog djela, a da ne postoji neki razlog isključenja protupravnosti, kao nužna obrana, krajnja nužda te da ne postoji razlog koji je isključio krivnju neubrojivost ili zabluda.⁵ One nisu sadržane u zakonskim opisima pojedinih djela u Posebnom dijelu, one njima prethode. To bi značilo da bismo odredili opći pojam kaznenog djela, prvo treba odrediti elemente, okolnosti, koje moraju uvijek postojati da bi jedno kažnjivo ponašanje iz Posebnog dijela bilo kazneno djelo. To je glavni zadatak teorije kaznenog prava. Zakoni to nikada ne definiraju, stoga je to važno odrediti. To je pravna podloga za realnu, racionalnu i ujednačenu sudsku praksu, time se osigurava i pravna sigurnost. Tu se vidi karakter kaznenopravne dogmatike čiji je centralni pojam baš taj opći pojam kaznenog djela. Ona pozitivno utječe na sudsku praksu, a i sama se učvršćuje i razvija pod njezinim plodonosnim utjecajem. Kako je već rečeno u kaznenom zakonu ne postoji zakonska definicija kaznenog djela. O samom pojmu kaznenog djela može se iz odredbi Općeg dijela dosta jasno spoznati struktura kaznenog djela i obilježja samoga općeg pojma kaznenog djela. Tako se iz članka 1.

¹ Bačić, F., Pavlović, Š., *Komentar kaznenog zakona*, Informator Impress, Zagreb, 2001., str. 75.

² *Ibid.*, str. 76.

³ *Ibid.*, str. 75.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*

može iščitati da su kaznena djela po svim svojim značajkama najteža vrsta kažnjivih radnji te se upozorava na društveno štetan karakter kaznenog djela.⁶ Prema pravnom pojmu kazneno djelo predstavlja radnju kojom je ostvareno biće kaznenog djela i ta je radnja protupravna i skrivljena. Kaznena djela i sankcije za kaznena djela mogu se propisivati samo zakonom što znači se oni nikada ne mogu propisati aktima nižeg ranga od zakona što propisuje načelo zakonitosti⁷. Članak 1. potvrđuje stav da se u kaznenom pravu ne kažnjavaju za planove, za misli, i da kazneno djelo ne može i njih rasprostirati, traže se dakle djela, radnje, postupci u vanjskom, fizičkom svijetu. Tako ne može netko biti osuđen za pokušaj ubojstva jer je samo pomislio nekoga usmrtniti, traži se dakle neka radnja ili pokušaj da bi uopće moglo doći do osude. Za kaznena djela kao počinitelji odgovaraju samo fizičke i pravne osobe iz čega možemo zaključiti da su kaznena djela ljudske radnje i akti društvenih tvorevina kojima je javni poredak priznao pravnu sposobnost.⁸ To je bitno je čl. 20. navodi da su činjenje i nečinjenje označeni kao načini izvršenja kaznenog djela, što je važno jer se kazneno djelo uglavnom vezuje za radnju čovjeka, a ne za svojstva ličnosti počinitelja, tako se stvara i podloga za dvije skupine kaznenih djela, djela činjenja i djela nečinjenja o čemu će riječi biti kasnije.⁹ Prema tradicionalnom shvaćanju akti pravne osobe nisu se smatrali radnjom u kaznenopravnom smislu, ali se navedeno shvaćanje, iako nikada nije vrijedilo bez iznimke, sve više napušta.¹⁰ Važno je još spomenuti članke koji su važni za krivnju. Iz čl. 39. jasno proizlazi da bez krivnje nema kaznenog djela¹¹, a iz čl. 4. da nema kazne bez krivnje¹², a to su temeljne odrednice za postojanje kaznenog djela i kažnjavanja. Iz čl. 4. se dakle može iščitati da je krivnja prijeko potrebna za postojanje kaznenog djela, da je ona temeljna pretpostavka za kažnjavanje.¹³ Iz svega navedenoga možemo izvesti konačnu definiciju kaznenog djela, a ona bi glasila da je kazneno djelo protupravno, skrivljeno i kažnjivo ponašanje čovjeka.¹⁴ To je četvero elementarna struktura kaznenog djela. Ova definicija se može složiti i sa drugom definicijom,

⁶ U potpunosti članak 1. glasi : kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju se samo za ona ponašanja kojima se tako povređuju ili ugrožavaju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile.

⁷ Načelo zakonitosti propisuje Kazneni zakon u članku 2. u kojem govori kako nitko ne može biti kažnjen za djelo koje prije nego je počinjeno nije bilo utvrđeno zakonom ili međunarodnim pravom kao kazneno djelo, niti mu se može izreći kazna ili druga kazneno pravna sankcija koja nije bila određena zakonom.

⁸ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *Kazneno pravo – Temeljni pojmovi i instituti*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2014., str. 32.

⁹ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 1), str. 76.

¹⁰ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 32.

¹¹ *Nullum crimen sine culpa.*

¹² *Nulla poena sine culpa.*

¹³ Članak 4. glasi : Nitko ne može biti kažnjen ako nije kriv za počinjeno kazneno djelo.

¹⁴ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 1), str. 77.

do koje bi se moglo doći polazeći od onoga što je smisao i cilj kaznenog prava. Pri ostvarenju svojih ciljeva kazneno se pravo oslanja na kaznu, njome je do kraja prožeto. U kaznenom pravu se mora raditi o čovjekovu postupku koji zaslužuje kaznu, najtežu sankciju pravnog poretka, koja izražava i materijalizira društvenu i socijalnu etičku osudu za učinjeno djelo.¹⁵ Takva se kazna može izreći samo onom tko je svojim činom došao u sukob s pravnim poretkom. Društvo može kazniti samo nedopuštena, zakonski zabranjena djela. Njih pogađa nevrijedna ocjena pravnog poretka. To očito vodi do protupravnosti kao općeg elementa kaznenog djela. Iza iz svega što je istaknuto proizlazi i drugi zahtjev da se mora raditi o počinitelju koji za svoje djelo osobno zaslužuje prijekor, kao ne vrijednosnu ocjenu pravnog poretka, o počinitelju u vezi s njegovim djelom.¹⁶ To je upravo krivnja, te još jednom vidimo da je ona neizostavan temelj obilježja kaznenog djela. Postupak da li je počinjeno kazneno djelo i izricanja kaznenopravne sankcije može provesti samo sud. Za kaznena djela predviđene su i najteže kazne i ostale kaznenopravne sankcije. Tako je najteža vrsta kazne predviđena za najteže i najpogibelnije oblike kaznenih djela kazna dugotrajnog zatvora koja se može izreći u trajanju od 21 do 40, a iznimno i do 50 godina. Kazna zatvora koja sadrži oduzimanje slobode može se izreći u trajanju od 3 mjeseca do 20 godina. Međutim, Kazneni zakon (Narodne novine, broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15 - Ispravak i 101/17) predviđa i velike mogućnosti izricanja i blažih kaznenopravnih sankcija, kao uvjetne osude, rada za opće dobro itd.¹⁷

3.1. Materijalni pojam kaznenog djela

Pokušaj da se odredi materijalni pojam kaznenog djela nalazimo već u dalekoj prošlosti. Tako je talijanski kriminolog Garofalo tvrdio da je prirodni zločin svako djelo koje vrijeđa temeljne osjećaje samilosti i poštenja, dok je njemački pravnik Ihering smatrao da je to djelo kojim se ugrožavaju temeljni društveni interesi.¹⁸ Nešto kasnije, naročito pod utjecajem talijanske pozitivističke škole, uvriježilo shvaćanje da je kazneno djelo po svojoj biti društveno opasno djelo. Sva ta shvaćanja bila su na svoj način točna, ali i preopćenita. Materijalni pojam kaznenog djela treba odrediti pobliže. U tome treba poći od temeljnih vrednota predviđenih u ustavu zemlje o čijem se kaznenom zakonodavstvu radi.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 32.

¹⁸ Horvatić, Ž., Novoselec, P., *Kazneno pravo – Opći dio*, Birotisak – Policijska akademija, Zagreb, 2001., str. 155

Kaznena djela su ponašanja za koja kazneni zakon propisuje kaznu. U tome zakonodavac nema odriježene ruke i ne može bilo što proglasiti kaznenim djelom. Stoga se postavlja pitanje što zakonodavac smije predvidjeti kao kazneno djelo, odnosno kojim uvjetima mora odgovoriti određeno ponašanje da bi se opravdano smatralo kaznenim djelom.¹⁹ To je, ustvari pitanje o materijalnom pojmu kaznenog djela, o njegovu sadržaju ili njegovoj biti. Ono prethodi donošenju kaznenog zakona pa, u krajnjoj liniji, nije pitanje kaznenopravne dogmatike, nego kriminalne politike. Materijalni pojam kaznenog djela je poveznica sa društvenim sustavom vrijednosti i stvarnim životom jer nam daje odgovor na pitanje zašto je određeno ponašanje predviđeno kao kazneno djelo.²⁰ Kazneno djelo u materijalnom smislu je ponašanje čovjeka kojim se povređuju naročito vrijedna pravna dobra, tj. vrednote bez kojih društvo ne bi moglo opstati ili bi, u najmanju ruku bila ugrožena njegova sigurnost.²¹ Takva naročita vrijedna pravna dobra Ustav propisuje u čl. 3. označuje ih kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i pobliže ih određuje kao slobodu, jednakost, nacionalnu ravnopravnost, mirotvorstvo, socijalnu pravdu, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavinu prava i demokratski višestranački sustav.²² U osnovi, možemo ih podijeliti na pravna dobra kojima se štiti slobodni razvitak pojedinca i pravna dobra koja omogućuju zajednički život, pri čemu se obje skupine isprepleću jer niti pojedinac smije svoju slobodu koristiti na štetu drugih, niti se isticanjem općih dobara smije dovoditi u pitanje sloboda pojedinaca. Naročito vrijedna pravna dobra mogu predstavljati već postojeća stanje, afirmirane društvene vrednote, npr. život, slobodu, imovinu, ali i buduća stanja koja tek žele stvoriti proglašavanjem određenih ponašanja za kaznena djela, kao što je obazrivost prema životinjama, čemu služi zabrana ubijanja ili mučenja životinja iz čl. 205.

Za materijalni pojam kaznenog djela kao ponašanja čovjeka potrebna je i određena kvaliteta ljudske radnje. Neke vrijednosti kao što je ljudski život i tjelesna cjelovitost, štite se prijetnjom kazne od svih vrsta napada, ali kod mnogih to nije potrebno ako se njihova zaštita postiže u dovoljnoj mjeri u drugim granama prava. U takvim slučajevima prijetnju kaznom treba ostaviti samo za naročito opasne vrste napada na neko dobro. Tuđu stvar ne treba štiti od uništenja ili oštećenja iz nehaja, nego samo ako je to učinjeno s namjerom. Neispunjenje ugovora također

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 95.

²¹ Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2016., str. 97.

²² Također na istu stvar se nadovezuje i Kazneni zakon koji u čl. 1. navodi da se kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju samo za ona ponašanja kojima se tako povređuju ili ugrožavaju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile.

je dovoljno sankcionirano u građanskom pravu, ali ako je ono rezultat prijevarnog postupanja, zaslužuje biti proglašeno kaznenim djelom.²³ Zahtjev da se propisivanjem kaznenih djela moraju štiti samo naročito vrijedna pravna dobra²⁴ znači zapravo da zakonodavac mora biti obazriv u propisivanju kaznenih djela. Kazna kao odgovor na kazneno djelo najteža je sankcija koju pravni poredak uopće poznaje i zato se smije primjenjivati samo ako se zaštita pravnog dobra ne može postići na drugi, blaži način. Kazna uvijek mora biti posljednje sredstvo kriminalne politike. Na taj način dolazi do izražaja fragmentarnost ili supsidijarnost kaznenog prava. Načelo fragmentarnosti sadržano je u dijelu odredbe koja se poziva na Ustav i međunarodno pravo kao izvore spoznaje o najvažnijim pravnim dobrima, dok je načelo supsidijarnosti sadržano u sintagmi da se zaštita tih najvrjednijih pravnih dobara ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile.²⁵ Za materijalni pojam kaznenog djela traži se da povreda ili ugrožavanje kaznenim pravom zaštićenoga dobra ima određenu kvalitetu, odnosno relevantnu težinu koja opravdava posezanje za kaznenopravnom reakcijom. Tako se npr. ljudski život kaznenim pravom štiti od svih vrsta napada, dok se druga kako je već rečeno štite samo od najopasnijih oblika povrede ili ugrožavanja.²⁶ Takvo materijalno poimanje kaznenog djela postavlja pred zakonodavca određene konkretne zahtjeve :

- a) Zakonodavac ne smije predvidjeti kao kazneno djelo ponašanje usmjereno protiv vrednota koje nisu sadržane u Ustavu. Sklapanje braka među osobama iste vjeroispovijesti moglo bi za nekoga biti vrijednost koja zaslužuje i kaznenopravnu zaštitu, npr. tako što će se kažnjavati sklapanje mješovitog braka, ali bi to bilo u suprotnosti s vrijednosnim sustavom Ustava koji jamči slobodu vjeroispovijesti.²⁷
- b) Radnje kojima se krše zakoni ćudoređa ne treba predviđati kao kaznena djela ako se njima ne ugrožava sigurnosti društva. Kod njih se uopće ne može govoriti o napadu na pravna dobra. Laganje je nemoralno, ali su u tom slučaju dovoljne i ćudoredne sankcije, preljub je nemoralan, ali će javnost biti umirena iako se na njega nadovežu samo sankcije obiteljskog prava.²⁸

²³ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 21), str. 98.

²⁴ Naročito vrijedna pravna dobra koja zalužuju kaznenopravnu zaštitu podliježu povijesnim promjenama. To se podrazumijeva jer se s razvitkom društva mijenjaju i njegove vrijednosti. Nakon propasti socijalizma 1989. godine, samoupravljanje je u RH prestalo biti pravno dobro koje bi zahtjevalo kaznenopravnu zaštitu. Neka pravna dobra ipak nisu podložna većim promjenama, kao što je život, sloboda i imovina pa su u odnosu na njih promjene kaznenog zakonodavstva rjeđe.

²⁵ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 95.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Horvatić, Ž., Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj.18), str. 157.

²⁸ *Ibid.*

- c) Najveće poteškoće nastaju kada treba razgraničiti kaznena djela od prekršaja jer se i tim kažnjivim radnjama povređuju pravna dobra. Nemoguće je postaviti takav materijalni pojam kaznenog djela po kojem bi se ono kvalitativno razlikovalo od navedenih kažnjivih radnji. Ovdje zakonodavac zacijelo ima određenu slobodu u prosudbi što će smatrati kaznenim djelom, a što prekršajem, pri čemu će polaziti od kriminalno političke ocjene težine napadana pojedina pravna dobra.²⁹

3.2. Formalni pojam kaznenog djela

Dok materijalni pojam kaznenog djela prethodi zakonu, formalni je pojam sadržan u zakonu i zato je čisto pravne naravi. On obuhvaća pravne pretpostavke kažnjivosti koje su svojstvene svim kaznenim djelima. Da bi neko djelo bilo kažnjivo nije dovoljno da su njima ostvarena sva obilježja kaznenog djela sadržana u opisu tog kaznenog djela u posebnom dijelu kaznenog zakonodavstva, nego se moraju ispuniti i određene pretpostavke predviđene u općem dijelu kaznenog zakonodavstva.³⁰ To je apstraktni pojam kaznenog djela nastao teoretskom generalizacijom do kojeg je znanost kaznenog prava došla metodom generalizirajuće apstrakcije.

Da bi postojalo kazneno djelo ubojstva nije dovoljno da netko drugoga usmrti kako glasi opis kaznenog djela ubojstva iz članka 110. KZ-a, jer je moguće i da netko drugog usmrti, a da pri tome ne počinu ubojstvo kao što je slučaj u nužnoj obrani ili nesretni slučaj.³¹ Da bi neka radnja bila kazneno djelo njome mora biti ostvareno biće kaznenog djela, ono mora biti protupravna i mora biti skrivljena. Iz svega spomenutoga teorija kaznenog prava došla je do zaključka da postoje četiri elementa koja ulaze u strukturu formalnog pojma kaznenog djela odnosno zajednička su svim kaznenim djelima :

- a) ponašanje čovjeka ili ljudska radnja
- b) biće kaznenog djela
- c) protupravnost
- d) krivnja.³²

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 21), str. 99.

³¹ *Ibid.*

³² Bojanić, I., Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013., str. 96.

3.2.1.Radnja

Radnja kaznenog djela je ljudska radnja, ponašanje čovjeka. Bez obzira na kontroverze u teoriji, radnja je neizostavna supstancija svakog kaznenog djela, s pravom na rang osnovnog obilježja. Ovim elementom obuhvaćaju se činjenični, fizički supstrat djela, da je kazneno djelo samo ono što se zbiva u vanjskom svijetu, realna, objektivna pojava toga svijeta.³³ Čovjek dolazi u sukob s kaznenim zakonom tek tada kada počinje djelovati u vanjskome svijetu. Sve ono prije toga, svi njegovi planovi, namjere koliko god one loše, nemoralne bile, sve ostaju izvan interesa kaznenog prava. Niti tjelesni pokreti čovjeka, ako su izvan domašaja njegove volje, neće ulaziti u pojam radnje. Jer samo radnje, kao akti izraženi u vanjskom svijetu, mogu narušiti pravom uspostavljene društvene odnose, samo tako mogu biti ugroženi i oštećeni odnosi koje kazneno pravo štiti. Pri isticanju radnje kao osnovnog obilježja kaznenog djela izražava se još jedan važan stav, a to je bit kaznenog djela nije u osobinama ličnosti, već je odlučujuće za nju, određeni postupak, određeno čovjekovo ponašanje.³⁴ Na tome se osniva načelni stav da je kazneno pravo osnovano na djelu, a ne na počinitelju. Radnja kao osnovno obilježje mora izraziti ono što je zajedničko svim kaznenim djelima. Poteškoća je u tome što postoje razne vrste kaznenih djela koje nije lako svesti na radnju kao zajednički sastojak. To osobito vrijedi za kaznena djela činjenjem i nečinjenjem koja imaju različitu strukturu. Tako možemo postaviti pitanje što je zajedničko u ponašanju majke koja rukama uguši svoje dijete i majke koja ga ubija tako što ga ne hrani.³⁵ Nije lako dati odgovor. Svakodnevno u životu pod radnjom podrazumijeva se samo aktivno ponašanje. Rješenje možemo naći u tome da se pojam radnje uzme u užem smislu i veže samo za činjenje, ali se onda mora odustati od jedinstvene definicije radnje. To nikako ne odgovara stajalištu kaznenog zakona koji i nečinjenje smatra radnjom što se najbolje vidi kod kaznenog djela dovođenja u opasnost života i imovine opće opasnom radnjom ili sredstvom kod kojeg se i točno nabrojani oblici nečinjenja podvode pod pojam opće opasne radnje, istaknuti u nazivu kaznenog djela.³⁶ S druge strane, želimo li da definicija kaznenog djela bude valjana, moramo paziti da prilikom definiranja radnje ne anticipiramo definicije bića kaznenog djela, protupravnosti i krivnje.

Radnja mora biti predviđena u zakonu kao kazneno djelo što znači da mora odgovarati opisu nekog kaznenog djela u posebnom dijelu kaznenog zakona. U tome je smisao načela zakonitosti

³³ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 1), str. 79.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 21), str. 103.

³⁶ *Ibid.*

koje bi bilo zaniijekano ako bi se nekoga osudilo samo na temelju sučeva zaključka da se određenim ponašanjem povređuju naročito vrijedna pravna dobra, na temelju materijalnog poimanja kaznenog djela.³⁷ Iz svega navedenoga možemo zaključiti da aktivni subjekt, odnosno počinitelj kaznenog djela može biti samo čovjek, stoga učinci prirodnih događaja i djelovanja životinja uz izuzetak kada se čovjek poslužio životinjom kao sredstvom počinjenja kaznenog djela nisu kaznena djela.

U teoriji kaznenog prava postoji nekoliko definicija radnje kao općeg obilježja kaznenog djela, ali ni jedna od njih nije sveobuhvatna, stoga se pojam radnje u kaznenopravnom smislu najčešće određuje kroz njenu negativnu funkciju, odnosno određene slučajeve ljudskih ponašanja koja se ne smatraju radnjom u kaznenopravnom smislu. Navest ću najvažnija ljudska ponašanja koja se ne mogu smatrati radnjom.

- a) Radnje nisu misli koje se ni na koji način nisu očitovale u vanjskom svijetu. Davno prije Ulpijan je rekao „nikoga se ne smije kazniti zbog misli“ te je ta izreka postala neprijeporna tekovina suvremenog kaznenog prava. Isto vrijedi i za uvjerenja, stavove i osjećaje čovjeka tako dugo dok ostaju zatvoreni u njegovoj unutrašnjosti.³⁸
- b) Radnje također nisu refleksni pokreti koji se sastoje u neposrednom prenošenju podražaja sa senzornih na motorne živce, npr. netko povrijedi drugoga prilikom trzaja zbog dodira električnog voda. S refleksnim pokretima ne treba izjednačiti nekontrolirane obrambene mehanizme kao u primjeru kada vozač izgubi nadzor na volanom jer pokušava otjerati muhu koja mu leti prema oku jer oni, iako teško, ipak mogu podvući nadzoru volje. Refleksni pokreti nisu ni automatizirani pokreti koji su do te mjere uvježbani da se izvode nesvjesno kao slučaj kada vozač naglo skrene na lijevu traku i obori motorista jer je pješakinja iznenadno zakoračila na kolnik pored njega.³⁹
- c) Nisu radnje tjelesne reakcije izazvane neodoljivom silom kao što je slučaj kod netko drži pištolj uperen u osobu i prijeti joj da će je ubiti ukoliko ona ne upuca drugoga. Isti slučaj ako osoba A gurne osobu B koja stoji na rubu bazena pa B prilikom pada povrijedi osobu C koji se kupa u bazenu, nema radnje na strani osobe B, ali podrazumijeva se da ima na strani osobe A.⁴⁰ Drugačije stvar stoji u slučaju sile kojoj se moglo odoljeti ili prijetnje kao što je slučaj blagajnice u banci u koju je

³⁷ Horvatić, Ž., Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj.18), str. 158.

³⁸ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 21), str. 107.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*

razbojnik uperio pištolj tražeći da mu preda novac pa ona to i učini. U tome slučaju radnja postoji jer je osoba prema kojoj je usmjerena sila ili prijetnja, za razliku od neodoljive sile, mogla birati između dvije mogućnosti, ne znači da je počinila i kazneno djelo jer u obzir dolazi isključenje protupravnosti zbog krajnje nužde.

- d) U radnju ne spada ni tjelesni pokreti u besvjesnom stanju kao što su duboki san, duboka nesvjestica, narkoza, epileptički grčevi. U tim slučajevima, kao i kod neodoljive sile, tijelo djeluje kao mehanički predmet jer na njega svijest nema nikakvog utjecaja. Besvjesno stanje treba razlikovati od privremene duševne poremećenosti u čijem slučaju radnja postoji, ali može biti isključena ubrojivost. Kod privremene duševne poremećenosti svijest je očuvana i funkcionira, iako na nenormalan način, primjerice, impulzivne radnje, iako im ne prethodi nikakvo promišljanje imaju porijeklo u svjesnim procesima. Slično vrijedi i za automatizirane pokrete. To su voljni pokreti koji su uvježbavanjem postali mehanički kao što je upravljanje automobilom. Kod njih je svijest potisnuta ali ipak vrši nadzor i može utjecati na ponašanje.⁴¹
- e) Nema radnje nečinjenjem ako je zbog utjecaja neodoljive sile ili besvjesnog stanja postojala nesposobnost za radnju. Tko je svezan ili je u nesvijesti, nije u stanju drugome pružiti pomoć pa će kazneno djelo ne pružanja pomoći biti u tom slučaju isključeno već stoga što nema radnje. Isto tako nema radnje u postupku vozača koji je nepropisno ušao u raskrižje i izazvao sudar ako je do toga došlo zbog nadražaja korijena živca koji je izazvao bol u njegovoj nozi i onemogućio mu kočenje, no i u tome slučaju dolazi u obzir odgovornost zbog prethodne radnje, ako je u tom trenutku posljedica bila predvidljiva.⁴²

⁴¹ *Ibid.* str. 108.

⁴² *Ibid.*

3.2.2. Biće kaznenog djela

Da bi neka radnja bila kazneno djelo moraju se njome ispuniti sva obilježja kaznenog djela. To se u prvom redu misli na elemente i sastojke i posebna obilježja kaznenog djela. Skup obilježja kaznenog djela nazivamo bićem kaznenog djela.⁴³ Biće kaznenog djela izražava u čemu se sastoji zabranjeno ponašanje, u čemu je nepravdo nekog kaznenog djela. Biće kaznenog djela razlikuje jedno djelo od svih ostalih kaznenih djela, pa nam ono daje pojam konkretnog ili određenog kaznenog djela. Tipično je za ubojstvo da se njime ubija drugoga pri tome se naravno misli na čovjeka, pa biće kaznenog djela ubojstva ispunjava onaj tko ubije drugog čovjeka.⁴⁴ Nedostaje li u pojedinačnom slučaju samo jedno obilježje kaznenog djela, nije ostvareno biće kaznenog djela. Usmrti li netko zametak tada nedostaje jedno obilježje ubojstva jer se zametak u kaznenopravnom smislu ne smatra čovjekom.

Pojam bića kaznenog djela ušao je u tekst Kaznenog zakona najprije putem zablude o biću kaznenog djela tada čl. 47 KZ/97, a sadašnji članak 30. U toj zabludi nalazi se počinitelj koji u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije bio svjestan nekog njegovog zakonom određenog obilježja. Kazneni zakon na tom mjestu pojam bića kaznenog djela shvaća onako kako je i ovdje definiran, kao skup svih obilježja kaznenog djela.⁴⁵ Pojam bića kaznenog djela usko je povezan s pojmom zakonskog opisa kaznenog djela. To je navelo neke autore da te pojmove izjednače. Tako Zlatarić smatra da pojam bića kaznenog djela treba zamijeniti pojmom zakonskog opisa kaznenog djela. To je ipak pogrešno. U velikoj većini slučajeva opis kaznenog djela zaista sadrži biće kaznenog djela. Kazneno djelo sudjelovanja u tučnjavi čini onaj tko sudjeluje u tučnjavi koja je imala za posljedicu smrt ili osobito tešku tjelesnu ozljedu jedne ili više osoba. Smrt ili osobito teška tjelesna ozljeda su objektivni uvjeti kažnjivosti odnosno materijalne pretpostavke kažnjivosti koje ne pripadaju ni protupravnosti ni krivnji.⁴⁶ One jesu dio zakonskog opisa, ali ne i prava obilježja kaznenog djela pa stoga ne ulaze u biće kaznenog djela. No moguć je i obrnut slučaj da je pojam kaznenog djela uži od pojma bića kaznenog djela jer ne opisuje, ili ne opisuje potpuno, neko obilježje kaznenog djela. U tom je slučaju potrebno dopuniti opis kaznenog djela želimo li doći do bića kaznenog djela. Za ubojstvo nečinjenjem je bitno da ga može počinuti samo garant odnosno osoba koja je pravno obvezana spriječiti nastup

⁴³ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 101.

⁴⁴ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 21), str. 109.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Ibid.*

posljedice pa je u tom slučaju ubojstvo garanta obilježje ubojstva nečinjenjem i stoga dio njegova bića.⁴⁷ Tome bi trebala služiti odredba zakona čl. 20. st. 2., ali kako ni ona ne određuje pojam garanta pobliže dopunu će izvršiti sudac svojim tumačenjem. Svojstvo garanta je u tom slučaju nepisano obilježje kaznenog djela nečinjenjem. Opis kaznenog djela i njegovo biće opet se ne poklapaju. Iz tih razloga ispravnije je govoriti o biću kaznenog djela kao o elementu kaznenog djela, umjesto predviđenosti u zakonu, kako je to uobičajeno u našoj literaturi.⁴⁸

3.2.3. Protupravnost i razlozi isključenja

Protupravnost obuhvaća zahtjev prema kojemu je uvjet za postojanje kaznenog djela radnja koja je suprotna zakonu, pozitivnom pravu u cijelosti, kazneno pravo je prožeto je od početka do kraja zabranjenim radnjama.⁴⁹ Ono obuhvaća protupravna kažnjiva djela. Protupravnost je srce kaznenog djela. Upravo zbog toga da bi bilo koje ponašanje bilo kazneno djelo potrebno je da istovremeno odgovara opisu djela u zakonu i da je protupravno. Protupravnost je u najširem smislu protivnost bilo kojoj pravnoj normi, pa je protupravno svako ono ponašanje koje je suprotno pravnim normama koje utvrđuju što odgovara pravu, a što ne. Kada se govori o kaznenim djelima, ono ponašanje koje odgovara zakonskom opisu nekog kaznenog djela u pravilu je i protupravno. Upravo zbog toga se protupravnost pretpostavlja i ne unosi se u opis kaznenog djela kao poseban element pa zbog toga kazneni zakon u članku ubojstva ne navodi „tko protupravno usmrti drugoga“, jer usmrćenje je u pravilu protupravno.⁵⁰

Protupravnost je ocjena o nedopuštenosti nekog ponašanja sa stajališta pravnog poretka u cjelini. Pravo ima zadatak da regulira zajednički život ljudi, njihove međusobne odnose, da se životni tokovi odvijaju nesmetano i da pravni poredak bude garant za to. Taj zajednički život pravni poredak uređuje tako da svojim normama utvrđuje koja stanja, događaji ili postupci odgovaraju pravu, a koja ne. Protupravno je ono ponašanje koje je protivno tim pravnim normama. Kada se radi o kaznenom djelu, najčešće je protupravno ono ponašanje koje odgovara opisu nekog kaznenog djela u kaznenom zakonu. Stoga se protupravnost pretpostavlja dok se ne pojavi razlog koji isključuje protupravnost. Drugačije rečeno, vladanje čovjeka koje je u kaznenom zakonu određeno kao kazneno djelo je kazneno djelo ako je protupravno, a

⁴⁷ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 103.

⁴⁸ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 21), str. 110.

⁴⁹ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 1), str. 79.

⁵⁰ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 113.

protupravno je ako ne postoji obzirom na konkretne okolnosti razlog koji isključuje protupravnost.

Protupravnost se razlikuje u materijalnom i formalnom smislu. U materijalnom smislu djelo je protupravno kad dovodi do ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, dobra zaštićenog normom iz bića kaznenog djela. Ugrožavanjem ili povredom zaštićenog dobra nastaje šteta za pojedinca ili društvo, za nositelja toga dobra, pa je moguće govoriti o društvenoj štetnosti ili opasnosti kao materijalnoj strani protupravnosti. Štetnost je značajka kaznenog djela. Putem materijalne protupravnosti vrši se odabir ponašanja koja se proglašavaju kažnjivim, ali ona omogućava i zakonsko vrednovanje, stupnjevanje kaznenih neprava, nevlastito o obzirom na društveno značenje ugroženog ili povrijeđenog zaštićenog dobra. Ono što je najvažnije, društvena štetnost nekog kaznenog djela i njegovom realnom ostvarenju može biti tako mala da je u stvarnosti riječ o neznatnom, beznačajnom djelu, u mjeri zbog koje se gubi svojstvo kaznenog djela. Formalna protupravnost znači da je radnja u suprotnosti s nekom zakonskom zabranom ili zapovijedi. Još treba napomenuti da je protupravnost simbioza obiju dimenzija materijalne i formalne, ona postoji u njihovu jedinstvu, u njihovoj sintezi.

Razlozi isključenja protupravnosti mogu se razvrstati na osnovi različitih kriterija, u teoriji se prema kriteriju izvora razvrstavaju u tri skupine. U prvoj se razlozi isključenja protupravnosti predviđeni u općem dijelu kaznenog zakona, a to su beznačajno djelo, nužna obrana, sila ili prijetnja, zakonita uporaba sredstava prisile. Drugu čine mnogi, posebni razlozi isključenja protupravnosti predviđeni kod pojedinih kaznenih djela u posebnom dijelu kaznenog zakona. Primjeri su neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne, posebni razlozi isključenja protupravnosti kaznenih djela protiv ugleda i časti, zapovijedi nadređenog. Trećoj skupini pripadaju svi ostali razlozi isključenja protupravnosti.⁵¹ Njihova zajednička značajka je da niti jedan od tih razloga nije predviđen u kaznenom zakonodavstvu, nego se spominju u posebnim zakonima. Tu spadaju djela počinjena ostvarenjem roditeljskog prava, pristanak oštećenika, povrede pri sportskim natjecanjima.

⁵¹ Pavišić, B., Grozdanović, V., *Osnove kaznenog prava i posupka*, Veleučilište u Rijeci, Rijeka, 2001., str. 49.

3.2.3.1. Nužna obrana

Nužnom obranom smatra se obrana koja je prijeko potrebna da počinitelj od sebe ili drugoga odbije istodobni ili izravno predstojeći protupravni napad.⁵² To je opći razlog isključenja protupravnosti. O nužnoj obrani može se govoriti samo pod temeljnom pretpostavkom da su u ponašanju osobe koja se brani ostvarena obilježja kaznenog djela. Nužna obrana je pravno uređenje prava samoobrane priznatoga još u rimsko doba. Ako osoba A, nožem napadne osobu B, a osoba B, braneći se, teško tjelesno ozljedi napadača, njeno ponašanje, iako odgovara opisu kaznenog djela teške ozljede, neće se smatrati kaznenim djelom.⁵³ Tri su ključna sastojka nužne obrane :

- a) protupravni napad,
- b) neophodnost obrane,
- c) volja za odbijanjem napada.⁵⁴

Napad je svako ponašanje čovjeka koji se neposredno ugrožava ili povređuje neko pravom zaštićeno dobro, te može biti usmjeren protiv bilo kojeg zaštićenog dobra druge osobe.⁵⁵ Napad mora biti stvaran, ako napad nije stvaran, on ne opstoji kao uvjet nužne obrane. Napad je isključivo ljudsko ponašanje te je napadač uvijek čovjek. Napad je stvaran ako on zaista postoji, pa nije dovoljno da onaj koji se brani samo misli da napad postoji. Ako netko pogrešno smatra da napad postoji jer ga je njegov poznanik iz šale preplašio u mraku, a ovaj misleći da je napad teško ozljedi poznanika, tada postupa u putativnoj nužnoj obrani.⁵⁶ U tom slučaju ne postoji nužna obrana, jer napada nema, pa zbog toga postoji kazneno djelo, dok se krivnja počinitelja prosuđuje prema pravilima o zabludi.

Obrana mora biti istodobna s napadom, a to znači da je usmjerena protiv neposredno prijetećega, započetoga ili trajućega napada.⁵⁷ Obrana odgovara ponašanju koje je u zakonu predviđeno kao kazneno djelo. Obrana je usmjerena protiv napadača odnosno bilo kojeg dobra napadača i svega onoga čime se on koristi pri napadu. I obrana mora imati karakteristike, kako je već spomenuto mora biti istodobna s napadom i mora biti prijeko potrebna.

⁵² *Ibid.*, str. 50.

⁵³ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 116.

⁵⁴ Pavišić, B., Grozdanović, V., *op. cit.*, (bilj. 51), str. 50.

⁵⁵ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 116.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Pavišić, B., Grozdanović, V., *op. cit.*, (bilj. 51), str. 51.

Tako u primjeru iz prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske, optuženica se pri počinjenju kaznenog djela ubojstva iz čl. 90. KZ nije nalazila u nužnoj obrani kada je utvrđeno da oštećenik nije bio napadač u trenutku kad ga je optuženica prvi put udarila lopatom po glavi, već naprotiv u situaciji kad on nije napadao niti je u ruci imao neko sredstvo napada, dok je optuženica mijenjala sredstvo napada, najprije drveno sukalo, zatim lopata i zadala oštećeniku veći broj snažnih udaraca po glavi i tijelu, zbog koji je nastupila smrt oštećenika.⁵⁸

Isto tako iz primjera prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske, pravo na nužnu obranu nema optuženik koji je, držeći nož u ruci, pozvao najjačega da se s njim obračuna, a onda ubo nožem u prsa i lišio života oštećenika koje je prihvatio izazov i zajedno s još dvije osobe, držeći bokser u ruci, krenuo ka optuženiku. Tko poziva na obračun i izlazi iz gostionice da bi se obračunao, ima jasno izraženu namjeru za tučnjavom te nema pravo na nužnu obranu. On taj sukob želi, on ga provocira te se sam nalazi u protupravnom napadu.⁵⁹

3.2.3.2. Krajnja nužda

O krajnjoj nuždi se govori kada se opasnost za pravno dobro otklanja ostvarenjem obilježja nekog kaznenog djela, povredom drugog pravnog dobra. Prema strukturi krajnja nužda je kolizijsko pravilo odnosno sukob dvaju prava. Za razliku od nužne obrane gdje se radi o sukobu prava i neprava, gdje je uređen odnos protupravnog napada i radnje obrane, ovdje je riječ o uređenju prava na povredu tuđeg dobra i radi otklanjanje opasnosti od sebe ili drugoga. Takav smisao krajnje nužde zahtijeva strože, uže okvire područja njene primjene.⁶⁰

Školski primjer za krajnju nuždu je slučaj dvojice alpinista koji, uslijed odrona, vise na konopcu koji po svojoj debljini može samo kraće vrijeme podnijeti teret obojice. Tada da bi se spasio, a u situaciji krajnje nužde, gornji alpinist reže konopac ispod sebe i tako se spašava. Naravno, ponašanje spašenog alpinista sadrži u sebi sva obilježja kaznenog djela ubojstva, dok su životi obojice jednako zaštićeni pravnim poretom.⁶¹

Bit je opisanoga spašavanje jednog pravnog dobra povredom drugoga. Krajnja nužda uključuje međusobno vrlo različite situacije. Spomenuti primjer pokazuje da je kod krajnje nužde uvijek u pitanju sukob, kolizija pravnih dobara izazvana opasnošću za jedno od tih

⁵⁸ Iz odluke VSRH, I KŽ-398/02 od 20. lipnja 2002.

⁵⁹ Iz odluke VSRH, KŽ-41/92 od 28. travnja 1992.

⁶⁰ Pavišić, B., Grozdanović, V., *op. cit.*, (bilj. 51), str. 54.

⁶¹ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 119.

dobara. Krajnja nužda također se sastoji od dva elementa, a to su opasnost i otklanjanje opasnosti.⁶² Oba moraju imati određene značajke da bi se ispunili uvjeti potrebni za krajnju nuždu.

Opasnost je izvanredna situacija u kojoj se, prema općem iskustvu, svakog trenutka može očekivati povreda bilo kojeg pravnog dobra. Radi se o bliskoj, neposrednoj mogućnosti povrede. Opasnost mora biti stvarna. Ako ona nema te značajke, riječ je o putativnoj krajnjoj nuždi. U području primjene krajnje nužde su sva pravna dobra koja zaštićuje kazneno pravo. Opasnost kao osnova za radnju krajnje nužde ne smije biti skrivljena. Otklanjanje opasnosti, radnja krajnje nužde, mora biti jedini način spašavanja ugroženog dobra. Tu je bitno da se opasnost mora primarno izbjegavati ili otklanjati tako da se ne povređuje drugo pravno dobro. Radnja krajnje nužde je po naravi stvari supsidijarni način otklanjanja prijeteće opasnosti jer se njome počinja radnja kaznenog djela na štetu pravnog dobra koje nije ugroženo pa je već time određeno da to mora biti najmanja moguća povreda toga dobra.⁶³

Krajnju nuždu općenito, pa, dakle i kao razlog isključenja protupravnosti bitno određuje razmjor prijetećega i zla kojim se otklanja opasnost. Zlo koje je počinjeno mora biti manje od zla koje je prijetilo. Prosudba toga sastojka je ključni sklop krajnje nužde koji u sebi uključuje mnogo različitih komponenti, od prioritnog pitanja poretka odnosa dobara, do procjene svih drugih okolnosti. Međutim, postoje i situacije u koji je počinitelj u otklanjanju opasnosti učinio zlo koje nije nerazmjerno teže od onoga koje je prijetilo, tu se radi o ispričavajućoj krajnjoj nuždi. Počiniteljevo ponašanje u ovom slučaju se ne može opravdati jer se u sukobu nalaze dobra iste vrijednosti, kao primjer uzmimo počinitelja koji da bi spasio jedno dobro vrijeđa jednako vrijedno dobro te spašava svoj život tako što usmrti drugoga ili je čak žrtvovano dobro veće vrijednosti da bi se spasilo dobro manje vrijednosti, u koncentracijskom logoru na zapovijed čuvara zatočenik pod prijetnjom da će biti osakaćen ubije drugog zatočenika.⁶⁴ Kazneni zakon zato priznaje ispričavajuću krajnju nuždu kao razlog isključenja protupravnosti.

Možda najpoznatiji primjer krajnje nužde povezan sa ubojstvom je slučaj Erdemović, ovdje je pred Haški sud postavljen izazovan zadatak u kojemu su morali procijeniti da li se radi o krajnjoj nuždi ili ne. Erdemović je svoju obranu temeljio na egzistencijalnoj krajnjoj nuždi, u čiju nezahvalnu poziciju dođe onaj kojemu život ovisi o počinjenju nekog drugog kaznenog djela. Dražen Erdemović je tvrdio da je kao pripadnik Desetog diverzantskog odreda VRS

⁶² *Ibid.*

⁶³ Pavišić, B., Grozdanović, V., *op. cit.*, (bilj. 51), str. 55.

⁶⁴ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 121.

pucao u nenaoružane žrtve u Srebrenici samo radi prijetnje po vlastiti život, ako ne poslušao naredbu. MKSJ ga je osudio početno na 10 godina zatvora, te na kraju ublažio kaznu na konačnih pet, uključujući izdržano u pritvoru.⁶⁵

3.2.4. Krivnja

Kazneni zakon navodi u čl. 4. načelo krivnje kao jedno od temeljnih načela kaznenog prava „Nitko ne može biti kažnjen ako nije kriv za počinjeno djelo.“ Označavajući takvu definiciju krivnje kao posve originalnu, Novoselec smatra da ona uzima pojam krivnje isključivo u formalnom smislu kao skup subjektivnih pozitivno pravnih pretpostavki koje se moraju ispuniti da bi postojalo kazneno djelo (ubrojivost, namjera ili nehaj i svijest o protupravnosti) i da je ona u tom smislu prilagođena tretmanu neubrojivih u hrvatskom kaznenom pravu.⁶⁶ Takav pristup načelu krivnje zanemaruje pojam krivnje u materijalnom smislu, kao pravno politički postulat prema kojem krivnja opravdava državno kažnjavanje u dvostrukom smislu: kao pretpostavka kažnjavanja i kao bitna pretpostavka za odmjeravanje kazne (krivnja kao temelj i mjera kazne). Tu funkciju krivnja nema prema drugim sankcijama, osobito prema sigurnosnim mjerama, koje nisu utemeljene na krivnji, nego na opasnosti počinitelja i koje se ne odmjeravaju prema stupnju počiniteljeve krivnje, nego prema načelu razmjernosti (traži se razmjer između tih mjera i počinjenog kaznenog djela te djela koja se od počinitelja mogu očekivati ubuduće). Legitimacija ostalih sankcija bitno se razlikuje od legitimacije kazne: njihov temelj nije krivnja, nego prevencija. Polazeći od takvih stajališta, navedeni autor ističe da je KZ/97 u članku 4., izjednačivši sve sankcije time što ih je sve učinio ovisnim o krivnji, zauzeo stajalište monističkih teorija koje poznaju samo jedan tip sankcija, tj. kaznu. S takvom argumentacijom Novoselec je zagovarao definiciju načela krivnje koju je sadržavala novela iz 2003. i koja odgovara definiciji tog načela u novom KZ-u. Suprotstavljajući se preoblikovanju načela krivnje u noveli iz 2003., Bačić ističe da bi iz formulacije da nitko ne može biti kažnjen ako nije kriv za počinjeno djelo proizlazilo da se za maloljetničke sankcije i mjere upozorenja ne traži krivnja, ali istodobno priznaje da članak 4. KZ-a polazi od pogrešne teze da je krivnja pretpostavka svih kaznenopravnih sankcija, osobito sigurnosnih mjera kod kojih je ona tek

⁶⁵ Marušić, B., *Krajnja nužda i prinuda u međunarodnom kaznenom pravu : Slučaj Erdemović MKSJ kao loš početak Haškog sudovanja?*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, god. 54, 3/2017., str. 734.

⁶⁶ Bojanić, I., Mrčela, M., *Koncepcija krivnje u novom Kaznenom zakonu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 19, broj 2/2012, str. 391.

jedan zakonski uvjet za njihovo izricanje, a bit je u opasnosti počinitelja.⁶⁷ Navedeni autor u svom udžbeniku načelo krivnje dovodi u vezu isključivo s kaznom, a u jednom od komentara odredbi KZ-a/97 izražava žaljenje što načelo krivnje nije upotpunjeno pravno državnim postulatom, da stupanj krivnje predstavlja neprekoračivu granicu za mjeru kazne.⁶⁸ Navedena stajališta sugeriraju da Bačić ipak ostaje vjeran formalnom pojmu krivnje, uvažavajući samo djelomice njezin materijalni smisao. Velinka Grozdanić također podržava proširenu definiciju načela krivnje iz KZ-a/97, smatrajući da to načelo i u njegovu tradicionalnom obliku treba shvatiti kao *pars pro toto*, tj. da cjelinu valja ocjenjivati prema njezinom najistaknutijem dijelu (kazni), iz čega proizlazi da je krivnja osnova ili uvjet za primjenu svih ostalih kaznenopravnih sankcija.⁶⁹ Načelo krivnje u smislu primjene bilo koje kaznenopravne sankcije drži nužnim jer svaka sankcija (neovisno o nazivlju) predstavlja državnu prisilnu mjeru koja manje ili više zadire u temeljna prava osuđenih osoba.⁷⁰

Krivnja predstavlja subjektivni, psihički odnos počinitelja prema svom djelu. Nije dovoljno da je netko svojom radnjom prouzročio zabranjenu posljedicu, jer da bi bio kažnjen mora biti i kriv. Uputiti prijekor može se samo onoj osobi koja je imala i određeni psihički stav prema počinjenom djelu, samo tada ona zaslužuje društveni prijekor.

Krivnja je unutarnja psihička veza koja povezuje počinitelja i njegovo djelo. Kazneni zakon prihvaća psihološki sadržaj s normativnim krivnje. To je vidljivo iz čl. 23. KZ – a koji propisuje sadržaj krivnje : „Kriv je za kazneno djelo počinitelj koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela bio ubrojiv, koji je postupao s namjerom ili iz nehaja, koji je bio svjestan ili je dužan i mogao biti svjestan da je njegovo djelo zabranjeno, a ne postoji nijedan ispričavajući razlog.“ Vidljiva su četiri elementa koji čine krivnju :

- a) ubrojivost,
- b) namjera ili nehaj,
- c) svijest o zabranjenosti djela,
- d) nepostojanje ispričavajućih razloga.⁷¹

Od navedenih elemenata tri su pozitivna, što znači da moraju postojati da bi postojala krivnja, dok je jedan sastojak negativan, što znači da on ne smije postojati da bi postojala krivnja. Kao

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *Ibid.*, str. 392.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., *op. cit.*, (bilj. 8), str. 125.

što se može zaključiti negativni sastojak je nepostojanje ispričavajućih razloga, dok su pozitivni ubrojivost, namjera ili nehaj te svijet o zabranjenosti djela. Svaki od navedenih četiriju elemenata je konstitutivan, što znači da pomanjkanje bilo kojeg pozitivnog ili prisutnosti negativnog elementa isključuje krivnju.⁷²

Ubrojivost predstavlja normalno psihičko stanje počinitelja ili stanje duševnog zdravlja počinitelja u vrijeme počinjenja djela. Nužno je da počinitelj normalno funkcionira u području svoje svijesti i volje da bi mogao postupati skrivljeno. Prema tome, ubrojivost se pokazuje kao pretpostavka ili sposobnost za krivnju, jer samo ubrojiv čovjek može postupati namjerno ili nehajno i imati svijest o zabranjenosti djela.⁷³

Namjera ili nehaj su oblici ili stupnjevi krivnje koji predstavljaju psihičke kategorije svijesti i volje. Svijest i volja su dvije sastavnice psihičkog života čovjeka koje se mogu stupnjevati, pomoću kojih se određuje psihički odnos počinitelja prema počinjenom djelu. Stoga su oblici krivnje psihološki element sadržaja krivnje.⁷⁴

Svijest o zabranjenosti djela je normativni element krivnje jer počinitelj mora biti svjestan nedopuštenosti svog djela, mora biti svjestan da je svojim ponašanjem prekršio normu.

Ispričavajući razlozi, odnosno njihovo nepostojanje također su normativni elementi krivnje jer zakonodavac odustaje od kaznenopravnog prijekora pokazujući razumijevanje za posebne okolnosti na strani počinitelja kod kojeg se u konkretnoj situaciji nije moglo drugačije postupiti, zbog postojanja određenih okolnosti koje su utjecale na njegovo ponašanje.⁷⁵

Primjer za isključenje krivnje zbog ispričavajućih razloga možemo vidjeti u slučaju u kojemu napadač u namjeri da ubije vozača s udaljenosti od 15 metara iz automatske puške ispalio tri hica u pravcu automobila u kretanju, od kojih su dva pogodila metalni okvir vjetrobranskog stakla. U automobilu se nalazio i vozačev maloljetni sin. Pored napadača stajao je njegov prijatelj koji ga je pokušao odvratiti od pucanja, ali u tome nije uspio. Videći da mu je život u opasnosti, vozač je usmjerio vozilo na napadača te oborio njega i njegova prijatelja, nanijevši im teške tjelesne ozljede. Prvostupanjski sud napadača je proglasio krivim za dva ubojstva u pokušaju i izrekao mu jedinstvenu kaznu u trajanju od jedne godine i osam mjeseci. Vozača je oslobodio od optužbe za dva ubojstva u pokušaju jer je u odnosu na napadača

⁷² *Ibid.*

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*

postupao u nužnoj obrani, a u odnosu na njegova prijatelja (treću ne sudjelujuću osobu) u tzv. prostornom ekstenzivnom prekoračenju nužne obrane, koje je u konkretnom slučaju opravdano krajnjom nuždom. Drugostupanjski sud potvrdio je prvostupanjsku presudu.⁷⁶

Također slučaj ubojstva koji se dogodio nedavno na našim prostorima i u kojima se pokazuju svi nedostaci pitanja neubrojivosti, koji naravno svi koji počine kazneno djelo nastoje iskoristiti najbolje je vidljiv u slučaju Dine Kulišeka. On je naime 13. srpnja 2014. godine došao na vrata stana u crikveničkoj Ulici kralja Tomislava u kojem je njegov prijatelj Jagodić živio i mladića krenuo ubadati nožem. Jagodić ga je uspio izgurati iz stana i zatvoriti vrata, ali Kulišek je udarcem tijela izbacio vrata iz ležišta. Jagodić je zazivao pomoć, pobjegao u dnevni boravak pa na balkon, ali ubojica ga je dohvatio. Zadao mu je preko 40 uboda nožem, od kojih su najmanje tri bila smrtonosna – u pluća, srce i u vratnu arteriju. Dok se sve to događalo, iz spavaće sobe izašla je Jagodićeva djevojka Meriem Demo koja je zapomagajući Kulišeka molila da prestane. Njoj je zadao 15-ak uboda, od čega dva kada je već ležala na podu i pravila se da je mrtva, što ju je spasilo.⁷⁷ Spasila ju je hitna liječnička intervencija. Nakon ubojstva, Kulišek je odbacio nož i krvavu odjeću, otišao kod prijatelja, krvave tenisice sakrio ispod kreveta, otuširao se i s prijateljem krenuo u šetnju, a potom ih je uhvatila policija. S Jagodićem je od ranije bio u sukobu, a prijatelju je dan prije ubojstva rekao da ide kući po baseball palicu i nož. Kao što je istaknula sutkinja Kovačić, ovo je suđenje po svemu bilo specifično, budući da nije bio problematiziran broj uboda nožem, način počinjenja djela i ostali detalji vezani uz samo ubojstvo. Osnova Kulišekove obrane bilo je dovođenje u pitanje njegove ubrojivosti tijekom samog čina. Svjedok, inače cimer iz zatvora rekao je da je njemu i svima koji su mu rekli da ga čeka teška robija, rekao kako će igrati na kartu neuračunljivosti, a uz to je mlad i do sada neosuđivan te smatra da će se izvući s oko pet godina. Nakon dva oprečna vještačenja, naručeno je treće nadvještačenje psihijatrijske bolnice Popovača kojim je utvrđeno da je Kulišek bio „smanjeno ubrojjiv, ali ne bitno“.⁷⁸

Utvrđen je poremećaj ličnosti, ali ne onaj iz prve dijagnoze, prema kojoj se radi o akutnom poremećaju nalik na shizofreniju. Kulišek je cijelo vrijeme tvrdio i svima pričao da čuje glasove, opisivao je slušne i mirisne halucinacije, a praktički od uhićenja smješten je u zatvorskoj bolnici i tretiran raznim lijekovima. Prvotno je optužen na 38 godina zatvora, ali je Vrhovni sud presudu ukinuo tvrdeći da je pravu optuženik kada tvrdi da je činjenično stanje, na

⁷⁶ Iz odluke VSRH, I KŽ – 960/02 od svibnja 2002.

⁷⁷ Iz odluke Županijskog suda u Rijeci, K-4/15, od lipnja 2017.

⁷⁸ *Ibid.*

kojem se temelji prvostupanjska presuda, pogrešno utvrđeno, pri čemu posebno dovodi u sumnju zaključak prvostupanjskog suda izveden na temelju provedenog psihijatrijskog vještačenja o stanju ubrojivosti optuženika u vrijeme počinjenja djela. U ponovljenom postupku valja, ovisno o rezultatima suočenja psihijatrijskih vještaka, po potrebi provesti i novo psihijatrijsko vještačenje ubrojivosti optuženika na jednom od medicinskih fakulteta u Hrvatskoj. Iz navedenoga vidi se problematika ubrojivosti odnosno neubrojivosti, psihijatrija koliko god bila dobra ipak ne može ući u glavu pojedinca tako da ćemo i dalje gledati kako sve svaki ubojica pokušava izvući na kartu neubrojivosti.⁷⁹

⁷⁹ Međutim to nije prvi i jedini slučaj da se na ubrojivost traži ukidanje odluke Županijskog suda, postoje još brojni slučajevi koji su u zadnjihpar godina potresli Hrvatsku, a svaki od počinitelja se pokušao izvući na neubrojivost. Tako je Chiara Pašić koja je ugušila svog trogodišnjeg sina jastukom pa potom bacila njegovo tijelo u more, osuđena na 33 godine zatvora, ali je također pokušavala i dalje putem žalbi pokušava dobiti blažu kaznu zbog neubrojivosti. Tin Šunjerga koji je hladokrvo s leđa ubio oca i majku, pa potom otišao na party osuđen je na 40 godina zatvora, ali i on u žalbi pokušava na temelju smanjenje ubrojivosti dobiti blažu kaznu. Marić Mirko koji je zbog nesuglasica ubio Stipana Ivića ispred jednog kluba ispalivši u njega 5 hitaca, on se također branio da je u tom trenutku bio neubrojiv, osuđen je na 10 godina zatvora, ali naravno da je i u tom slučaju žalba zbog ubrojivosti u tijeku. David Komšić je na zvjerski način ubio svoju bivšu djevojsku izbovši je 88 puta nožem, te je svoju obranu akođer temeljio na neubrojivosti te da je ranije imao problema sa psihom i da je posjećivao psihijatra, ali u Bosni zbog srama što će reći okolina na njegove posjete psihijatru. Dobio je 30 godina, ali žalba je u tijeku naravno zbog ponovnog dokazivanja ubrojivosti.

4. KAZNENA DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA

Na hijerarhijskoj ljestvici općeprihvaćenih vrijednosti život i tijelo su sigurno na prvom mjestu. Čovjekova dobra su ispred zaštite države. Pravo na život je apsolutno, prirodno pravo čovjeka ograničeno samo u onim sustavima koji poznaju smrtnu kaznu kao kaznenopravnu sankciju. Pravo na život je ispred svakog drugog prava, s njegovim nestankom nestaju i sva druga prava, svaki život, egzistencija čovjeka. Kazneno pravo zaštićuje život čovjeka od njegovog početka do kraja. Život, u najopćenitijem smislu, predstavlja sveukupnost funkcija organizirane tvari, nastale u određenoj etapi razvoja, koja ima autonoman, autoregulativan i autoreproduktivan karakter.⁸⁰ Pravo na život zajamčeno je temeljnim međunarodnim dokumentima. Člankom 2. EKLJP propisano je da je pravo svakoga na život zaštićeno zakonom i da nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koje je ta kazna predviđena zakonom, ali smrtna kazna je izmijenja Protokolom 13. uz EKLJP o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima.⁸¹ U preambuli ovoga Protokola polazi se od uvjerenja da je pravo svakoga na život osnovna vrijednost u demokratskom društvu i da je ukidanje smrtne kazne bitno za zaštitu ovog prava i za puno priznavanje urođenog dostojanstva svih ljudskih bića.⁸² Nije u suprotnosti s pravom na život, oduzimanje života kao posljedica uporabe sile koja je bila nužno potrebna pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja, pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito lišene slobode ili suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom. Države imaju pozitivnu obvezu zaštititi život ljudi koji se nalaze pod njihovom jurisdikcijom.⁸³ To uključuje primarnu dužnost države da osigura pravo na život donošenjem djelotvornih kaznenopravnih odredaba koje će odvrćati od počinjenja kaznenih djela protiv osobe, popraćenih provedbenim mehanizmima za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje povreda tih odredaba.⁸⁴ Ustav Republike Hrvatske ukinuo je smrtnu kaznu 1990. godine, te također izdvaja pravo na život kao temeljno pravo iz kojeg se izvode sva ostala prava čovjeka. Ustav također u članku 21. navodi da svako ljudsko biće ima pravo na život. To pravo, dignuto na rang vrijednosti zaštićene Ustavom, se apsolutizira do te mjere da ga državna vlast ne samo zaštićuje čineći pojedinca gospodarem života, zabranjujući pritom drugome da ga protupravno oduzme, nego ga brani i

⁸⁰ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *Kazneno pravo, posebni dio*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1999., str.29.

⁸¹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *Posebni dio kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013., str. 47.

⁸² Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 1), str. 429.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Ibid.*

od djelatnosti tijela državne prisile ukinućem smrtne kazne.⁸⁵ U općoj deklaraciji o pravima čovjeka iz 1948. godine pravo na život, slobodu i sigurnost su na prvom mjestu. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine u članku 6. svakome čovjeku jamči pravo na život.

Objekt radnje kod kaznenih djela iz ove glave Kaznenog zakona je čovjek. Čovjekom se smatra svako živo biće rođeno od žene bez obzira na zdravstveno stanje i mentalne sposobnosti. Oduzimanje života drugima pod krinkom socijalne higijene i eliminacije nesposobnih za samostalan život koje je poprimilo obilježja masovnih zločina u totalitarnim režimima i koje pobija pravo na život kao fundamentalno pravo iz kojeg se izvode sva druga prava čovjeka, također će se smatrati ubojstvom.⁸⁶ Kažnjivo će biti i oduzimanje života drugome kojemu ionako neposredno predstoji smrt zbog njegovog terminalnog i ireverzibilnog stanja kao što je neizlječiva bolest, no ukoliko je to učinjeno iz pozitivnih pobuda zbog suosjećanja s patnjama bolesne osobe koje počinitelj želi sakriti raditi će se o usmrćenju iz članka 111. stavka 3. Kaznenog zakona.⁸⁷ Život se štiti do kraja, sve dok traje. Stoga je kažnjivo i ubojstvo osobe osuđene na smrt, ako ga vrši neovlaštena osoba ili ako se vrši prije nego što se ispune svi uvjeti.

Za pravilnu kvalifikaciju kaznenih djela protiv života potrebno je utvrditi kada život počinje i kada završava. Manje je prijepora kada završava. Uglavnom se prihvaća da je to trenutak prestanka cerebralne funkcije odnosno rada mozga i to bez obzira jesu li neke druge životne funkcije očuvane.⁸⁸ Iako je napretkom dijagnostičke i terapijske medicine enormno se povećala teškoće utvrđivanja smrti, ali ipak se prihvaća prestanak rada mozga u većini zemalja.⁸⁹ Međutim ono što se prihvaća kao kriterij za utvrđivanje prestanka života nije u kaznenopravnom smislu relevantno za početak života. Pri oplodnji započinje novi ljudski život, novo ljudsko biće. Plod odnosno fetus, nerođeno dijete je ljudsko biće. Usmrćenje ženske osobe za koju počinitelj zna da je trudna predstavlja teško ubojstvo iz članka 91. stavka 2. Kaznenog zakona.⁹⁰ Početak života ljudskog bića uključuje u prvom redu biologijska, medicinska, vjerska, etička, filozofska i mnoga druga pitanja. Ljudska jedinka svoju genetsku posebnost dobiva

⁸⁵ Bačić, F., Pavlović, Š., *Kazneno pravo, posebni dio*, Informator Impress, Zagreb, 2001., str. 15.

⁸⁶ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 48.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ Inače ovaj kriterij utvrđivanja smrt poznat je pod nazivom Harvardski kriterij, prema kojemu se smatra da je smrt nastupila onda kada je utvrđena moždana smrt.

⁹⁰ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 85.), str. 15.

začecem. No, tada se još ne može govoriti da je stekla osobnost, odnosno značajke koje ju razlikuju od drugih ljudskih bića.

Zametak je već u majčinoj utrobi ljudsko biće. Tu naravno treba napomenuti da se o ljudskom biću ne može govoriti prije razvitka određenih moždanih struktura koje tvore svjesnost.⁹¹ Suvremena medicinska znanost smatra da ljudsko tijelo je organizirana jedinka počinje postojati nakon implantacije embrija i stvaranja prve brazde. Zametak nastaje kako je već rečeno začecem odnosno implantacijom u maternicu i postoji do kraja osmog tjedna trudnoće kada započinje fetalno razdoblje. Fetalno razdoblje traje od devetog tjedna od začeca pa do početka poroda. Prema nekim shvaćanjima, dijete je postojalo samostalnim objektom kaznenopravne zaštite kod kaznenog djela ubojstva tek od prvog udisaja, izlaska dijela tijela iz majke odnosno raskidanja fizičke veze s majkom.⁹² Prema nekim novijim shvaćanjima plod uživa kaznenopravnu zaštitu u slučajevima kaznenog djela teškog ubojstva odnosno pod određenim uvjetima čedomorstva, od početka poroda odnosno od trenutka kada su započeli trudovi.⁹³ Od tog se trenutka fetus smatra čovjekom u kaznenopravnom smislu. Porod ne mora biti dovršen, dijete mora biti živo rođeno, no ne mora biti sposobno za život.

Univerzalnost i egalitarnost čovjekovog prava na život temeljni su postulati modernog i uljuđenog društva, svjetske zajednice ovoga doba. To pravo je apsolutno i neograničeno, njegovo ugrožavanje i povreda su samo iznimno dopušteni u slučajevima krajnje nužde, nužne obrane.⁹⁴ Samim time što pravni poredak dopušta u iznimnim situacijama oduzimanje života još ne znači postojanje relativizacije prava na život. Da bi, svačije pravo na život bilo zaštićeno, zahvat u život, njegova negacija, mora biti izuzeta kriterijem izuzetnosti, mora biti zakonom određena kriterijem zakonitosti, ne smije se opravdati silom koja je apsolutno nužna kriterijem jasnoće i da je osporavanje nekome prava na život cijena za znatno veće zlo koje je prijetilo kriterijem razmjernosti.⁹⁵ U sumnji se uvijek treba odlučiti za život, jer je život nenadoknadiv.

Sve što je dosad istaknuto vrijedi, u prvom redu za kaznena djela protiv života i tijela. U sustavu kaznenog zakonodavstva, tim djelima pripada istaknuto mjesto, što odgovara temeljnom značenju vrijednosti koje su objekt njihove zaštite. Kaznena djela protiv života i tijela moguće je podijeliti na temelju različitih kriterija. Mi ćemo ovdje spomenuti samo ona kaznena djela koja ćemo obrađivati u radu jer tjelesne ozljede i kaznena djela kojima se štiti

⁹¹ Pavišić, B., *Komentar kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 302.

⁹² Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 48.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Vidi *supra* poglavlje pod 2.2.3.1. i 2.2.3.2.

⁹⁵ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 85.), str. 15.

tjelesni integritet nisu tema ovoga rada pa ćemo njih izostaviti. Prema užem zaštitnom objektu možemo izdvojiti sljedeće podskupine, prva i najvažnija je kaznena djela protiv života, a tu spadaju :

- a) Ubojstvo (čl. 110.)
- b) Teško ubojstvo (čl. 111.)
- c) Usmrćenje (čl. 112.)
- d) Prouzročenje smrti iz nehaja (čl. 113.)
- e) Sudjelovanje u samoubojstvu (čl.114.)
- f) Protupravni prekid trudnoće (čl. 115.).

Prema kriteriju propisane kazne, najteže kazneno djelo iz ove glave je kazneno djelo teškog ubojstva za koje zakon propisuje kaznu od 10 godina pa sve do kazne dugotrajnog zatvora. Drugi po redu naježi kazneni okvir kaznenih djela protiv života i tijela je onaj s propisanim posebnim minimumom kazne zatvora, najmanje pet godina pri čemu se primjenjuje opći zakonski minimum kazne zatvora do petnaest godina. Za usmrćenje zakon propisuje kaznu od jedne do deset godina, te sve ovisi o osobi koja je usmrćena, njezinom stanju, itd. Za prouzročenje smrti iz nehaja zakon propisuje kaznu od jedne do pet godina, dok za sudjelovanje u samoubojstvu propisuje kaznu od najviše tri godine zatvora, osim u slučaju kada je u pitanju dijete koje je navršilo četrnaest godina ili osobu čija je sposobnost shvaćanja svog postupanja bitno smanjena tada kazna može biti u rasponu od jedne do osam godina zatvora. Za protupravni prekid trudnoće zakon propisuje kaznu do tri godine, dok ga kvalificirane oblike kazna može biti i do petnaest godina.

Ostala kaznena djela koja spadaju u ovu glavu su djela koja se tiču narušavanja zdravlja i integriteta ljudi kao što su nanošenje tjelesne ozljede, nanošenje teške tjelesne ozljede, nanošenje osobito teške tjelesne ozljede, sudjelovanje u tučnjavi, teška tjelesna ozljeda iz nehaja, no kako to nije predmet ovoga rada nećemo se previše bazirati na njima.

4.1. Kaznena djela protiv života i tijela u zakonima na području Republike Hrvatske

Novo hrvatsko kazneno zakonodavstvo, to jest kazneno zakonodavstvo nakon prvih višestranačkih izbora znatno se razlikuje od onoga u prijašnjem razdoblju. Poznato je da kazneno zakonodavstvo ima dugu tradiciju na području Hrvatske. Možemo reći da je Hrvatska imala svoje autonomno kazneno pravo još u dalekoj prošlosti ranog srednjeg vijeka u statutima naših primorskih gradova i privilegijama koje su ugarsko – hrvatski kraljevi davali slobodnim kraljevskim gradovima. Ti su dokumenti sadržavali materijalnopravne i postupovne odredbe, što uostalom i čini kazneno zakonodavstvo. Imali su značenje zakona, a ne lokalnih propisa. Iako nisu bili na snazi na području cijele Hrvatske, oni nepobitno svjedoče o stoljećima kontinuiteta primjene kaznenog zakonodavstva na hrvatskom tlu i uporabi hrvatskog jezika u sudskoj praksi. Kasnije se u Hrvatskoj primjenjivalo kazneno pravo državnog ustrojstva, kojem su dijelovi Hrvatske pripadali, zbog tadašnjih političkih prilika. Godine 1788. Ivan Matković iz Požege prevodi Kazneni zakonik Josipa II. *Allgemeines Gesetz über Verbrechen und derselben Bestrafung*, koji se tiska u Budimu pod nazivom *Općinska naredba od zločinovah i njihovih pedepsah*.⁹⁶ Samo godinu dana nakon stupanja na snagu austrijskoga Kaznenog zakonika iz 1803. godine u Zadru se tiska *Skupozakonik iliti naredbe česarske kraljeve varhu zločinstva i pedipse određene protiva zločincem*. Stupanjem na snagu *Kaznenog zakona o zločinstvih, prestupcih i prekršajih* iz 1852. godine Hrvati prvi put dobivaju kazneni zakon na hrvatskom jeziku koji se upotrebljava na hrvatskom sjeveru i jugu, jer su do tada u sjevernoj Hrvatskoj bili na snazi mađarski i austrijski zakoni. Godinu dana nakon *Kaznenog zakona o zločinstvih, prestupcih i prekršajih* pojavljuje se i *Kazneni postupnik*. 1875. dobivamo i *novi Kazneni postupnik*. Ti su zakoni predstavljali recepciju tadašnjih najnovijih austrijskih kaznenih zakona. Bili su na snazi do 31. prosinca 1929. godine. Zbog čega, nije teško zaključiti. Naime, raspadom Austro–Ugarske Monarhije, te ulaskom Hrvatske u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, započinju nastojanja kulturološke i svake druge asimilacija hrvatskog naroda.⁹⁷ Situacija se naročito pogoršava krajem dvadesetih godina dvadesetog stoljeća, a kulminira ubojstvom hrvatskih zastupnika u jugoslavenskoj skupštini u Beogradu i uvođenjem Šestosiječanjske diktature. U sklopu svih tih previranja na udar dolaze i hrvatski kazneni zakoni, jer 1. siječnja 1930. godine stupaju na snagu Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju i Zakonik o sudskom

⁹⁶ Miletić, J., *Povijesni razlozi terminoloških promjena u novom hrvatskom Kaznenom zakonu*, Croatica et Slavica Iadertina, Zadar, 1/2005., 2005., str. 78.

⁹⁷ *Ibid.*, str. 80.

krivičnom postupku za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, koji su bili na snazi na cjelokupnom području tadašnje Kraljevine Jugoslavije. U razdoblju Nezavisne Države Hrvatske bila je na snazi uredba o obvezatnoj uporabi hrvatskoga nazivlja u sudskoj praksi. Nakon prekida kontinuiteta hrvatskoga kaznenog zakonodavstva iz 1918. godine promjenom političkog središta, u uporabi su bili Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske te Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Zakon o krivičnom postupku, koji su kao savezni zakoni bili na snazi na području cijele Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Tako su 1993. godine objavljeni Krivični zakon Republike Hrvatske, Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske i Zakon o krivičnom postupku Republike Hrvatske, neznatno terminološki izmijenjeni u odnosu na zakone iz socijalističkog razdoblja. Nakon toga su uslijedile četiri godine sustavnog rada na reformi kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske. Novi zakoni hrvatskog kaznenog zakonodavstva službeno su objavljeni u 110. i 111. broju Narodnih novina od 21. i 22. listopada 1997. godine, a stupili su na snagu 1. siječnja 1998. godine. Radi se o četiri zakona: o Kaznenom zakonu, Zakonu o kaznenom postupku, Zakonu o sudovima za mladež i Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Međutim, i taj zakon je imao određenih nedostataka, te je ponovno došlo do osnutka radnih grupa koje donijele novi Kazneni zakon koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine. Sada ovdje spomenut ćemo samo neke bitnije zakone koji su bili na snazi i vidjeti kako su se odredbe o ubojstvu mijenjale kroz godine.

Prvi zakon koji ćemo spomenuti je Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije donesen 27. siječnja 1929. godine. On u članku 167. navodi da će se kazniti večitom robijom ili robijom najmanje deset godina ko drugoga liši života. Smrću ili večitom robijom kaznit će se tko drugoga liši života posle zrelog razmišljanja, tko drugoga liši života otrovom ili na svirep (okrutan) način, tko drugoga liši života na način kojim se ugrozi život više lica, tko drugoga liši života iz koristoljublja ili radi izvršenja ili prikrivanja drugog zločinstva, tko se nalazi u povratu zbog lišenja života kakvog lica po prvom odeljku ovog paragrafa.⁹⁸ Za pokušaj lišenja života iz prvog odeljka ovog paragrafa učinilac će se kazniti robijom najmanje tri godine, dok iz drugog odeljka robijom najmanje sedam godina. Ko drugoga ubije na mah, doveden bez svoje krivice u jaku razdraženost kakvim napadom ili velikim uvredama, od strane ubijenog, kaznit će se robijom ili zatočenjem do deset godina. U članku 168. Krivični zakon Kraljevine Jugoslavije propisuje ; tko liši života kakvo lice na njegov izrečen ili ozbiljan zahtjev ili molbu kaznit će se

⁹⁸ Vesel, J., *Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije : i 343 rešenja svih apelacionih sudova i svih odeljenja kasacionog suda god. 1939-1935*, Štamparija "Bos. pošta" Josip Bretler, Sarajevo, 1935., str. 134.

zatočenjem do pet godina ili zatvorom. Ako je ovakvo lišenje života izvršeno usled sažaljevanja prema bednom stanju ovoga lica učinilac će se kazniti zatvorom do tri godine. U članku 169. navodi sljedeće : tko navede nekoga na samoubistvo ili mu pomogne u izvršenju samoubistva, kaznit će se ako ovo bude izvršeno strogim zatvorom, a ako ostane u pokušaju zatvorom. Ko pri tome samoubistvu upotrebi prema navedenom opasna ili vrlo teška pretstavljanja, da bi ga naveo na samoubistvo, kaznit će se robijom do 10 godina. Ako je navedeni bio u stanju neuračunljivosti, dete ili mlađi maloletnik počinitelj će se kazniti po paragrafu 167. Specifičnost ovog zakona je naravno smrtna kazna koja se izvršavala vješanjem, te to što je imao četiri vrste kazni robiju, koja može biti vremena ili večita, zatočenje, strogi zatvor te zatvor. Uglavnom se radilo samo o iznosu godina, tako vremena robija nije mogla biti kraća od jedne ni duža od dvadeset godina, dok za večitu nije potrebno ništa objašnjavati. Zatočenje nije moglo biti kraće od jedne niti duže dvadeset godina te se kazne izdržavaju u naročitim kaznenim zavodima. Strogi zatvor i zatvor me mogu biti kraći od sedam dana ni duži od pet godina. Razlika je samo što se strogi zatvor i zatvor koji su duži od jedne godine izdržavaju u naročitim kaznenim zavodima, dok sve manje kazne u sudskim zatvorima.

Nakon toga ćemo spomenuti Krivični zakonik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1973. godine. On u članku 135. navodi da tko drugog liši života kaznit će se strogim zatvorom najmanje pet godina. Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka učinjeno uz osobito otegotne okolnosti a ne radi se o slučajevima iz stavka 3. ovog člana, učinitelj se može kazniti strogim zatvorom od dvadeset godina. Strogim zatvorom najmanje deset godina ili smrtnom kaznom kaznit će se tko drugoga liši života na okrutan ili podmukao način, tko drugog liši života i pritom sa umišljajem dovede u opasnost život još neke osobe, tko drugoga liši života iz koristoljublja, radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda. tko liši života službenu ili vojnu osobu pri vršenju poslova državne sigurnosti ili dužnosti čuvanja javnog reda, hvatanja učinioca krivičnog djela ili čuvanja osobe lišene slobode, istom kaznom kaznit će se i tko je učinio sa umišljajem više ubojstava, osim onih koja su predviđena u čl. 136. i 138. ovog zakonika, i to bez obzira da li mu se za sva ubojstva sudi primjenom odredaba o stjecaju ili je za neko ubojstvo bio prije osuđen.⁹⁹ U članku 136. navodi se da tko drugoga liši života na mah doveden bez svoje krivnje u jaku razdraženost napadom ili teškim vrijeđanjem od strane ubijenog, kaznit će se strogim zatvorom do deset godina, dok u članku 137., tko drugog liši života iz nehata, kaznit će se zatvorom najmanje šest

⁹⁹ Jermić, M., *Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*, Narodne novine, Zagreb, 1976., str 14.

mjeseci ili strogim zatvorom do pet godina. Članak 138. govori o čedomorstvu te navodi da mati koja liši života svoje dijete za vrijeme porođaja ili neposredno poslije porođaja, dok traje poremećaj što ga je kod nje izazvao porođaj, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri mjeseca. Članak 139. vezan je sudjelovanje u samoubojstvu te govori, tko navede drugoga na samoubojstvo ili mu pomogne u izvršenju samoubojstva, pa ovo bude izvršeno, kaznit će se strogim zatvorom do pet godina, tko djelo iz stavka 1. ovog člana učini prema maloljetniku koji je navršio 14 godina ili prema osobi koja se nalazi u stanju umanjene računljivosti kaznit će se strogim zatvorom do deset godina, ako je djelo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloljetniku koji nije navršio 14 godina ili prema neuračunljivoj osobi, učinilac će se kazniti po članu 135. ovog zakonika. Tko surovo ili nečovječno postupi sa osobom koja se prema njemu nalazi u odnosu kakve podređenosti ili zavisnosti, pa ona uslijed takvog postupanja izvrši samoubojstvo kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

Krivični zakonik Socijalističke Republike Hrvatske iz 1984. godine, neznatno se razlikuje od prethodnog, ali su ipak napravljene male promjene te ćemo ga spomenuti. On u članku 35. navodi, tko drugog liši života kaznit će se zatvorom najmanje pet godina. Zatvorom najmanje deset godina ili smrtnom kaznom kaznit će se tko drugog liši života na okrutan ili podmukao način, tko drugoga liši života i pri tome sa umišljajem dovede u opasnost život još nekih osoba, tko drugoga liši života pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju, tko drugoga liši života iz koristoljublja, radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih naročito niskih pobuda, tko liši života službenu osobu pri obavljanju poslova javne ili državne sigurnosti, koje se odnose na sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela, hvatanje učinilaca krivičnih djela, čuvanje javnog reda i mira, ili tko liši života službenu osobu kojoj je povjereno čuvanje osobe lišene slobode, ili tko liši života osobu pri vršenju neke od ovih dužnosti koju obavlja u funkciji društvene samozaštite, tko izvrši više ubojstava s umišljajem iz člana 36. i 37. ovog zakona, bez obzira da li su učinjena u stjecaju ili povratu.¹⁰⁰ Članak 36. navodi, tko drugoga liši života na mah doveden bez svoje krivnje u jaku razdraženost njegovim napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem, kaznit će se zatvorom od jedne do deset godina. Članak 37. se radi o čedomorstvu te govori, majka koja liši života svoje dijete za vrijeme porođaja ili neposredno poslije porođaja, dok traje poremećaj što ga je kod nje izazvao porođaj, kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do tri godine. za pokušaj djela iz stava 1. ovog člana učinilac će se kazniti. Članak 38. navodi da tko iz nehata prouzrokuje smrt drugoga, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina. Članak 39. navodi, tko navede drugoga na samoubojstvo ili mu

¹⁰⁰ Vouk, V., *Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske*, Narodne novine, Zagreb, 1984., str., 36.

pomogne u izvršenju samoubojstva, pa ovo bude izvršeno, kaznit će se zatvorom od jedne godine do pet godina, tko djelo iz stava 1. ovog člana učini prema maloljetniku koji je navršio četrnaest godina ili prema osobi čija je sposobnost da shvati značaj svog djela ili da upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena, kaznit će se zatvorom od jedne godine do osam godina. Ako je djelo iz stava 1. ovog člana izvršeno prema maloljetniku koji nije navršio četrnaest godina ili prema osobi koja nije mogla shvatiti značaj svog djela ili upravljati svojim postupcima učinilac će se kazniti po članu 35. ovog zakona. Tko surovo ili nečovječno postupi sa osobom koja se prema njemu nalazi u odnosu kakve podređenosti ili zavisnosti i time iz nehata izazove samoubojstvo te osobe, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina, ako je uslijed djela iz stava 1,2,3,4,ovoga člana samoubojstvo samo pokušano, sud može kazniti učinioca blaže kazniti.

Nakon toga razdoblja Hrvatska postaje samostalna te kao takva donosi Krivični zakon Republike Hrvatske koji je obuhvaćao Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske .Taj zakon i nema nekih prevelikih izmjena u odnosu na prethodni koji je naveden, osim jedne jako stavke, a to je da je ukinuta smrtna kazna za sve oblike kaznenih djela. U članku 34. opisuje se ubojstvo te se navodi : tko drugog liši života kaznit će se zatvorom najmanje pet godina. Teško ubojstvo navedeno je u članku 35. te glasi : zatvorom najmanje deset godina ili zatvorom od dvadeset godina kaznit će se : tko drugog liši života na okrutan ili podmukao način; tko drugog liši života i pri tome sa umišljajem dovede u opasnost život još nekih osoba: tko drugog liši života pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju; tko drugog liši života iz koristoljublja, radi izvršenja ili prikrivanja drugoga krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih naročito niskih pobuda; tko liši života službenu osobu pri obavljanju unutarnjih poslova koji se odnose na sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela, hvatanje počinitelja krivičnih djela, čuvanje javnog reda i mira, ili tko liši života službenu osobu kojoj je povjereno čuvanje osobe lišene slobode ili tko liši života osobu pri vršenju neke od ovih dužnosti koju obavlja u funkciji društvene samozaštite. U članku 35. propisano je ubojstvo na mah te se navodi, tko drugog liši života na mah doveden, bez svoje krivnje, u jaku razdraženost njegovim napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem, kaznit će se zatvorom od jedne godine do deset godina. Članak 36. propisuje čedomorstvo te navodi sljedeće : majka koja liši života svoje dijete za vrijeme porođaja ili neposredno poslije porođaja, dok traje poremećaj što ga je kod nje izazvao porođaj, kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do tri godine. Za pokušaj djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti. Članak 37. propisuje nehatno ubojstvo te navodi, tko iz nehata prouzrokuje smrt drugoga, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina. Članak 38.

propisuje navođenje na samoubojstvo i pomaganje u samoubojstvu, te propisuje, tko navede drugog na samoubojstvo ili mu pomogne u izvršenju samoubojstva pa ovo bude izvršeno, kaznit će se zatvorom od jedne godine do pet godina. Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini prema maloljetniku koji je navršio četrnaest godina ili prema osobi čija je sposobnost da shvati značaj svog djela ili da upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena, kaznit će se zatvorom od jedne godine do osam godina. Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka izvršeno prema maloljetniku koji nije navršio četrnaest godina, ili prema osobi koja nije mogla shvatiti značaj svog djela ili upravljati svojim postupcima, počinitelj će se kazniti po članku 34. ovoga Zakona. Tko surovo ili nečovječno postupa s osobom koja se prema njemu nalazi u odnosu kakve podređenosti ili ovisnosti i time iz nehata izazove samoubojstvo te osobe, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina. Ako je uslijed djela iz stavka 1., 2., 3. i 4. ovoga članka samoubojstvo samo pokušano, sud može počinitelja blaže kazniti.

Nakon toga odmah se kreće u pisanje novog Kaznenog zakona koji je trebao zamijeniti prethodno navedeni, te nakon četiri godine rada konačno je 1.1. 1998. godine stupio na snagu novi Kazneni zakon. U članku 90. propisuje tko drugoga usmrti, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina. U članku 91. propisuje se teško ubojstvo te glasi : kaznom zatvora najmanje osam godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se: tko usmrti dijete ili maloljetnu osobu, tko usmrti žensku osobu a zna da je trudna, tko drugoga usmrti i pri tom s namjerom dovede u opasnost život još jedne ili živote više osoba, tko drugoga usmrti na osobito okrutan ili krajnje podmukao način, tko drugoga usmrti iz koristoljublja, tko drugoga usmrti radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela, tko drugoga usmrti iz bezobzirne osvete i drugih osobito niskih pobuda, tko usmrti službenu osobu u vrijeme kad obavlja poslove zaštite ustavnog ustrojstva, osiguranja osoba ili imovine, otkrivanja kaznenih djela, privođenja, uhićenja ili sprječavanja bijega počinitelja kaznenog djela, čuvanja osoba kojima je oduzeta sloboda i održavanja javnog reda i mira. Članak 92. propisuje ubojstvo na mah, tko drugoga usmrti na mah, doveden bez svoje krivnje u jaku razdraženost ili prepast njegovim napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina. Članak 93. propisuje čedomorstvo te glasi, majka koja usmrti svoje dijete za vrijeme ili izravno nakon poroda, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina. Članak 94. propisuje usmrćenjena zahtjev te glasi, tko drugoga usmrti na njegov izričit i ozbiljan zahtjev, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina. Članak 95. propisuje prouzročenje smrti iz nehaja, tko prouzroči smrt drugoga iz nehaja, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Te Članak 96. koji propisuje sudjelovanje u samoubojstvo te glasi, tko navede drugoga na

samoubojstvo ili mu pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine. Tko kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini prema maloljetnoj osobi ili prema osobi čija je sposobnost shvaćanja svog postupanja i vladanja svojom voljom u značajnoj mjeri smanjena, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina. Tko navede na samoubojstvo dijete ili mu pomogne u samoubojstvu, ili tko navede ili pomogne u samoubojstvu osobu koja nije bila u mogućnosti shvatiti značenje svojeg postupanja ili nije mogla vladati svojom voljom, pa samoubojstvo bude počinjeno ili pokušano, kaznit će se po članku 90. ovoga Zakona. Tko okrutno ili nečovječno postupa sa osobom koja se prema njemu nalazi u odnosu kakve podređenosti ili zavisnosti i time iz nehaja izazove samoubojstvo te osobe, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine. Valja još napomenuti da po ovome kaznenom zakonu čedomorstvo, prouzročenje smrti iz nehaja, usmrćenje na zahtjev, sudjelovanje u samoubojstvu te protupravni prekid trudnoće predstavljaju privilegirane oblike ubojstva.

Razlike između ova dva zakona su uglavnom terminološke razlike, te je umjesto lišiti života uveden termin usmrti. Prijašnje kazneno djelo iz stavka 1. Članka 34. KZ RH, odvojeno je u poseban članak, ostala kaznena djela usmrćenja predstavljaju njegove povlaštene i kvalificirane oblike. Uvedeno je novo kazneno djelo iz članka 94. Usmrćenje na zahtjev, radi se o novom kaznenom djelu koje se čini usmrćenjem drugoga na njegov zahtjev. Iz zakonskog opisa nije točno vidljivo zašto je ovo privilegirano ubojstvo, jer samo zato što je usmrćenje počinjeno na izričit i ozbiljan zahtjev još ne znači da ubojica zaslužuje povlaštenje.¹⁰¹ Što se tiče čedomorstva, KZ/97 izostavio je riječ poremećaj kojeg je porod izazvao, što je izazvalo velike rasprave jer je bilo sporno zašto bi to onda bilo privilegirano ubojstvo, ako je izostao poremećaj kojeg je porod izazvao.

Svi ovi nedostaci nagnali su zakonodavca da sazove radnu skupinu koja je krenula sa pisanjem novog Kaznenog zakona koji je stupio na snagu 1. Siječnja 2013. godine. On navodi u članku 110. kazneno djelo ubojstva čiji je zakonski opis, Tko ubije drugoga, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina. Članak 111. donosi zakonski opis kaznenog djela teškog ubojstva te glasi : kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se: tko drugoga ubije na okrutan ili podmukao način, tko ubije osobu posebno ranjivu zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće, tko ubije člana obitelji kojeg je već ranije zlostavljao, tko drugoga ubije iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih

¹⁰¹ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 85.), str. 31.

niskih pobuda, tko drugoga ubije radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela, tko ubije službenu osobu u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti. Članak 112. propisuje zakonski opis kaznenog djela usmrćenja te glasi, tko usmrti drugoga doveden bez svoje krivnje njegovim napadom, teškim vrijeđanjem ili zlostavljanjem u stanje dugotrajne patnje, jake razdraženosti ili prepasti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina. Majka koja usmrti svoje dijete pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Tko usmrti drugoga na njegov izričit i ozbiljan zahtjev iz suosjećanja zbog njegovog teškog zdravstvenog stanja, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Članak 113. Donosi zakonski opis prouzročenja smrti iz nehaja, tko prouzroči smrt drugoga iz nehaja, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Članak 114. propisuje sudjelovanje u samoubojstvu te zakonski opis glasi, tko navede drugoga na samoubojstvo ili mu iz niskih pobuda pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno ili pokušano, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini u odnosu na dijete koje je navršilo četrnaest godina ili osobu čija je sposobnost shvaćanja svog postupanja bitno smanjena, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina. Članak 115. donosi zakonski opis kaznenog djela protupravnog prekida trudnoće te glasi, tko protivno propisima o prekidu trudnoće, trudnoj osobi izvrši, potakne je ili joj pomogne izvršiti prekid trudnoće s njezinim pristankom, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročena smrt trudne osobe ili joj je zdravlje teško narušeno, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina. Tko trudnoj osobi bez njezinog pristanka izvrši prekid trudnoće, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina. Ako je kaznenim djelom iz stavka 3. ovoga članka prouzročena smrt trudne osobe ili joj je zdravlje teško narušeno, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina. Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

Na prvi pogled vidi se da je napravljeno dosta izmjena u novom Kaznenom zakonu u odnosu na KZ/97. Tako je za kazneno djelo ubojstva izmijenjen maksimum kazne s petnaest na dvadeset godina, dok odredba iz članka 110. Odgovara odredbi iz članka 90. KZ/97. Riječ usmrti zamijenjena je riječju ubije jer snažnije izražava sadržaj djela. Što se tiče teškog ubojstva, ta odredba samo djelomično odgovara odredbi KZ/97 iz članka 91. Izostavljeni su prijašnji kvalificirani oblici, ubojstvo djeteta ili maloljetne osobe i ubojstvo trudnice. Minimalna kazna od 10 godina ostala je ista i u novom zakonu, dok je duljina kazne dugotrajnog zatvora povećana tako da se može izreći u rasponu od dvadeset i jedne godine do četrdeset godina, a ako je riječ o stjecaju i do pedeset godina. Što se tiče stavka 3. istog članka on

odgovara odredbi iz članka 91. stavka 3. KZ/97, samo je razlika što su izbrisane riječi osobito i krajnje. Stavak 2 istog članka donosi novost, jer ubojstvo osobe posebne ranjivosti zbog njezine, dobi, ili duševne smetnje ili trudnoće sada je nova kvalifikatorna okolnost. Tako su odredbe članka 91. stavak 1. i 2. ukinute, a hoće li se ubojstvo djeteta, maloljetnika ili trudnice smatrati kvalificiranim ubojstvom iz ovoga članka, odlučivat će sud u svakom pojedinom slučaju, pri čemu će se ocjenjivati je li riječ o posebno ranjivim osobama ili ne.¹⁰² Stupnjevanjem ljudskih života prema vrijednosti osobe, a što uključuje i vrednovanje prema starosti žrtve, strano je kaznenom pravu. Osim toga KZ/97 upao je u proturječnost jer je istu okolnost, ubojstvo djeteta, u članku 91. tretirao kao kvalifikatornu, a u članku 93. kao privilegirajuću. To znači da je ubojstvo djeteta izravno nakon poroda privilegirano, a ono koje je počinjeno nakon toga kvalificirano, iako je navedenu vremensku razliku teško podvući i praksa je u tom pogledu neujednačena. Osim toga, Zakon nije bio dosljedan jer ako je uzrast žrtve učinio kvalifikatornom okolnošću kod ubojstva, morao je to učiniti i kod tjelesnih ozljeda, a možda i u nizu drugih kaznenih djela.¹⁰³ Moderni zakonici ne predviđaju ubojstvo djeteta i maloljetnika kao kvalificirano, s iznimkom francuskog Kaznenog zakona. Brisana točka 2. KZ/97, jer je nelogično da stjecaj dvaju običnih ubojstava ne predstavlja teško ubojstvo pa e kažnjava blaže nego stjecaj ubojstva jedne osobe i njezina ploda, kojemu Kazneni zakon pruža manju zaštitu nego čovjeku nakon rođenja. Usmrćenje trudnice zapravo je stjecaj ubojstva i protupravnog prekida trudnoće bez pristanka žene. Što se tiče stavka 3. članka 111. odnosno ubojstvo bliske osobe koja je već ranije zlostavljana KZ/97, nije poznavao, nego su se te činjenice ocjenjivale kao otegotne okolnosti. *Ratio* ovoj odredbi je pružanje pojačane zaštite posebno ranjivim žrtvama, a koje obuhvaćaju i djecu i trudnice, ali i sve druge osobe koje su ranjive zbog svoje dobi ili pak zbog bolesti ili teže tjelesne ili duševne smetnje. Stavak 4. istog članka koja glasi tko ubije drugog iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih niskih pobuda, je zapravo objedinjeni oblici teškog ubojstva ili članka 91. KZ/97, stavka 4. i 6. Stavak 5. odgovara odredbi članka 91. Stavka 5. KZ/97 te obje glase da tko drugoga ubije radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela. Stavak 6. članka 111. izostavio je u odnosu na stavke 7. i 8. članka 91. KZ/97 nabrojanje svih okolnosti pod kojima takvo ubojstvo mora biti ostvareno. Članak 112. novog Kaznenog zakona ili usmrćenje obuhvaća tri kaznena djela privilegiranog ubojstva s manjim izmjenama u odnosu prema KZ/97 s nazivom, ubojstvo na mah, čedomorstvo i usmrćenje na zahtjev. Sve tri odredbe samo djelomično odgovaraju

¹⁰² Garačić, A., *Novi Kazneni zakon : autorski pročišćeni tekst s opsežnim komentarima, sudskom praksom, priložima i stvarnim kazalom*, Organizator Zagreb, Zagreb, 2013., str. 286.

¹⁰³ Turković, K., *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 164.

odredbama iz KZ/97.¹⁰⁴ Stavak 1. članka 112. uključuje dosadašnje ubojstvo na mah, ali ga proširuje i na slučajeve na koje se ovo djelo do sada nije odnosilo, na situacije dugotrajne, kronične patnje izazvane zlostavljanjem, patnje iz koje počinitelj ne vidi drugog izlaza osim ubojstva. Počinitelj mora u takvo stanje biti doveden bez svoje krivnje ili pretežito bez svoje krivnje, drugim riječima njegovo stanje mora biti ispričivo. Pritom valja također uvijek postaviti pitanje kako bi u takvoj situaciji reagirao prosječan čovjek iz istog miljea. Uvođenjem ovog razloga privilegiranja otvara se mogućnost blažeg kažnjavanja u slučajevima pretučenih žena koje nakon dugogodišnjeg zlostavljanja, ne videći drugog izlaza iz svoje teške situacije, ubijaju svog zlostavljača. Kao poticaj za ovu novost poslužio je švicarski Kazneni zakon koji govori o usmrćenju pod utjecajem snažnog duševnog opterećenja, pri čemu se ono tumači kao dugotrajna patnja. Po logici stvari *dolus repentinus* odnosi se samo na situacije razdraženosti i prepasti pa nije posebno istaknut u zakonskom tekstu, ali i dalje se u tim situacijama pojavljuje taj oblik krivnje.¹⁰⁵ Prouzročenje smrti iz nehaja u potpunosti je istovjetno odredbi iz KZ/97 te je i predviđena kazna ostala identična. Prouzročenje smrti iz nehaja i dalje je supsidijarno kazneno djelo, ono će se primjeniti samo ako nisu ostvarena obilježja neko drugog kaznenog djela koje u svom biću također sadrži nehajno prouzročenje smrti. Što se tiče članka 114. i sudjelovanja u samoubojstvu, ona samo djelomično odgovara odredbi članka 96. KZ/97 istog naziva. Prema stavku 1., svako poticanje na samoubojstvo je sada kažnjivo, dok je pomaganje kažnjivo samo ako je počinjeno iz niskih pobuda. Protupravni prekid trudnoće iz članka 115. u potpunosti odgovara odredbi članka 97. KZ/97 istog naziva.

¹⁰⁴ Garačić, A., *op. cit.*, (bilj. 102.), str. 286.

¹⁰⁵ Turković, K., *op. cit.*, (bilj. 103.), str. 166.

5. UBOJSTVO

Zakonski opis kaznenog djela ubojstva iz članka 110. Kaznenog zakona :

Tko ubije drugoga, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.

Kroz povijest kaznenog prava, još od hrvatskog *Kaznenog zakona o zločinstvima, prestupcima i prekršajima* od 17. svibnja 1852. godine pa do danas, biću kaznenog djela umorstva, odnosno ubojstva koristio se glagol „usmrtniti“, „lišiti života“, a ne „ubiti“.¹⁰⁶ Argument zakonodavca o razlogu zamjene tih riječi je neuvjerljiv. Ubiti, nasilno nekome oduzeti život je sinonim riječi umoriti, usmrtniti ili lišiti života.

Kazneno djelo ubojstva, kao jedno od najtežih kaznenih djela iz kataloga inkriminacija, sastoji se u ubijanju drugoga. To je osnovno kazneno djelo ubojstva kad je prouzročena smrt druge osobe, a nisu ostvareni posebni elementi koji bi djelo činili kvalificiranim ubojstvom.¹⁰⁷ To je kazneno djelo koje poznato u svim kulturama i pravnim sustavima, a spominje ga se još u starovjekovnim izvorima poput Hamurabijeva zakonika. U rimskom pravu je čitava struktura javnopravnih delikata izvedena iz ubojstva slobodnog čovjeka. Objekt radnje kaznenog djela ubojstva iz čl. 110. Kaznenog zakona je čovjek čiji život uživa apsolutnu pravnu zaštitu.¹⁰⁸ Objekt napada je živ čovjek. Novorođenče, nesposobno za život, i monstrum živa su ljudska bića, zaštićena ovom inkriminacijom. Kazneno djelo ubojstva može se počinuti sve do prestanka čovjekova života. Nema, dakle ubojstva leša, ali zato ono postoji u slučaju ubojstva neizlječiva bolesnika, osobe na aparatima, ako nisu ispunjenja obilježja nekog drugog kaznenog djela.¹⁰⁹

Kako je već rečeno ubojstvo čini onaj tko ubije drugoga, pri čemu pojam „drugi“ predstavlja istoznačnicu za drugog čovjeka. Prema tome, da bi postojalo ubojstvo, žrtva mora biti čovjek. Iz obilježja „drugi“ proizlazi pak da samoubojstvo nije ubojstvo, samoubojstvo ne predstavlja niti neko drugo kazneno djelo.¹¹⁰ Pojam čovjeka u praksi ne stvara teškoće, ali je ipak potrebno odrediti kada živo biće postaje čovjekom.¹¹¹

¹⁰⁶ Pavlović, Š., *Kazneni zakon : zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorija*, Libertin naklada, Rijeka, 2015., str. 582.

¹⁰⁷ Pavišić, B., *op. cit.* (bilj. 91.), str. 306.

¹⁰⁸ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 50.

¹⁰⁹ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 1), str. 432.

¹¹⁰ Novoselec, P., *Posebni dio kaznenog prava*, Pravni fakultet u zagrebu, Zagreb, 2007., str. 3.

¹¹¹ Vidi *supra* poglavlje pod 3.

Radnja kod ubojstva sastoji se u namjernom prouzročenju smrti drugoga. Uglavnom će se raditi o aktivnoj radnji odnosno komisivnom deliktu¹¹², no ubojstvo je moguće počiniti i nečinjenjem. Međutim za ubojstvo nečinjenjem neće odgovarati svatko već samo osoba koja ima svojstvo garanta i koja je po toj osnovi dužna skrbiti za nepovredivost pravnog dobra. Kod ubojstva nečinjenjem garant krši svoju dužnost poduzimanja radnje kojom se sprečava nastup posljedice.¹¹³ U literaturi se najčešće spominje primjer majke koja namjernim i svjesnim propuštanjem hranjenja svoga djeteta kojemu je garant prouzroči njegovo smrt. Kod ubojstva nečinjenjem radi se o zakonski nereguliranom kaznenom djelu nečinjenjem. Radnja mora imati uzročno značenje za nastupanje smrti, a to može biti izravan ili posredan, isključivi ili konkurirajući uzrok.¹¹⁴ Kod kaznenog djela ubojstva radnja nije u zakonu određena. Ona obuhvaća svaku djelatnost objektivno prikladnu za nastanak smrti osobe.

Različita su sredstva počinjenja kaznenog djela ubojstva, oružje, djelovanje tjelesnom snagom, davljenje, gušenje, vješanje, psihičkim sredstvima, otrovom, električnom energijom itd. Bitno je da je riječ o sredstvu prikladnom za prouzročenje smrti.

Posljedica kaznenog djela je smrt druge osobe, smrt dakle mora nastupiti kod druge osobe. Pri tome Zakon uzima drugoga čovjeka različitog od počinitelja radnje. Smrt nastala neposredno nakon počiniteljeva djelovanja nedvojbeno će pokazivati na uzročnost između radnje i smrti kao njene posljedice. Problem nastaje u situaciji kad smrt nije nastupila neposredno nakon radnje počinjenja i kad je ona posljedica djelovanja nekoliko uzroka, naknadnih komplikacija, propusta žrtve ili druge osobe.¹¹⁵

Ubojstvo će biti isključeno ako postoji neki od razloga za isključenje protupravnosti. U praksi je najčešći takav razlog nužna obrana, ali pojavljuje se i zakonita primjena sredstva prisile, naročito glede uporabe vatrenog oružja od strane policijskih službenika. Krajnja nužda kao razlog isključenja protupravnosti ne dolazi u obzir jer nitko nema pravo ubiti drugoga da bi spasio svoj život, ali dolazi u obzir krajnja nužda kao razlog oslobođenja od kazne. Pristanak žrtve, međutim, nikada ne isključuje protupravnost ubojstva te može jedino opravdati pravnu oznaku usmrćenja na zahtjev kao privilegiranog ubojstva.¹¹⁶

¹¹² Pucanje u drugoga iz vatrenog oružja, nanošenje smrtonosnih ubodnih rana hladnim oružjem, stavljanja otrova u piće žrtva.

¹¹³ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 50.

¹¹⁴ Pavišić, B., *op. cit.* (bilj. 91.), str. 306.

¹¹⁵ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 110.

¹¹⁶ Za sve oblike isključenja protupravnosti pogledaj *supra* poglavlje pod 2.2.3.

Kazneno djelo ubojstva počinjeno je u vrijeme kad je počinitelj poduzeo radnju počinjenja ili propustio dužnu radnju u slučaju nečinjenja bez obzira kad je nastupila smrt žrtve.¹¹⁷ Protek vremena od poduzimanja radnje do nastupanja posljedice relevantan je zbog utvrđivanja uzročnosti. Premda u većini slučajeva ne postoje problemi pri utvrđivanju kauzaliteta, do njih može doći ako je između poduzimanja radnje i nastupa posljedice prošlo duže vremensko razdoblje jer je u tom slučaju moguće da se u kauzalnom tijeku pojave i novi uzroci koji su *condicio sine qua non* za nastup posljedice.¹¹⁸ Pitanje uzročnosti pojavilo se u zanimljivom slučaju iz sudske prakse u kojemu se radilo o optuženiku koji je u oštećenicu, koja je od ranije bila obješena, bez svijesti u agoniji, ali još živa, iz pištolja ispalio 14 hitaca, nanijevši joj ozljede u vidu razaranja oba plućna krila te srčanog mišića i srca. Sud je ocijenio da se ne radi o neprikladnom pokušaju s obzirom da je oštećenica u vrijeme kada je počinitelj poduzimao radnju još uvijek bila živa. Međutim, kako je vještačenjem utvrđeno da je uzrok smrti bilo gušenje koje je nastupilo usred vješanja i da bi oštećena i bez obzira na radnju optuženika sasvim sigurno umrla, sud je zaključio da optuženik radnjama koje je poduzeo ostvario obilježja kaznenog djela u pokušaju.¹¹⁹ U poredbenom se zakonodavstvu protek vremena od radnje počinjenja do nastupanja posljedice tretira različito. U nekim je kaznenopravnim sustavima to vrijeme vrlo kratko, svega trideset dana, dok je u drugima ono izraženo godinama.¹²⁰ Kako je posljednja prijetnja standardu pravne sigurnosti, jer nije opravdano nekoga izložiti vremenski neograničenom riziku od kaznenog progona, u nekim je pravnim sustavima, kao engleskom određeno da nakon proteka određenog vremena od dovršetka radnje počinjenja djela kazneni postupak za kazneno djelo ubojstva može biti pokrenut samo uz pristanak državnog odvjetnika.¹²¹ Prema našem zakonodavstvu i praksi nastupanje posljedice je uvjet za kvalificiranje djela kao dovršenog ubojstva. U tom smislu posljedica mora nastupiti prije no što je presuda postala pravomoćna jer će se u suprotnom raditi o presuđenoj stvari koju više ne bi bilo moguće osporavati niti u postupku po izvanrednim pravnim lijekovima.¹²²

Ubojstvo je moguće počinuti samo s namjerom. Kada netko prouzroči smrt drugoga iz nehaja neće se raditi o ubojstvu već o posebnom kaznenom djelu iz čl. 113. Kaznenog zakona. Počinitelj mora biti svjestan da svojom radnjom usmrćuje drugoga i to hoće, u tom slučaju radi

¹¹⁷ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 50.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Iz odluke VRSH, I KŽ – 592/98 iz lipnja 1998.

¹²⁰ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str. 34.

¹²¹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 51.

¹²² *Ibid.*

se o izravnoj namjeri prvog stupnja, odnosno da svojom radnjom može usmrtiti drugoga pa na to pristaje tu se radi o neizravnoj namjeri.¹²³ Sud će o obliku namjere zaključiti prema okolnostima slučaja, upotrijebljenom sredstvu, okolnosti je li počinitelj gađao važne vitalne centre kao glavu, abdomen, prsni koš, ili ne. Samo u kompleksnom sagledavanju svih objektivnih i subjektivnih komponenti djela može se doći do pravog odgovora.¹²⁴ O pokušaju ubojstva s izravnom namjerom radi se u slučaju optuženice koja je u prepirci i međusobnom naguravanju izvadila kuhinjski nož i njime zarezala oštećenicu u vitalni dio tijela u predjelu prednje strane vrata i u predjelu lijeve strane gornjeg dijela prsnog koša.¹²⁵ Postojanje izravne namjere sud je utvrdio kod optuženika koje nakon kraće prepirke iz male udaljenosti iz pištolja pucao u glavu oštećenika i tako ga usmrtio.¹²⁶ Moguća je i kombinacija različitih oblika namjere. Primjer za to je bacanje eksplozivne naprave u skupinu ljudi, pri čemu počinitelj postupa s ciljem usmrćenja točno određene osobe iz te skupine. U starijoj sudskoj praksi takve su situacije kvalificirane kao kombinacije izravne i neizravne namjere. Tako je prema ocjeni suda, počinitelj koji baci ručnu bombu u ugostiteljski lokal u kojemu se nalazi više osoba u namjeri da ubije određenu osobu postupa u odnosu na tu osobu s direktnim, a u odnosu na sve ostale s eventualnim umišljajem na ubojstvo.¹²⁷ Prema suvremenoj kaznenopravnoj teoriji, recentnoj sudskoj praksi, ali i novom zakonskom uređenju pojma namjere koji razlikuje izravnu namjeru prvog i drugog stupnja, ovakav slučaj bi predstavljao kombinaciju izravne namjere prvog stupnja i drugog stupnja. Tako u opisanom slučaju, počinitelj koji baci bombu u skupinu ljudi u odnosu na tu osobu postupa s izravnom namjerom prvog stupnja, a u odnosu na druge koje su kolateralne žrtve s izravnom namjerom drugog stupnja.¹²⁸ O ubojstvu s neizravnom namjerom radi se u slučaju optuženika koji je oštećenika visokog 1,62 m i mršave građe bacio preko ograde u rijeku, čija je temperatura iznosila 9 stupnjeva, a vodostaj 110 – 124 cm, te se udaljio, nakon čega se oštećenik utopio. Prema ocjeni suda, radi se o ubojstvu s neizravnom namjerom s obzirom da je oštećenik osoba nejake, mršave građe, i slaba tjelesne konstitucije, s mentalnim deficitom, što je sve bilo poznato optuženiku koje je pristao na posljedicu jer je ishod prepustio slučaju.¹²⁹ Utvrđivanje oblika namjere nije od utjecaja na pravnu kvalifikaciju

¹²³ *Ibid.*, str 51.

¹²⁴ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str. 37.

¹²⁵ Iz odluke VRSH, I KŽ – 112/06-4 iz travnja 2006.

¹²⁶ Iz odluke VRSH, I KŽ – 435/01 iz siječnja 2001.

¹²⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ – 434/93 iz ožujka 1993.

¹²⁸ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 52.

¹²⁹ Iz odluke VSRH, I K – 993/10 iz lipnja 2010.

djela, ali je važno kod odmjeravanja kazne pa će tako izravna namjera biti u pravilu strože tretirana od neizravne, a izravna namjera prvog stupnja od izravne namjere drugog stupnja.¹³⁰

U teoriji, a ponekad i u praksi pojavljuje se pojam poznat pod nazivom *aberatio ictus*. Slučaj *aberatio ictusa* postoji kada počinitelj puca na jednu osobu s ciljem ili pristankom da je ubije, ali pogađa drugu. Počinitelj je odgovoran za pokušaj ubojstva prve osobe, dok se njegova kaznena odgovornost za prouzročenu posljedicu prema drugoj osobi prosuđuje, zavisno od konkretnih okolnosti, kao ubojstvo počinjeno s neizravnom namjerom, izravnom namjerom drugog stupnja.¹³¹

Ubojstvo je materijalno kazneno djelo kod kojeg je posljedica u biću kaznenog djela. Ukoliko počinitelj poduzme radnju počinjenja kaznenog djela, a posljedica izostane, radit će se o pokušaju kaznenog djela ubojstva. Ubojstvo može ostati u pokušaju zbog nedovoljne vještine počinitelja, djelovanja žrtve, trećih osoba. Kad je utvrđeno da je optuženik, u cilju da usmrti oštećenika, zamahnuo džepnim nožem duljine oštrice 7,7 cm prema njegovim leđima, ali se oštećenik uspio izmaknuti i pobjeći, ostvarena su sva bitna obilježja pokušaja ubojstva.¹³² Moguće je da ubojstvo ostane nedovršeno i zbog pravovremene liječničke intervencije. O tome se radilo u slučaju optuženika koji je nožem skakavcem, čija je oštrica bila dužine 8 cm, ubo oštećenika u prsište, zadavši mu ubodnu ranu prsnog koša s oštećenjem desnog režnja pluća i prodorom zraka u desnu srčanu klijetku, ali je oštećenik preživio zahvaljujući liječničkoj intervenciji.¹³³ Također jedan slučaj iz nedavne prakse Vrhovnog sud pokazuje kako sudovi odlučuju u slučaju pokušaja. Prvostupanjskom presudom Županijskog suda u Zagrebu opt. T. Č. proglašena je krivom zbog kaznenog djela iz čl. 110. u vezi s čl. 34. st. 1. KZ/11 i na temelju tih odredbi te primjenom čl. 48. i čl. 49. st. 1. toč. 2. KZ/11 osuđena je na kaznu zatvora u trajanju dvije godine, u koju kaznu se optuženici računa vrijeme provedeno u istražnom zatvoru od 31. kolovoza 2016. nadalje. Žaleći se zbog pogrešno i nepotpuno (ustvari samo pogrešno) utvrđenog činjeničnog stanja optuženica smatra da je zbog napada oštećenika reagirala impulzivno i na mah, bez namjere na lišenje života oštećenika pa je njene radnje trebalo označiti postupanjem u nužnoj obrani ili eventualnom prekoračenju nužne obrane i to „one koja je prekoračena zbog ispričive jake prepasti prouzročene napadom“, odnosno da se „radi eventualno o nanošenju tjelesnih ozljeda u nehaju ili na mah“. Protivno žalbenim navodima, prvostupanjski sud je na temelju izvedenih dokaza, te njihove savjesne analize

¹³⁰ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 52.

¹³¹ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 583.

¹³² Iz odluke VSRH, I KŽ – 837/93 iz lipnja 1993.

¹³³ Iz odluke VSRH, I KŽ – 475/99 iz rujna 1999.

ispravno utvrdio da je optuženica svojim radnjama ostvarila obilježja kaznenog djela pokušaja ubojstva. Naime, nužna obrana pretpostavlja postojanje istodobnog ili izravno predstojećeg protupravnog napada pa za žalbenu tvrdnju da je optuženica postupala u nužnoj obrani ili „na mah“ naprosto nema uporišta u dokaznoj građi, poglavito ne proizlazi iz njene obrane. Iskazujući šturo o događaju optuženica navodi kako tijekom zajedničkog druženja, a na prijedlog, sugestiju oštećenika da ima spolne odnose sa njim i svjedokom A. N. nije reagirala jer je to smatrala „kao zafrkanciju“. Prema njenoj obrani nije sporno da je sa oštećenikom prije ovog događaja u nekoliko navrata imala spolne odnose i da je tijekom druženja kritične večeri svjedok N. zaspao na podu. Nadalje, u slobodnom izlaganju najprije govori da se sjeća kako je od oštećenika dobila udarac u lijevu stranu glave, misli šakom, a potom odgovarajući na pitanja, da se radilo o dva udarca rukom, jednom iza uha s lijeve strane i jednom ispod oka, da ne zna zašto ju je oštećenik udario, da ne zna kako je reagirala, odnosno misli da nije nikako, da se „Samog časa ozljeđivanja“ ne sjeća te da je „tako moralo biti“. Prema tome iskaz optuženice, kao ni ostali dokazi, ne daje osnova za primjenu instituta nužne obrane, a time nema govora ni o njenom prekoračenju odnosno isključenju krivnje zbog ispričive jake prepasti prouzročene napadom. Osim toga razumno je i prihvatljivo obrazloženje suda prvog stupnja kojim otklanja obranu optuženice da je u predmetnom događaju zadobila udarce u glavu od oštećenika s obzirom da u medicinskoj dokumentaciji o pregledu optuženice istoga dana i na fotografijama optuženice sačinjenim tijekom očevida nema vidljivih tragova ozljeđivanja, odnosno krvnog podljeva ispod oka koji bi, prema mišljenju sudsko medicinskog vještaka, već tada trebao biti zamjetan barem u nekoj manjoj mjeri. Da je sud prvog stupnja s pravom ocijenio obranu optuženice (o zadobivenom udarcu) usmjerenom na izbjegavanje kaznene odgovornosti upućuje i činjenica da je tek slijedećeg dana prilikom prijemnog pregleda u ambulanti Zatvora u Z. opisan hematom ispod desnog oka i eskoliacija desnog koljena uz napomenu da je nastala padom na beton pri izlasku iz transportnog vozila (dakle obje ozljede na desnoj strani tijela), dok optuženica u svojoj obrani govori o udarcima u lijevu stranu glave. Nadalje, povezujući materijalne tragove, poglavito tragove krvi oštećenika pronađenih na nožu kojeg je u rukama imala optuženica (iskaz A. N.), sa nalazom i mišljenjem sudsko medicinskog vještaka o grupiranosti ozljeda, da je oštećenik zadobio tri ubodne rane zadane uzastopnim zamasima u brzom slijedu, sredstvom i na mjestu podobnom za nastanak ozljeda opasnih po život uz mogućnost smrtnog ishoda, do kojeg nije došlo uslijed teške alkoholiziranosti optuženice i njene nemogućnosti doziranja intenziteta uboda, opravdano sud prvog stupnja zaključuje o postupanju optuženice sa izravnom namjerom na lišenje života oštećenika. Na ispravnost zaključka o učinu terećenog djela upućuje i psihijatrijsko vještačenje koje je sud prvog stupnja

također koristio pri utvrđenju odlučnih činjenica i kaznenoj odgovornosti optuženice. Vještačenjem je utvrđena naročita osjetljivost optuženice na narcističke povrede tj. situacije u kojima je stvarno ili umišljeno omalovažena, ponižena ili prisiljavana od drugih kada je vjerojatnost hetero agresivnih ispada velika, uključujući mogućnost fizičke agresije, time da akutna intoksiciranost psihoaktivnim tvarima (posebice alkoholom) dodatno reducira i onako njenu slabu toleranciju na stres i mogućnost kontrole agresivnih impulsa, a u vrijeme događaja je bila bitno smanjena ubrojiva. Tako je prema vještaku njeno ponašanje „...*tempore criminis* proizašlo uslijed teško pijanog stanja, višegodišnje ovisnosti o alkoholu i više vrsta psihoaktivnih tvari te osnovnih karakteristika ličnosti ...“ (list 267 spisa) pa je neutemeljeno i smjeranje žalbe na privilegirani oblik djela postupanjem na mah. Osnovano je prvostupanjski sud olakotnim cijenio osobne prilike i roditeljski status optuženice te okolnost da nije osuđivana zbog kaznenih djela, što uz znatno smanjeni stupanj krivnje (bitno smanjenu ubrojivost), posljedice djela koje nisu značajno narušile zdravlje oštećenika i činjenicu da je djelo ostalo u pokušaju opravdava izricanje kazne ispod zakonskog minimuma primjenom odredbi o ublažavanju kazne. Stoga nije u pravu državni odvjetnik kada predlaže strože kažnjavanje, a kako je optuženici odmjerena najmanja mjera kazne za predmetno kazneno djelo nije osnovana ni njena žalba zbog odluke o kazni.¹³⁴

Neodlučno je kod ovog kaznenog djela da li je sredstvo počinjenja oružje u smislu pozitivnog zakonodavstva ili bilo koje drugo sredstvo koje je prikladno prouzročiti posljedicu na objektu radnje, odnosno smrt. Tako sredstvom počinjenja može biti i motorno vozilo pa je za pokušaj ubojstva osuđen vozač koji je s ukradenim kamionom usmjerio vozilo prema policajcu koji ga je htio zaustaviti stojeći na sredini ceste s pištoljem u ruci, tako da je policajac izbjegao smrt bacivši se u posljednji trenu u stranu.¹³⁵ Sredstvo počinjenja mora biti prikladno prouzročiti posljedicu na objektu radnje, pa ako to nije slučaj radit će se o neprikladnom pokušaju zbog kojeg počinitelj pod zakonom propisanim uvjetima može biti oslobođen od kazne, npr. ako je netko pucao u drugoga iz prazne puške. Kod pokušaja ubojstva vrlo često se radi o kvalificiranom pokušaju kod kojeg počinitelj nije ostvario obilježja namjeravanog kaznenog djela već nekog drugog kaznenog djela. To drugo kazneno djelo će biti samo prolazni delikt za koji se ne kažnjava, ali se može uzeti u obzir kao otegotna okolnost kod odmjeravanja kazne.¹³⁶ Kada je riječ o pokušaju ubojstva prolazni delikt je teška tjelesna ozljeda. Međutim, to ne znači da će se kod pokušaja ubojstva uvijek raditi o kvalificiranom pokušaju. Naime, o

¹³⁴ Iz odluke VSRH, I KŽ – 121/2017-11 od 18. svibnja 2017.

¹³⁵ Iz odluke VSRH, I KŽ – 564/93 od 17. listopada 1993.

¹³⁶ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 53.

pokušaju ubojstva će se raditi i o slučajevima kada žrtvi nije nanesena tjelesna ozljeda, kao u slučaju kada počinitelj puca i promaši žrtvu. Na to s pravom ukazuju naši sudovi. Tako je počinio kazneno djelo ubojstva u pokušaju optuženik koji je zamahnuo oštricom noža prema vratu bivše supruge, ali joj nije uspio zadati udarac jer ja je svjedok uhvatio za ruku. Sud je našao neosnovanim navod žalbe optuženika da nema pokušaja ubojstva zato što oštećenica nije ubodena.¹³⁷

Jedno od spornih, pitanja u teoriji i praksi kaznenog prava je razgraničenje ubojstva od teške tjelesne ozljede kvalificirane smrću. S obzirom da je objektivna strana djela odnosno posljedica u oba slučaja jednaka, razlikovanje se provodi na subjektivnoj strani. To znači da je potrebno utvrditi je li počinitelj *tempore criminis* postupao s namjerom usmrćenja ili s namjerom tjelesnog ozljeđivanja uz postojanje nehajnog oblika krivnje u odnosu na posljedicu.¹³⁸ To je utvrđivanje uvijek pitanje provedenog dokaznog postupka pri čemu, uz iskaze svjedoka i okrivljenika, vrlo često odlučujuću ulogu imaju psihijatrijska, balistička i druga vještačenja. Tako je u jednom postupku sud ocijenio da se ne radi o teškoj tjelesnoj ozljedi kvalificiranoj smrću već o ubojstvu u primjeru optuženika koje po nanošenju brojnih lakih i teških ozljeda, oko 50, koje se u svom zbiru bile teške i po život opasne ozljede, a od kojih se neke nastale gaženjem i udaranjem tupotvrdim predmetom, nakon toga odlazi spavati bez da bi provjerio u kakvom je stanju oštećenica, ali drugi dan ne dolazi na posao, znajući da ju je istukao teže i više nego obično, ali niti ne traži pomoć i liječničku intervenciju sve do 15.00 sati drugi dan, kada je sve već bilo gotovo. On je, prema ispravnom shvaćanju suda, bio svjestan mogućnosti nastupa smrtne posljedice i na nju je pristao pa se radi o ubojstvu s neizravnom namjerom.¹³⁹

¹³⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ -363/89 iz lipnja 1989.

¹³⁸ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 54.

¹³⁹ Iz odluke VSRH, I KŽ 893/05-5 iz travnja 2006.

6. TEŠKO UBOJSTVO

Zakonski opis kaznenog djela teškog ubojstva iz članka 111. Kaznenog zakona glasi :
Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

1. tko drugoga ubije na okrutan ili podmukao način,
2. tko ubije osobu posebno ranjivu zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće,
3. tko ubije člana obitelji kojeg je već ranije zlostavljao,
4. tko drugoga ubije iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih niskih pobuda,
5. tko drugoga ubije radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela,
6. tko ubije službenu osobu u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti.

Razgraničenje kaznenog djela ubojstva i teškog ubojstva starije kazneno pravo temeljilo je na tome je li ubojstvo počinjeno s prednamjerom, odnosno namjerom kod koje je odluka o počinjenju djela stvorena nakon zrelog razmišljanja ili bez nje. Tako se u francuskom pravu pravi razlika između umorstva (*assassinat*) i običnog ubojstva (*meurte*). Francuski Kazneni zakon umorstvom naziva ubojstvo s prednamjerom i iz zasjede koje još naziva i mučko ubojstvo. S umorstvom izjednačuje ubojstvo ascedenta, ubojstvo trovanjem i ubojstvo počinjeno mučenjem i barbarskim sredstvima.¹⁴⁰ I u njemačkom starijem kaznenom pravu postojalo je kazneno djelo umorstva (*mord*) i ubojstva (*totschlsnge*).¹⁴¹ Pod umorstvom se smatralo ubojstvo s prednamjerom, a ako nje nije bilo radilo se o običnom ubojstvu. Prema današnjem Kaznenom zakonu Njemačke ubojstvo počinjeno na okrutan i podmukao način prerasta u umorstvo. Elementi okrutnosti su bezosjećajnost i niska moralna razina počinitelja. Oblik umorstva je ubojstvo počinjeno na podmukao način. Vladajuće mišljenje u Njemačkoj umorstvo naziva kvalificiranim oblikom ubojstva. Švicarski zakon također razlikuje umorstvo od ubojstva. Nagon za ubijanjem, zadovoljavanje spolnog nagona i drugi posebno niski motivi ili opasnost počinitelja kaznenog djela, podmuklost počinjenja, djelo počinjeno na lukav i prijevaran način, ubojstvo počinjeno na stravičan način, nanošenje nepotrebnih bolova, postupno, sustavno ubijanje u više navrata i ubojstvo počinjeno opasnim sredstvom.¹⁴²

¹⁴⁰ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 100.), str. 42.

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 85.), str. 20.

Usmrćenje počinjeno radi omogućavanja ili prikrivanja drugog kaznenog djela predstavlja umorstvo. U državama *common law* sustava teško ubojstvo se označava kao ubojstvo prvog stupnja, a obično ubojstvo kao ubojstvo drugog stupnja. O ubojstvu prvog stupnja se radi ukoliko je počinjeno nakon prethodnog zlog razmišljanja, no u nekim sustavima kao u kanadskom to je prošireno i na ubojstvo tijekom terorističkih napada tzv. kontraktualno odnosno plaćeno ubojstvo.¹⁴³ U našem zakonodavstvu premeditativno ubojstvo, dakle ono koje je počinjeno nakon prethodnog duljeg razmišljanja i kod kojeg počinitelj postupa s prethodnom namjerom nije kvalifikatorna okolnost koja ubojstvo čini teškim premda taj oblik kvalificiranog ubojstva nalazimo u našoj kaznenopravnoj povijesti. Krivični zakonik za kraljevinu Jugoslaviju od 27. Siječnja 1929. godine imao je kvalificirani slučaj zločina lišenja života počinjenog poslije zrelog razmišljanja. Razmišljanje je predstavljalo trijezno razmišljanje kroz izvjesno vrijeme bez znatnog utjecaja istodobnih psihičkih afekata. Hrvatski zakonodavac je novelom Kaznenog zakona iz 2003. godine koju je USUD ukinuo zbog formalne neustavnosti naziv djela teškog ubojstva zamijenio umorstvom. Prilikom izrade Kaznenog zakona 2011. godine iznesen je prijedlog da se teško ubojstvo zamijeni nazivom umorstvo, što je u skladu s hrvatskom pravnom tradicijom, a i nazivljem u nekim stranim zakonicima koji imaju posebni izraz za teško ubojstvo, ali je radna skupina u konačnici odustala jer se u praksi već uvriježio pojam teškog ubojstva.¹⁴⁴

Kvalificirana ili prema Zakonu, teška ubojstva predstavljaju također protupravna usmrćenja druge osobe. Razlikuju se od običnih ubojstava po tome što u sebi sadrže kvalifikatorna obilježja odnosno okolnosti koje takva djela čine težim. O kaznenom djelu teškoga ubojstva iz čl. 111. Kaznenog zakona radić će se također ukoliko je ubojstvo počinjeno pod okolnostima koje ga čine teškim. Za teško ubojstvo je propisana i teža kazna, zatvor od najmanje deset godina i dugotrajni zatvor.¹⁴⁵ Kvalifikatorne okolnosti koje ubojstvo čine teškim mogu se kategorizirati s obzirom na način počinjenja, pobude i na objekt radnje. Način počinjenja može biti okrutan ili na podmukao način, objekt radnje ubojstvo osobe posebno ranjive zbog njezine dobi, teže tjelesne ozljede ili duševne smetnje ili trudnoće, ubojstvo bliske osobe koju je počinitelj već ranije zlostavljao, ubojstvo službene osobe u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti te pobude koja može biti iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje i drugih niskih pobuda ili prikrivanja drugog kaznenog djela.¹⁴⁶

¹⁴³ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 56.

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ Turković, K., *op. cit.*, (bilj. 103.), str. 165.

¹⁴⁶ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 587.

Uvijek postoji samo jedno kazneno djelo neovisno o tome što radnja počinjenja ima više obilježja teškog ubojstva. Ostvarenje dva ili više oblika počinitelju će se uzeti u obzir kao otegotna okolnost kod odmjeravanja kazne. Pritom bi kazneno djelo trebalo označiti prema kvalifikatornoj okolnosti koja je dominantna. S obzirom da zakon ne kategorizira kvalifikatorne okolnosti kod teškog ubojstva prema težini, pa se u tom smislu ne može govoriti o kvalifikatornim okolnostima prvog, drugog i trećeg reda, utvrđivanje dominantne okolnosti u konkretnom slučaju ovisit će o ocjeni svih okolnosti zasebno i svih zajedno u kontekstu jednog kriminalnog događaja.¹⁴⁷ Pritom sud nije vezan time kako je tužitelj pravno označio inkriminirani događaj. Kod utvrđivanja dominantne kvalifikatorne okolnosti prednost bi trebalo dati okolnostima koje su subjektivne naravi odnosno pobudama. To stoga što kad kvalifikatorne okolnosti stoje u odnosu cilja i sredstava okolnostima koje se odnose na cilj valja dati prednost u odnosu na one koje se odnose na sredstvo odnosno način počinjenja. Ako je počinitelj svojom radnjom ostvario ujedno kvalifikatorna i privilegirajuća obilježja, prednost valja dati privilegirajućim okolnostima. Tu je u pitanju stjecaj kvalifikatornih i privilegirajućih okolnosti u slučaju kada osoba usmrti drugoga na mah na okrutan način čime je ostvarila obilježja kaznenog djela privilegiranog usmrćenja, ali na način koji to ubojstvo čini teškim.¹⁴⁸ Stoga će u takvim slučajevima djelo biti kvalificirano kao privilegirajuće uz mogućnost da se kvalifikatorna okolnost uzme u obzir kao otegotna prilikom odmjeravanja kazne. U odnosu na sve kvalificirane okolnosti teškog ubojstva vrijedi pravilo da motiv djela mora biti unesen u izreku presude, jer on predstavlja tu okolnost.¹⁴⁹

Teško je prihvatiti mišljenje da bi posebni motivi ili pobude kao kvalificirani elementi kaznenog djela teškog ubojstva govorili u prilog stajalištu kako se to kazneno djelo može počiniti samo s izravnom namjerom. Ti posebni motivi ili pobude određuju subjektivno obilježje kaznenog djela, oni su subjektivna sastavnica protupravnosti bez koje radnja kao objektivna pojava sama za sebe još ništa ne izražava. Namjera je ovdje sastavni dio krivnje, manifestira se kroz počiniteljevu svijest o svim bitnim obilježjima kaznenog djela i htijenju ili pristanku na njegovo počinjenje. Primjer za to je kada počinitelj žrtvi nanosi teške tjelesne ozljede svjestan da su one praćene patnjama i bolovima, ali i pokraj toga s time i dalje nastavlja iako je svjestan da to može dovesti do smrtnog ishoda, pa tu mogućnost prihvaća i na nju pristaje. Intelktualna sastavnica namjere kod svih oblika teškog ubojstva, uz svijest da se ubija druga osoba, mora obuhvatiti upravo i svijest o kvalifikatornim okolnostima. Onaj tko ubije

¹⁴⁷ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 57.

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 587.

drugoga na podmukao način mora biti svjestan da postupa prikriveno i zlorabi odnos povjerenja sa žrtvom. Kod ubojstva koje je kvalificirano s obzirom na objekt radnje, počinitelj *tempore criminis* mora biti svjestan tog posebnog obilježja odnosno posebnog svojstva žrtva, npr. da se radi o ubojstvu službene osobe u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti.¹⁵⁰ Ako nije svjestan tih okolnosti, radit će se o zabludi o biću kaznenog djela pa neće odgovarati za teško ubojstvo već za temeljni oblik kaznenog djela iz čl. 110. Kaznenog zakona.

6.1. Ubojstvo na okrutan ili podmukao način

Ubojstvo na okrutan način postojat će kada počinitelj žrtvi nanosi bolove, muke i patnje koje po trajanju i intenzitetu znatno premašuju patnje, muke i bolove koje su redovito povezivane za usmrćenje.¹⁵¹ Riječ je o teškom ubojstvu s obzirom na način počinjenja kaznenog djela ubojstva. Djelo se može počinuti na okrutan ili podmukao način. Okrutnost i podmuklost kao načini počinjenja kaznenog djela ubojstva ne moraju u konkretnom slučaju biti ostvareni kumulativno. O kvalificiranom obliku ubojstva će se raditi ako je ono počinjeno samo na okrutan ili samo na podmukao način. U praksi su ove dvije kvalifikatorne okolnosti često u stjecaju.¹⁵² Prema Kaznenom zakonu iz 1997. godine kvalifikatorna okolnost se sastojala u krajnjoj okrutnosti ili podmuklosti, ali to je u Kaznenom zakonu iz 2011. godine izmijenjeno tako da je ispuštena riječ krajnja kao nepotrebna uz obrazloženje da se zakonski pojmovi odnosno obilježja bića kaznenog djela uvijek moraju tumačiti restriktivno.¹⁵³ Iz toga proizlazi da će se kod utvrđivanja elemenata ova dva kvalificirana oblika kaznenog djela ubojstva biti potrebno utvrditi da se radilo o okrutnosti ili podmuklosti koje po svom intenzitetu prelaze okrutnost ili podmuklost koje uobičajeno prate usmrćenje.

Kod kaznenog djela ubojstva na okrutan način potrebno je utvrditi objektivnu i subjektivnu sastavnicu. Objektivna se sastoji u tome da se žrtvi nanose bolovi, patnje i muke koje po trajanju i jačini nadilaze one bolove, patnje i muke koje obično prate usmrćenje. Subjektivna sastavnica okrutnosti sastoji se u svijesti optuženika o mogućnosti nanošenja žrtvi takvih osobito teških bolova, patnji i muka te on takvo ponašanje želi ili barem na njega pristaje.¹⁵⁴ Ta će sastavnica

¹⁵⁰ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 57.

¹⁵¹ Garačić, A., *op. cit.*, (bilj. 102.), str. 284.

¹⁵² Vidi *supra* pod 5.

¹⁵³ Garačić, A., *op. cit.*, (bilj. 102.), str. 284.

¹⁵⁴ Turković, K., *op. cit.*, (bilj. 103.), str. 165.

postojati i na strani neubrojive osobe s obzirom da neubrojivost optuženika ne isključuje njegovu svijest o okrutnosti ubojstva, pa prema tome niti njegovu namjeru na počinjenje tog djela, odnosno htijenja da ubije žrtvu na način koji evidentno ukazuje na okrutnost.¹⁵⁵ Muke, bolovi i patnje mogu biti fizičke i psihičke. U velikom broju slučajeva radi se o nanošenju fizičkih bolova koje se žrtvi nanose tijekom usmrćenja. Tako je sud optuženika proglasio krivim za teško ubojstvo počinjeno na okrutan način kada je utvrđeno da je svoju suprugu, invalida, najprije udarcima šakom oborio na pod, polio benzinom i zapalio tako da je plamen zahvatio oko 80% površine tijela, pri čemu je žrtva zadobila opekline trupa i udova trećeg stupnja od kojih je i pored pružene liječničke pomoći preminula četvrti dan od zadobivanja ozljeda.¹⁵⁶ O ubojstvu na okrutan način radit će se i kada se žrtvi nanose psihički bolovi. To će biti slučaj kad je žrtva izložena intenzivnom osjećaju straha za vlastiti život, kada počinitelj priprema ubojstvo žrtve u njezinoj nazočnosti.¹⁵⁷

Da bi ubojstvo bilo okvalificirano kao okrutno, muke, bolovi i patnje koje se nanose oštećeniku ne samo po intenzitetu već i po trajanju moraju nadilaziti one koje inače prate usmrćenje. Nakon što taj uvjet bude zadovoljen, vremensko razdoblje u kojemu je žrtva bila izložena okrutnom postupanju počinitelja nije od utjecaja na pravnu kvalifikaciju djela pa će već i kratkotrajna izloženost takvom postupanju koja nadilazi obično ubojstvo značiti da je ubojstvo počinjeno na okrutan način.¹⁵⁸ Tako će se o ubojstvu na okrutan način raditi i u slučaju u kojemu je, na temelju provedenog sudsko – medicinskog vještačenja, utvrđeno da je oštećenik u događaju zadobio opekline tijela zbog kojih je trpio, boli, muke i patnje jakog intenziteta koje nadilaze boli, patnje i muke koje prate redovito usmrćenje, ako koje nisu bile dugotrajne zbog uništenja perifernih živčanih vlakana, kao i zbog postupka sediranja.¹⁵⁹ Sud može također ocijeniti kao otegotnu okolnost da je počinitelj postupao okrutno kroz duže vremensko razdoblje zbog čega je oštećenik dugotrajno trpio muke, bolove i patnje. U tom smislu za ubojstvo počinjeno na okrutan način s neizravnom namjerom sud je proglasio krivim optuženika koji je tijekom tri mjeseca svog oca, starog 71 godinu, tukao svakodnevno rukama i neutvrđenim predmetima po cijelom tijelu, izgladnjivao ga i stiskao šakama za vrat, bacao ga na pod i zidove, a kad je oštećenik postao potpuno nemoćan i nepokretan, vukao ga po kući i dalje premlaćivao, pri čemu mu je zadao brojne prijelome rebara i kontuziju grkljana s

¹⁵⁵ Iz odluke VSRH, I KŽ – 1/03-3 iz travnja 2014.

¹⁵⁶ Iz odluke VSRH, I KŽ – 26/08 iz kolovoza 2008.

¹⁵⁷ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 100.), str. 11.

¹⁵⁸ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 58.

¹⁵⁹ Iz odluke VSRH, I KŽ – 1269/07 iz lipnja 2008.

krvarenjem u mišićju vrata, a koje su ozljede bile teške zbog čega je oštećenik zbog potpune iscrpljenosti dobio upalu pluća i umro.¹⁶⁰ Kod ovakvog oblika ubojstva često se radi o posebno psiho – socijalnom profilu počinitelja. To su osobe koje postupaju bezosjećajno i koje se u nedostatku empatije izivljavaju prema žrtvi. Radi se o psihopatski strukturiranim ličnostima tzv. empatijskim defektom odnosno nepostojanjem suosjećanja za patnje drugih ljudi, to naravno nije uvjet za kvalifikaciju ubojstva kao okrutnog, ali je o tome potrebno voditi računa pri odmjeravanju kazne jer se radi o okolnostima koje se tiču ličnosti počinitelja.¹⁶¹ Okrutnost u povećanom intenzitetu popraćenu krajnjom neosjetljivošću te željom za uživanjem u nanošenju muka i patnji oštećeniku sud našao u primjeru dvojice optuženika koju su oštećeniku tijekom spolnog odnosa najprije nanijeli nekoliko ubodnih rana nožem, a zatim su mu u lice zaboli kosti koje su prodrle u moždanu duplju. Premda je okrutnost već obilježje bića kaznenog djela, okolnost da je na strani počinitelja utvrđena namjera izivljavanja koja prelazi okvire prosječne osobite okrutnosti i govori u prilog postojanja ogromne bešćutnosti može biti uzeta u obzir kao otegotna okolnost prilikom odmjeravanja kazne.¹⁶²

Podmukao način postupanja pri ubojstvu ima, isto kao i okrutan način, svoju subjektivnu i objektivnu stranu. Objektivna se sastoji od prikrivanog, potajnog ili sličnog postupanja počinitelja.¹⁶³ Subjektivna komponenta uglavnom se odnosi na iskorištavanje bespomoćnosti ili posebnog povjerenja žrtve, njezina povjerenja prema počinitelju, u himbenom ponašanju počinitelja, iskorištavanju žrtvine bezazlenosti, u prijevernom, neiskrenom i zlonamjernom postupanju.¹⁶⁴ Kazneno djelo se obavlja tajno, podmuklo, lukavo i prijeverno.¹⁶⁵ Podmuklost u objektivnom smislu olakšava u znatnoj mjeri počinjenje i prikrivanje djela, a u subjektivnom smislu ukazuje na krajnje negativna obilježja počinitelja. Dodatno obilježje ovog kvalifikatornog obilježja je iskorištavanje bespomoćnosti žrtve. Međutim, sva navedena obilježja neće biti dostatna za kvalifikaciju ubojstva kao podmuklog ukoliko počinitelj u konkretnom slučaju nije zlorabio odnosno iskoristio povjerenje žrtve. To znači da je konstitutivan element od kojeg ovisi kvalifikacija podmuklosti zlorabiti povjerenja žrtve. Povjerenje se može namjerno stvarati radi ubojstva, ili se u istu svrhu zlorabiti povjerenje već postojeće povjerenje.¹⁶⁶ Odnos povjerenja uglavnom postoji između članova obitelji, bračnih

¹⁶⁰ Iz odluke VSRH, I Kž – 385/92 iz listopada 1991.

¹⁶¹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 59.

¹⁶² Iz odluke VSRH, I Kž – 779/07-4 iz travnja 2008.

¹⁶³ Bačić, F., Šeparović, Z., *Krivično pravo : posebni dio*, Narodne novine, Zagreb, 1989., str. 46.

¹⁶⁴ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 588.

¹⁶⁵ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 85.), str. 21.

¹⁶⁶ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str. 45.

drugova, prijatelj itd. Postoji mogućnost da i bez obzira na koji od tih odnosa, između počinitelja i žrtve ne postoji odnos povjerenja. Tako se neće raditi o ubojstvu počinjenom na podmukao način u slučaju optuženice koja je svog bivšeg supruga s kojim je silom prilika živjela u istoj kući ubila sjekirom dok je spavao, što predstavlja objektivnu sastavnicu podmuklosti, s obzirom da odnos između nje i oštećenika nije karakteriziralo povjerenje, već upravo suprotno s obzirom da su posljednjih godina živjeli u zavadi, a njihova se komunikacija svodila na svađe i sukobe.¹⁶⁷

Upravo iz izloženih razloga neosnovano se u osobnoj žalbi optuženika J.K. predlaže da ju sud proglašuje krivom za kazneno djelo običnog ubojstva, jer neovisno o tome što je prvotna namjera optuženika bila da oštećenika uguše jastukom, dakle na način koji bi bio manje bolan za oštećenika, kada je ovaj počeo pružati otpor i otimati se i kada su se dohvatili noževa i odvijača, kojima su zadavali optuženiku ubodne rane i ubodno rezne rane, započeli sa postupanjem na krajnje okrutan način, ali i bez postupanja na osobito okrutan način koji je dokazan, ostalo bi postupanje na krajnje podmukao način jer je optuženica svog supruga zajedno sa ljubavnikom odlučila usmrtniti u vlastitom stanu, u sigurnosti oštećenikova doma, u stanu u kojem su spavala i njena djeca, sve je pomno isplanirano, a optuženik M.B. je osiguran bijeg u Sloveniju., štoviše optuženica je prijavila provalu i usmrćenje supruga po nepoznatom počinitelju. Sve to predstavlja postupanje i na krajnje podmukao način te su se u postupanju ove optuženice stekla dva kvalifikatorna oblika ponašanja iz čl. 91. toč. 3. KZ/97, dakle postupanje na osobito okrutan i na krajnje podmukao način.¹⁶⁸

U idućoj presudi Vrhovni sud ispravno tumači pojam podmuklosti i okrutnosti. Žrtva vjeruje počiniteljima, jednom od njih je dugogodišnji prijatelj, odlazak na spavanje za nju ne predstavlja opasnost, to povjerenje počinitelji iskorištavaju, potajno čine zlo, svoju zlu nakanu prema žrtvi prikrivaju prethodnim prijateljskim odnosom. U konkretnom slučaju postoji i okrutnost u počinjenju ubojstva. Sredstva kojima su zadane i broj ozljeda te da je veći dio bio zadan dok je žrtva bila vezana ljepljivom trakom u dovoljnoj mjeri ukazuje na okrutno, nemilosrdno i surovo počinjenje kaznenog djela. Žrtva ne sumnja u počinitelja, ona mu vjeruje, ne boji se da za nju odlazak na spavanje znači opasnost. Iskorištavanje povjerenja žrtve, zlouporaba odnosa, primjerice gosta, supružnika, prijatelja, poznanika, povjerenje žrtve u počinitelja svakako valja uzeti kao osnovu za navedenu kvalifikaciju. Bitno je da žrtva zbog navedenog odnosa ne očekuje da joj prijete opasnost od počinitelja. Naime, krajnje podmukao

¹⁶⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ – 1018/2006-3, iz ožujka 2006.

¹⁶⁸ Iz odluke VSRH, I KŽ – 315/15 od 24. rujna 2015.

način usmrćenja proizlazi iz djela činjeničnog opisa u kojem se navodi da su optuženici A.V., prema prethodnom dogovoru da ga usmrte, pozvali u stan optuženog K., te da je A.V., tamo došao zbog višegodišnjeg prijateljstva i povjerenja u optuženog J. i optuženog K., a osobito okrutan način usmrćenja opisan je kao njihovo zadavanje A.V. sjekirom, kuhinjskim nožem te nožem na rasklapanje ukupno četrdeset i četiri ubodne, probodne i rezne rane, kao i zadavanje V. više udaraca tupotvrdim predmetom, pri čemu je V., u vrijeme kada je zadobio dio opisanih ozljeda bio vezan ljepljivom trakom.¹⁶⁹

Kvalificirano ubojstvo postoji u slučaju kada je ubojstvo počinjeno pod takovim otežavajućim okolnostima, da zakon predviđa teže kažnjavanje, radi se o okolnostima koje takovo ubojstvo čine posebno teškim. U pravu je žalitelj kada tvrdi da tek u kombinaciji objektivnog i subjektivnog elementa dobivamo punu mjeru teškog zločinačkog sadržaja kvalificiranog djela ubojstva na okrutan način. Pojam okrutan mora se tumačiti restriktivno da bi se do kraja opravdao njegov sadržaj, mora se raditi o takovom intenzitetu okrutnosti koju osjetno prelazi granice okrutnosti, koje inače prate svako lišenje života, a koje je samo po sebi uvijek čin nasilja. Optuženik je prema opisu djela, što ga je prihvatio sud, najprije oštećenika iz blizine jedan za drugim ispalio četiri metka, nanijevši mu teške i po život opasne ozljede u vidu strijelnih rana glave i trupa, zatim se udaljio i ponovno se vratio te u glavu oštećenika ispalio još jedan hitac dok je oštećenik još davao znakove života.¹⁷⁰

Nije dovoljno da je djelo počinjeno prikriveno odnosno potajno ukoliko na strani počinitelja nedostaje prijetvornost i zla nakana. Tako neće za ovo kazneno djelo odgovarati kćer koja svom teško bolesnom ocu bez njegova znanja stavlja otrov u čaj želeći mu na taj način skratiti patnje. Premda potajno i prikriveno s obzirom da žrtva nije svjesna njezine radnje, na subjektivnoj strani ne postoji podmuklost s obzirom da ona postupa iz suosjećanja, a ne iz negativnih pobuda, neiskreno i himbeno. Međutim, radit će se o podmuklom ubojstvu u primjeru okrivljenice koja je svog intimnog partnera i oca svog djeteta otrovala insekticidom koji sadrži otrov endosulfan, za vrijeme dok mu je pripremala novogodišnju večeru čime je zloupotrijebila njegovo povjerenje.¹⁷¹ Ubojstvo trovanjem je u ranijem zakonodavstvu bilo propisano kao teško ubojstvo bez obzira na to je li počinitelj postupao himbeno i je li zloupotrijebio povjerenje žrtve. Prema krivičnom zakonu Jugoslavije iz 1929. godine trovanje je bilo propisano kao oblik teškog

¹⁶⁹ Iz odluke VSRH, I KŽ – 684/07-7 od 24. prosinca 2007.

¹⁷⁰ Iz odluke VSRH, I KŽ – 480/1995-3 od 5. rujna 1995.

¹⁷¹ Iz odluke VSRH, I KŽ – 150/2005-3 od 14 travnja 2005.

ubojstva. Frank opisuje trovača kao lišioća života koji najmanjim uloškom, rizikom bez upotrebe sile hoće da postigne najtežu posljedicu.¹⁷²

Osim kod ubojstva trovanjem, pitanje kvalifikacije podmuklosti najčešće se javlja kod ubojstva žrtve na spavanju, ubojstva iz zasjede i iznenadnog ubojstva. Kod sva tri pojavna oblika potrebno je utvrditi da je počinitelj zlorabio povjerenje žrtve. Kada se radi o ubojstvu na spavanju, taj zahtjev ograničava kvalifikaciju podmuklosti na bliske osobe, članove obitelji, bračne drugove, no nije isključena ni kod ostalih osoba ako između počinitelja i žrtve postoji odnos povjerenja.¹⁷³ Ubojstvo beskućnika koji spava na ulici neće biti ubojstvo na podmukao način jer između počinitelja i žrtve ne postoji odnos povjerenja no može se raditi o nekom drugom kvalificiranom ubojstvu. Za razliku od toga supruga koja je s 4 – 5 udaraca sjekirom po glavi usmrtila muža na spavanju u zajedničkoj prostoriji počinila je kazneno djelo ubojstva na podmukao način jer je djelo izvršeno u snu, prema oštećeniku koji to ne očekuje, a zlorabom povjerenja i njegove bespomoćnosti jer oštećenik vjeruje osobi s kojom je od 1985. godine u zajednici života i u tom uvjerenju liježe s njom u krevet kao sve ove godine, a ona ustaje kad zaspi i usmrćuje ga.¹⁷⁴ Podmuklost postoji i kod optuženika koji je svog oca lišio života na spavanju i to tako da je čekao da ovaj zaspi i da ostane sam u sobi u koju je prethodno u više navrata ulazio zbog toga da provjeri je li otac zaspao i jesu li se stekli uvjeti da ostvari svoj naum i liši ga života, što je i učinio udarajući ga čekićem po glavi. On je, prema procjeni suda, krajnje neiskreno postupio prema svom ocu, koji je mirno zaspao ne sluteći ništa i čije je povjerenje na taj način iskoristio iznad uobičajene mjere prikrivenosti i himbenosti sa zlom nakanom.¹⁷⁵

Vrhovni sud u jednom slučaju navodi da niti u ponovljenom suđenju elementi krajnje podmuklosti u ponašanju optuženika nisu dokazani. Naime, prvostupanjski sud pravilno uočava da postupanje optuženika, koji na javnom mjestu, u nazočnosti svjedoka S. P., angažira sebi nepoznatog taksi vozača. Nema karakter skrivenog i potajnog ponašanja. Također, zauzimanje stražnjeg sjedala u taksi vozilu, sve da je to optuženik ishodio neistinitim objašnjenjem, samo po sebi ne ukazuje na njegovo himbeno i lukavo postupanje s već tada stvorenim planom na lišenje života oštećenika, jer je u postupku utvrđeno da je optuženik kasnije ipak sjeo na suvozačevo mjesto s kojeg je oštećenika lišio života. Budući da je optuženik zatražio vožnju do mjesta R., koje je u neposrednoj blizini njegovog prebivališta, iako bi, da je već tada

¹⁷² Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str. 45.

¹⁷³ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 61.

¹⁷⁴ Iz odluke VSRH, I KŽ – 214/00-4 od 23. travnja 2000.

¹⁷⁵ Iz odluke VSRH, I KŽ – 349/06-4 od 12. travnja 2006.

namjeravano oštećenika ubiti, mogao zatražiti bilo koju drugu destinaciju, to se iz njegovog ukupnog ponašanja ne može zaključiti da je smišljeno stvarao situaciju pogodnu za izvršenje djela. Osim toga, u konkretnom slučaju izostaje i prethodno stvoreni odnos bezazlenog povjerenja žrtve prema počinitelju, kojeg bi optuženik zloupotrijebio, jer u postupku nije sporno da se oni ranije nisu poznavali niti su takav odnos mogli stvoriti tijekom trajanja kraće vožnje. Pri tome, odnos bezrezervnog povjerenja ne podrazumijeva niti sama činjenica da je oštećenik bio vozač. A optuženik putnik u njegovom taksi vozilu. Slijedom toga, a budući da je prvostupanjski sud u obrazloženju svoje presude jasno i argumentirano obrazložio zbog čega smatra da u konkretnom slučaju nema elemenata krajnje podmuklosti, dakle, takve koja bi po svom intenzitetu bitno nadilazila podmuklo ponašanje počinitelja kakvo se uobičajeno susreće kod sličnih kaznenih djela, to i ovaj Vrhovni sud prihvaća da se ovdje radi o učinu osnovnog kaznenog djela ubojstva iz članka 90. Kaznenog zakona, za koje je optuženik osnovano oglašen krivim.¹⁷⁶

Kod ubojstva iz zasjede također je potrebno utvrditi da je počinitelj prethodnim radnjama zloupotrijebio povjerenje žrtve kako bi ju usmrtio. Osim toga prethodno poduzete radnje moraju ukazivati na subjektivnu sastavnicu odnosno himbenost počinitelja. Stoga je počinjeno kazneno djelo ubojstva na podmukao način kad je utvrđeno da oštećenik nije bio u mogućnosti primijetiti prijevarno, neiskreno i sa zlom nakanom postupanje optuženika, koji je zaustavio njegovo osobno vozilo, u šumskom predjelu, neovlašteno obučen u maskirnu odjeću hrvatske vojske, u cilju da ga liši života i da se domogne njegova novca, stvari koje je vidio u automobilu i samog automobila, ovome se lažno predstavio kao dužnosnik hrvatske vojske te ga s ceste skrenuo na makadamski put i odveo ga 600 metara duboko u šumu, uvjerivši ga da nastali spor između njih oko naplate novčane kazne za prekršaj treba riješiti njegov zapovjednik koji se tamo nalazi, a potom mu je šakom i nogom obuvenom u cipelu zadao više udaraca u glavu, srušio ga na tlo, te na tlu koljenima skočio na njegov prsni koš i kroz vrijeme od najmanje pet minuta koljenima pritiskao njegov prsni koš i istodobno rukama snažno stišćući i lomeći njegov vrat, zadavši mu brojne teške tjelesne ozljede, uslijed čega je kombinirano gušenjem i pritiskom na grudni koš nastupila smrt oštećenika.¹⁷⁷

Iznenadno ubojstvo pucanjem u leđa oštećenika samo po sebi još nije dovoljno da djelo bude označeno kao ubojstvo na podmukao način. Naime, kada bi smo prihvatili da je za kvalifikaciju podmuklosti dovoljno da se iskorištava bespomoćnost žrtve, tada bi svatko

¹⁷⁶ Iz odluke VSRH, I KŽ – 112/11 od 5. srpnja 2011.

¹⁷⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ – 562/96 od 12. veljače 1996.

iznenadno ubojstvo bilo teško ubojstvo.¹⁷⁸ Međutim, pojam podmuklosti valja tumačiti restriktivno i uzeti da postoji samo ako je, uz sve ostale okolnosti, počinitelj zloupotrijebio povjerenje žrtve.

Podmuklost u postupanju često je u stjecaju s drugim kvalifikatornim okolnostima. Tako se kombinaciji podmuklosti i bezobzirne osvete radi u primjeru optuženika koji je kao sluga imao potpuno povjerenje ukućana, spavajući sa njima u istoj kući pa je onda u vrijeme kad su ukućani bili izvan kuće ušao u sobu u kojoj je spavao trogodišnji dječak i ubio ga na spavanju s dvadeset četiri udarca nožem, sve u namjeri da se osveti djetetovu ocu kojega je krivio za svoje pogoršano zdravstveno stanje.¹⁷⁹

6.2. Ubojstvo osobe koja je posebno ranjiva zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće

Jedan od oblika teškog ubojstva je i ubojstvo osobe koja je posebno ranjiva zbog dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće. Radi se kako je već navedeno o novoj kvalifikatornoj okolnosti čije je uvođenje u Kazneni zakon zakonodavac opravdao potrebom pružanja pojačane zaštite posebno ranjivim žrtvama argumentirajući da se radi o novom trendu u suvremenom, naročito u europskom zakonodavstvu. U konačnom prijedlogu Kaznenog zakona uz ovu odredbu je navedeno da i u okviru Vijeće Europe Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja te Konvencija o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja predviđaju ranjivost žrtve zbog specifičnih okolnosti u kojima se nalazi kao kvalifikatornu okolnost.¹⁸⁰ Ono što osobe čine posebno ranjivima u smislu ove odredbe jest njihova ovisnost o drugima što je širi pojam od bespomoćnosti shvaćene kao nesposobnost za otpor jer će se o ovom kvalificiranom obilježju raditi i ukoliko je osoba *tempore criminis* bila u stanju oduprijeti se napadaču.¹⁸¹ Međutim, ta je sposobnost bila značajno reducirana. Posebno ranjive osobe česta su meta različitih napada s kriminalnim obilježjima s obzirom da je njihova sposobnost obraniti se značajno manja no kad je riječ o ostalim osobama. Upravo je i to jedan od razloga zbog kojih je zakonodavac, inkriminiranjem ove kvalifikatorne okolnosti, nastojao smanjiti rizik od njihove viktimizacije.

¹⁷⁸ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 62.

¹⁷⁹ Iz odluke VSRH, I KŽ – 949/90 od 15. lipnja 1990.

¹⁸⁰ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 63.

¹⁸¹ *Ibid.*

Osobe koje su posebno ranjive zbog dobi su u prvom redu djeca koja su kao posebno osjetljiva kategorija označena i u obrazloženju uz članak 12. Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja. Dijete je u smislu članka 8. Kaznenog zakona, osoba koja nije navršila osamnaest godina. Pod zakonski opis kojeg kaznenog djela valja kvalificirati situaciju nanošenja tjelesnih ozljeda u vrijeme dok je žrtva bila dijete, a smrt je nastupila kasnije, u vrijeme njezine punoljetnosti. Za *tempus commissi delicti* mjerodavna je odredba članka 8. Kaznenog zakona. Kazneno djelo je počinjeno u vrijeme kada je počinitelj radio ili je bio dužan raditi, bez obzira na to kad je nastupila posljedica iz zakonskog opisa kaznenog djela, dakle za postojanje djela iz članka 111. stavka 2. Kaznenog zakona irelevantno je vrijeme smrti ubijenog, bitan je trenutak poduzimanja radnje počinjenja.¹⁸² Naknadno nastupanje smrti potrebno je raspraviti u sklopu materije o postojanju kauzaliteta, objektivne veze između čovjekova ponašanja i posljedice kao njegova rezultata. Znanje o dobi žrtve mora biti obuhvaćeno namjerom počinitelja. Također postavlja se još jedno pitanje, a to je hoće li se o ovom kaznenom djelu raditi kod usmrćivanja bilo koje osobe mlađe od osamnaest godina ili samo ako se radi o osobi mlađoj od osamnaest godina koja je uz to još posebno ranjiva? Ako je polazna osnova za određivanje ranjivosti neke osobe njezina ovisnost o drugima i reducirana sposobnost odupiranja napadaču, tada bi trebalo uzeti u obzir da će se djeca do određene dobi uvijek smatrati posebno ranjivima. To se u prvom redu odnosi na malu djecu koja su, zbog svoje nemoći i ovisnosti o drugima, uvijek posebno ranjiva. Ako se ne radi o malom djetetu, o posebnim će okolnostima ovisiti je li ono u konkretnom slučaju posebno ranjivo. Dodatne kriterije za ocjenu te okolnosti nalazimo u obrazloženju uz članak 8. Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja prema kojem su te posebne okolnosti, primjerice, mentalna ili psihička nesposobnost, intelektualni deficit, autizam, ovisnost o opojnim drogama ili alkoholu.¹⁸³ Posebno ranjivim se smatra i dijete bez roditeljske skrbi kao što su djeca beskućnici, djeca imigranti bez pratnje. Osim djece, osobama posebno ranjivim zbog svoje dobi mogu se smatrati i starije osobe premda će njihovu ranjivost koja proizlazi iz njihove ovisnosti o drugima i reduciranim sposobnostima pružanja otpora, sud morati utvrditi u svakom konkretnom slučaju. Ovim oblikom teškog ubojstva nastoji se pružiti posebna zaštita bespomoćnim i bezazlenim osobama koje, s obzirom na životnu dob, ovise o punoljetnim osobama.

¹⁸² Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 592.

¹⁸³ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 63.

Posebna zaštita se pruža osobama s težim tjelesnim ili duševnim smetnjama. To su osobe u invalidskim kolicima, teško pokretne, oboljele od Downova sindroma itd. Kod težih duševnih smetnji radi se o biopsihološkoim temeljima neubrojivosti. Tu spadaju duševna bolest, privremena duševna poremećenost, nedovoljni duševni razvitak ili neka druga teža duševna smetnja. Druge teže duševne smetnje obuhvaćaju poremećaje ličnosti, nagona, teške neuroze. Uzima se u obzir teža tjelesna ili duševna smetnja. Stupanj težine je toliki da osoba ne može pružiti nikakav ozbiljniji otpor ili ne shvaća stanje i konkretne okolnosti. Starost, teško zdravstveno stanje, teške tjelesne mane ili duševno stanje nalažu pojačanu kaznenopravnu zaštitu takvih osoba žrtava kaznenog djela ubojstva.

Posebna zaštita pruža se ženskoj osobi tijekom trudnoće. Preko trudnice se zaštićuje plod, zametak. Trudnoća¹⁸⁴ se može medicinski lako indicirati. Za postojanje kaznenog djela nužno je postojanje trudnoće i svijest počinitelja o tome inače će se raditi o zabludi o biću kaznenog djela pa će postojati odgovornost za obično, a ne teško ubojstvo. Ovim dijelom inkriminacije potvrđuje se shvaćanje da se plod ne smatra mehaničkim dijelom majke prema Ulpijanovoj *formulaciji partus enim antequam edatur, mulieris portio est vel viscerum* što bi u prijevodu bilo još nerođeno dijete jest dio majčina tijela,¹⁸⁵ već kao biće za sebe kojem pripada pravo na zaštitu koja mu se ovim kaznenim djelom pruža preko majke.¹⁸⁶ Štoviše, pretpostavka, *nasciturus pro iam nato habetur*, kazuje kako plod nije pravna fikcija već subjekt s određenim nasljednopravnim ovlaštenjima. Neće se ni svako ubojstvo trudne žene biti kvalificirani oblik ubojstva, već samo ako je žrtva ženska osoba koja je posebno ranjiva zbog svoje trudnoće. Posebno je ranjiva trudna žena koja je, primjerice, pod jakim duševnim opterećenjem zbog svoje trudnoće.

Vrhovni sud u jednom slučaju navodi da je u pravu žaliteljica kada tvrdi da je ostvarena povreda kaznenog zakona, jer se u ovom konkretnom slučaju ne mogu kumulirati dva kvalifikatorna elementa teškog ubojstva i to ubojstvo na podmukao način i ubojstvo osobe posebno ranjive zbog njezine dobi. Prvostupanjski sud, pravilno, ističe kako podmukao način postupanja ima svoju objektivnu i subjektivnu stranu. Objektivna komponenta se ogleda u prikrivenom, potajnom postupanju, a subjektivna u himbenom ponašanju počinitelja. Upravo zbog navedenog, u pravu je žaliteljica kada tvrdi da se konkretno kazneno djelo i postupanje optuženice može kvalificirati kao teško ubojstvo jedino zbog okolnosti da je žrtva posebno

¹⁸⁴ Trudnoća u fiziološkim prilikama označava stanje kad se u maternici žene razvija novo stvorenje – plod, kao produkt spajanja muške i ženske spolne stanice.

¹⁸⁵ Za više o tome kada zametak postaje čovjek i sva ostala pitanja vezano uz to pogledaj *supra* poglavlje 4.

¹⁸⁶ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 1), str. 440.

ranjiva zbog svoje dobi. M. K., kćerka optuženice, s obzirom na svoju dob od samo dvije i pol godine, bila je posebno ranjiva zbog specifičnih okolnosti u kojima se nalazila i upravo je to dominantna kvalifikatorna okolnost ovog teškog ubojstva. Odnos tako malog djeteta prema majci zasnovan je na apsolutnom povjerenju i vezanosti uz majku. Oralno uzimanje sadržaja koje dvoipolgodišnjem djetetu daje njegova majka, nema svoje temeljno ishodište u intelektualnoj sferi djeteta, već se radi i refleksnim porivima zasnovanim na prirodnom nagonu za preživljavanjem. Stoga optuženica, kada je kćerki davala veću količinu tableta, nije postupila i nije trebala postupati prikryveno, niti se subjektivna komponenta očitavala u njenom himbenom ponašanju. Simbiotički odnos tako malog djeteta prema majci i njegove brojne iracionalne, refleksne aktivnosti čini srž djetetove posebne ranjivosti, te isključuje drugi kvalifikatorni element teškog ubojstva, a to je podmukao način. S obzirom na navedeno, djelomično je prihvaćena žalba optuženice, te je preinačena prvostupanjska presuda u pravnoj oznaci djela, jer je jedini kvalifikatorni element teškog ubojstva, u ovom slučaju, ubojstvo osobe posebno ranjive zbog njezine dobi.¹⁸⁷

Prema mišljenju Vrhovnog suda, sve navedene okolnosti u suštini ukazuju da je optuženik postupao iz osvetničkih pobuda tj. iz osvete, ali ne i iz bezobzirne osvete u smislu ostvarenja bitnog obilježja kaznenog djela iz članka 91. stavka 6. Kaznenog zakona. Naime, kao i kod počinjenja kaznenog djela iz stavka 2. izreke pobijane presude, optuženik nije iskazao takvo ponašanje koje bi se moglo podvesti pod pojam bezobzirne osvete, kako je to već obrazloženo. S druge strane, nema dvojbe da je optuženik ostvario kazneno djelo iz članka 91. stavka 2. Kaznenog zakona tj. usmrtio trudnicu oštećenu M. L. jer je prvostupanjski sud, utvrdio postojanje trudnoće kod oštećene i svijest počinitelja o tome. Osim toga, kada je u pitanju stjecaj više kvalifikatornih okolnosti u počinjenju kaznenog djela teškog ubojstva, tada je sud dužan kvalificirati kazneno djelo prema kvalificiranoj okolnosti koja dominira u djelu. Stjecaja nema jer se radi o jednom kriminalnoj količini i povrijeđeno je isto pravno dobro. Dominantna kvalifikatorna okolnost konzumira sve ostale. U konkretnom slučaju sve da je i utvrđeno postupanje iz bezobzirne osvete a nije, dominantna kvalifikatorna okolnost bila bi trudnoća oštećene M. L. pa bi i iz tog razloga optuženika trebalo osuditi samo za kazneno djelo iz članka 91. stavka 2. Kaznenog zakona.¹⁸⁸

¹⁸⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ – 238/15 od 14. srpnja 2015.

¹⁸⁸ Iz odluke VSRH, I KŽ – 1105/06 od 15. veljače 2007.

6.3. Ubojstvo bliske osobe koju je počinitelj već ranije zlostavljao

Novi kvalificirani oblik ubojstva uveden je po uzoru na *Konvenciju o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja* i neka strana kaznena zakonodavstva koja sadrže slične odredbe. Izvorno je u Kaznenom zakonu iz 2011. godine kriminalizirano ubojstvo člana obitelji kojeg je počinitelj već ranije zlostavljao da bi, novelom Kaznenog zakona iz studenog 2012. godine to bilo prošireno na bliske osobe koje, sukladno članku 87. stavku 9. Kaznenog zakona, uz članove obitelji obuhvaćaju i bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga ili istospolnog partnera i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.¹⁸⁹ Dodatni uvjet je da je počinitelj te osobe ranije zlostavljao. Pritom se ne traži da je za ranije zlostavljanje i proveden postupak za kazneno djelo ili prekršaj, kao niti da je za to počinitelj osuđen. Zlostavljanje može biti fizičko ili psihičko, a sastoji se u hotimičnom izazivanju drugome tjelesne ili duševne boli većeg intenziteta.¹⁹⁰ Zlostavljane osobe često imaju visoku toleranciju na zlostavljanje zbog čega su ograničeno sposobne suprotstaviti se zlostavljaču što može rezultirati i fatalnim ishodom. Stoga je *ratio legis* strožeg kažnjavanja ubojstva ranije zlostavljane bliske osobe u ostvarivanju generalne prevencije, ali i pojačane kaznenopravne zaštite ove kategorije žrtava. S obzirom da se vrlo često kod prethodno zlostavljanih bliskih osoba radi o posebno ranjivim osobama, postavlja se pitanje kako razgraničiti ovo kvalifikatorno obilježje od ubojstva posebno ranjivih osoba. Bez obzira na sličnost, trebalo bi uzeti da je ovo *lex specialis* u odnosu na ubojstvo posebno ranjivih osoba jer su gotovo bez iznimke zlostavljane osobe ujedno i posebno ranjive, a ranije zlostavljanje nije uvjet da bi neka osoba bila smatrana posebno ranjivom.¹⁹¹ Stoga bi u takvim situacijama djelo trebalo kvalificirati po članku 111. stavku 3.

Zlostavljanje kao radnja počinjenja je izazivanje jače fizičke ili psihičke boli bez nanošenja tjelesne ozljede ili narušenja zdravlja. Unutar obitelji može se razlikovati tjelesno, spolno i psihičko zlostavljanje. Tjelesno zlostavljanje obuhvaća namjerno nanošenje tjelesnih bolova, šamaranje, čupanje za kosu, zatvaranje u ormar, sobu. Spolno zlostavljanje obuhvaća situacije u kojima počinitelj uključuje u spolne aktivnosti člana obitelji s ciljem da zadovolji svoju spolnu želju ili spolnu želju druge osobe. Psihičko zlostavljanje uključuje kraće ili dulje i kontinuirano ili s prekidima, izravno ili neizravno neiskazivanje ljubavi ili pažnje prema drugom članu

¹⁸⁹ Turković, K., *op. cit.*, (bilj. 103.), str. 165.

¹⁹⁰ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str., 55.

¹⁹¹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 65.

obitelji. To su najčešće slučajevi raznih oblika omalovažavanja, ruganja, iznošenja zahtjeva i drugog što može dovesti do gubitka samopouzdanja.

Za postojanje delikta nije nužno dulje zlostavljanje, a niti da je ono trajalo i u trenutku ubojstva, ali u svakom slučaju uzročna sveza između zlostavljanja i ubojstva postoji ako je kroz dulje vrijeme i sustavno zlostavljan član obitelji kojem je oduzet život. Bitno je da je zlostavljanje prethodilo ubojstvu. Najčešći oblici zlostavljanja, kako je već navedeno, su postupci koji izazivaju fizičke ili psihičke nelagode u većoj mjeri, ozbiljna prijetnja usmjerena na život ili tijelo, ignoriranje ili grubo vrijeđanje, zapravo svaka radnja kojom se iskazuje netrpeljivost i bezobzirnost prema članu obitelji.¹⁹² Počiniteljevo ponašanje, bezosjećajnost prema članu obitelji, uz poniženja i mučan život žrtve, njezino stavljanje u ponižavajući položaj, gaženje njezinog ljudskog dostojanstva, časti i ugleda, kaznenom djelu ubojstva daju teže obilježje.

Pošto je ovo nova kvalifikatorna okolnost pronašao sam samo jedan slučaj koji pokazuje kako sudovi postupaju u ovakvim slučajevima kada je u pitanju ubojstvo osobe koja je već ranije bila zlostavljana.

Prvostupanjskom presudom Županijskog suda u Karlovcu od 28. listopada 2016. broj K-11/15-135 optuženi M. V. proglašen je krivim zbog počinjenja kaznenog djela teškog ubojstva iz članka 111. točke 3. KZ/11. za koje mu je, na temelju te odredbe, utvrđena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju 24 godine te zbog počinjenja kaznenog djela nedozvoljenog posjedovanja, izrade i nabavljanja oružja i eksplozivnih tvari iz članka 331. stavka 1. KZ/11. za koje mu je, na temelju tog propisa, utvrđena kazna zatvora u trajanju dvije godine pa je, uz primjenu odredaba članka 51. stavaka 1. i 2. u vezi s čl. člankom 46. KZ/11., osuđen na jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju 25 godina, u koju kaznu mu je, na temelju članka 54. KZ/11., uračunato vrijeme lišenja slobode od 6. kolovoza 2014. pa dalje. Pobijajući drugostupanjsku presudu zbog bitnih povreda odredaba kaznenog postupka, optuženi M. V. u žalbi tvrdi da „u svojoj presudi drugostupanjski sud ne obrazlaže na potpun i valjan način iz kojeg razloga smatra da prvostupanjska presuda nije proturječna“, čime on ističe bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz članka 468. stavka 1. točke 11. ZKP/08. koja bi bila počinjena u drugostupanjskom postupku. Pritom optuženik, ponavljajući navode iz žalbe koju je bio podnio protiv prvostupanjske presude, ističe i da je „zapisnikom o očevidu (...) utvrđeno da su na zidu hodnika koji dijeli kupaonicu od hodnika, desno od vrata kupaonice u dijelu oko prekidača za

¹⁹² Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 594.

svjetlo – grijalicu i bojler utvrđene brisotine crvene boje nalik na krv“ i zaključuje da je „iz ovoga vidljivo da se oštećena kretala iz ljetne kuhinje (...) te popela na kat (...) te potom otišla u spavaću sobu gdje je sljedeći dan pronađena u krevetu“. Žalitelj smatra da je „ovo u suglasju s obranom optuženika koji je naveo da je oštećenicu ostavio u ljetnoj kuhinji, a potom ju je čuo u kupaoni kako pušta vodu“, a da „nije utvrđeno“ „da li je pritom oštećena negdje pala i zadobila fatalne ozljede“, pri čemu ukazuje na nalaz i mišljenje vještaka dr. Ž. K. koji je „naveo da se ne može isključiti mogućnost da su neke od ozljeda pronađene na oštećenici nastale pri padu, te da nije moguće sa sigurnošću utvrditi da li je pri padu doista i nastala koja od ozljeda glave i da li je pritom nastala koja od fatalnih ozljeda (nagnječenje i krvarenje mozga)“. Optuženi M. V. napominje i da kod njega „nisu pronađene bilo kakve ozljede na rukama ili nogama ili tragovi krvi na odjeći“, a da bi, da je on „doista zadao toliko ozljeda rukama i nogama, (...) zasigurno i on zadobio ozljede u vidu oguljotina, hematoma ili slično, posebice prilikom udaranja u glavu oštećene“. Naime, drugostupanjski je sud u pobijanoj presudi otklonio postojanje proturječja između razloga o odlučnim činjenicama sadržanima u prvostupanjskoj presudi ukazujući na dijelove nalaza i mišljenja liječnika vještaka dr. Ž. K. koji se odnose na broj ozljeda utvrđenih na tijelu žrtve Š. V. i njihovo povezivanje od strane prvostupanjskog suda s mjestom na kojem su pronađeni obilniji tragovi krvi u ljetnoj kuhinji te zaključivanje prvostupanjskog suda da je žrtva te ozljede zadobila upravo na tom mjestu, pri čemu je istaknuo i da na putu od ljetne kuhinje pa do kreveta u kojem je žrtva zatečena dan nakon predmetnog događaja nisu pronađeni tragovi krvi koji bi ukazivali na njen eventualni pad u kome bi ona zadobila opsežne fatalne povrede glave opisane u nalazu i mišljenju liječnika vještaka. Brisotine nalik na krv pronađene u dijelu oko prekidača za svjetlo pokraj vrata kupaonice na katu kuće, na koje optuženik sada ukazuje u žalbi, ni u kojem slučaju nisu, kako to optuženik sada sugerira, tragovi krvi koji bi ukazivali na pad Š. V. u kojem bi ona mogla zadobiti neku od teških ozljeda glave koje su uzrokovale njenu smrt, već je očigledno da su to tragovi njene krvi koje je tamo ostavio upravo optuženik prilikom ulaska u kupaonicu i paljenja u njoj svjetla prije odlaska na spavanje, a nakon što je u ljetnoj kuhinji svojoj supruzi zadao ozljede koje su kasnije dovele do njene smrti. Konačno, drugostupanjski je sud ispravno istaknuo da su navodi žalbe da je prvostupanjski sud prihvatio obranu optuženika prema kojoj je on, nakon što je oštećenicu ostavio da leži u ljetnoj kuhinji i otišao na kat kuće spavati, čuo da se ona popela te da se tušira, proizvoljni, jer se vjerodostojnošću tog dijela njegovog iskaza prvostupanjski sud uopće nije bavio, a ovdje treba dodati da je za ocjenu postojanja kaznenopravne odgovornosti optuženog M. V. uopće nije odlučna činjenica je li Š. V., nakon što joj je optuženik u ljetnoj kuhinji zadao ozljede među kojima su bile i one teške koje su kasnije uzrokovale njenu smrt, sama došla do sobe na katu u

kojoj ju je dan kasnije zatekao njen sin D. V., ili ju je tamo, bilo neposredno nakon predmetnog događaja, ili jutro kasnije, prenio optuženi M. V.. Optuženi M. V. također navodi „da se u konkretnom slučaju ne radi o kaznenom djelu iz članka 111 točka 3 KZ-a već o kaznenom djelu teške tjelesne ozljede s posljedicom smrti iz članka 120 KZ-a“, kod kojeg djela „počinitelj postupka s *dolusom* u odnosu na tešku tjelesnu ozljedu, a posljedicu smrti neće, niti na nju pristaje, te u odnosu na smrtnu posljedicu postupka iz nehaja“. Žalitelj ističe da „sudovi gube iz vida činjenicu da su optuženi i oštećena bili sami u kući te da je oštećenu tek sljedeći dan u krevetu pronašao njihov sin (...), dakle, da je optuženom doista bila namjera da liši života oštećenu, tada je isti imao više nego dovoljno vremena i načina da to učini“. Žalitelj dalje ističe i da, „obzirom da oštećena nije preminula te noći, već tjedan dana kasnije, postoji otvorena mogućnost da se u konkretnom slučaju radilo o pokušaju kaznenog djela za koje je optuženi proglašen krivim, a ne o dovršenom kaznenom djelu“, a da „niti o ovom pitanju sudovi nisu zauzeli svoje stajalište, a niti su ga posebno obrazlagali“. Stoga ovdje treba odgovoriti da je prvostupanjski sud utvrdio, a drugostupanjski sud to utvrđenje prihvatio kao pravilno, da je optuženi M. V. u vrijeme počinjenja kaznenog djela teškog ubojstva iz članka 111. točke 3. KZ/11. bio bitno smanjeno ubojiv, a ne da bi bio neubojiv, pa nema te okolnosti koja bi isključila njegovu krivnju, kao i da je optuženik postupao s izravnom namjerom da ubije svoju suprugu Š. V., a utvrđeno je i da je smrt Š. V. izravna posljedica ozljeda koje joj je nanio optuženi M. V., zbog čega se, neovisno o tome što je ta posljedica njegovih radnji nastupila sedam dana nakon predmetnog događaja, ne radi o pokušaju teškog ubojstva nego o dovršenom kaznenom djelu iz članka 111. točke 3. KZ/11., pa glede kaznenog djela koje je predmet optužbe nije primijenjen zakon koji se ne može primijeniti. Žalbeni navodi kojima optuženik ukazuje na mogućnost da je žrtva Š. V. neku od teških ozljeda mozga zadobila padom nema uporište u provedenim dokazima. Naime, iako je sudskomedicinski vještak uistinu naveo da je neka od tih ozljeda mogla nastati padom, na takav mehanizam nastanka ne upućuju materijalni tragovi jer, kako je to već naveo i drugostupanjski sud, ne postoji niti jedan trag krvi na putu od ljetne kuhinje do kreveta u sobi na katu kuće koji bi upućivao na njen pad, a izvjesno je da bi takav trag, s obzirom na činjenicu da je Š. V. relativno obilno krvarila nakon što je u ljetnoj kuhinji zadobila ozljede, morao biti pronađen i na mjestu takvog pada da je do njega došlo. Brisotina pokraj prekidača svjetla kupaonice u hodniku kuće na njenom katu, ako se i radi o brisotini krvi, ni u kojem slučaju ne upućuje na takav pad jer bi bilo za očekivati da tragovi njenog pada ostanu na podu (hodnika ili kupaonice), odnosno na rubu stuba, a tamo ih nema. Optuženi M. V. u žalbi tvrdi da „vještak dr. Ž. K. nije odgovorio na pitanja suda, a niti je utvrdio mehanizam i dinamiku zadobivanja ozljeda kod oštećene“ te da „nije utvrđeno na

koji način je oštećena zadobila brojne ozljede, a posebno one koje su bile fatalne, te koji je redosljed zadobivanja ozljeda obzirom na njihovu brojnost, pa je na ovaj način činjenično stanje ostalo nepotpuno utvrđeno“. Međutim, vještak dr. Ž. K. se o svim ovim pitanjima očitovao u onoj mjeri u kojoj je to, s obzirom na raspoložive podatke, bilo moguće, pri čemu je izričito naveo da „brojnost ozljeda upućuje na mogućnost da je pokojna zadobila veliki broj udaraca šakama i nogama od strane druge osobe, a moguće i kakvim tupim tvrdim predmetom“, da su „neke od ozljeda mogle nastati i na podu, tvrdoj podlozi“ (list 135 spisa), da su ozljede na glavi „mogle nastati i na način udaranja glavom o pod“ (list 315 spisa), dok sam redosljed zadobivanja svih ovih ozljeda ne predstavlja odlučnu činjenicu koja bi na bilo koji način utjecala na odluku o optuženikovoju kaznenopravnoj odgovornosti. Konačno, žalitelj ispušta iz vida dio nalaza i mišljenja liječnika vještaka dr. K. prema kojem je, s obzirom na brojnost ozljeda i njihov raspored na tijelu Š. V., isključena mogućnost da su sve one nastale „pri jednom događaju, npr. padu, makar dio i sa stepenica“ (list 135 spisa). Dakle, čak i u slučaju da je neku od utvrđenih ozljeda žrtva zadobila i padom, nedvojbeno je da je većinu ozljeda, među kojima su izvjesno bile i one koje su dovele do smrtnog ishoda, njoj nanio upravo optuženi M. V., pa je i za ovaj trećestupanjski sud s izvjesnošću utvrđena uzročna veza između optuženikovih radnji – višekratnog udaranja žrtve rukama i nogama po njenoj glavi i tijelu, između ostalog i dok je Š. V., oborena njegovim udarcima, ležala na podu ljetne kuhinje – i njene smrti, a ovakav zaključak ne dovodi u sumnju niti okolnost da na optuženiku nisu utvrđene nikakve ozljede. Niti žalbene tvrdnje da je optuženi M. V., da je htio smrt svoje supruge, mogao odmah dovršiti djelo ne dovode u pitanje zaključak o njegovoj izravnoj namjeri. Naime, kako je to i drugostupanjski sud istaknuo, optuženikovo postupanje nakon zadavanja žrtvi većeg broja udaraca – nepozivanje hitne pomoći, kao i pokušaj odvrćanja sina D. V. da ujutro dođe u kuću jer je bio svjestan da će ovaj zvati hitnu pomoć – jasno ukazuje na njegovu volju da ostvari obilježja kaznenog djela ubojstva, i to, s obzirom na postojanje kvalifikatornog elementa iz točke 3. članka 111. KZ/11., tog njegovog kvalificiranog oblika. Zbog toga, a s obzirom i na broj i snagu udaraca koje je optuženik zadao žrtvi u vitalne dijelove tijela te težinu ozljeda koje je ona zadobila, ne može biti govora o njegovom postupanju s nehajem u odnosu na posljedicu smrti. Suprotno ovim žalbenim tvrdnjama, pravilno je prvostupanjski sud optuženom M. V., prilikom odmjeravanja kazne za kazneno djelo iz članka 111. točke 3. KZ/11., kao olakotnu okolnost našao bitno smanjenu ubrojivost, a otegotnim mu je cijenio težinu počinjenog djela koja proizlazi iz činjenice da je optuženik svoju suprugu ubio u njenom domu, gdje se ona trebala osjećati sigurnom i zaštićenom, koristeći isključivo svoju fizičku snagu i nadmoć nad žrtvom koja mu je bila fizički znatno inferiorna, a pri tome i invalid, brojnost i težinu ozljeda

koje joj je zadao koje ukazuju na njegovu bešćutnost i brutalnost, činjenicu ranijeg dugotrajnog i raznovrsnog zlostavljanja svoje supruge te odsustvo empatije prema žrtvi, kao i sve veću učestalost ovakvih kaznenih djela proizašlih iz obiteljskog nasilja, uglavnom prema ženama. U odnosu na kazneno djelo iz članka 331. stavka 1. KZ/11. olakotnim je optuženiku cijenio priznanje, dok je otegotnim cijenio veću količinu oružja, streljiva i eksplozivnih tvari koje je on posjedovao. Drugostupanjski je sud sve ove okolnosti prihvatio kao pravilno utvrđene i ispravno ocijenjene. Optuženik žalbom ne ukazuje na neke nove olakotne okolnosti koje bi prvostupanjski i drugostupanjski sud propustili cijeliti, već samo sugerira preocjenu onih utvrđenih, predlažući blažu kaznu. Međutim, i po ocjeni Vrhovnog suda Republike Hrvatske kao trećestupanjskog suda, kazna dugotrajnog zatvora u trajanju 24 godine utvrđena optuženiku za kazneno djelo iz članka 111. KZ/11., kao i kazna zatvora u trajanju dvije godine utvrđena mu za kazneno djelo iz članka 331. stavka 1. KZ/11., a i jedinstvena kazna dugotrajnog zatvora odmjerena optuženiku u trajanju 25 godina, ukazuju se primjerenima kako počinjenim djelima, tako i ličnosti počinitelja te stupnju njegove krivnje, pogodnima da ostvare i svrhu kažnjavanja iz članka 41. KZ/11 – izraziti društvenu osudu zbog počinjenog kaznenog djela, jačati povjerenje građana u pravni poredak utemeljen na vladavini prava, utjecati na počinitelja i sve druge da ne čine kaznena djela kroz jačanje svijesti o pogibeljnosti činjenja kaznenih djela i o pravednosti kažnjavanja te omogućiti počinitelju ponovno uključivanje u društvo.¹⁹³

¹⁹³ Iz presude VSRH, I KŽ – 2/2017-4 od 31. svibnja 2017.

6.4. Ubojstvo iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih niskih pobuda

Koristoljublje, bezobzirna osveta i mržnja su niske pobude. Pobude ili motivi su pokretači ljudskog ponašanja, a u kaznenom pravu se relevantne i kao jedna od okolnosti koje sud uzima u obzir prilikom odmjeravanja kazne. One mogu biti pozitivne odnosno altruističke, ali i negativne, kao što su tri okolnosti navedene u članku 111. stavku 4. Kaznenog zakona. S obzirom da je zakonodavac navedene pobude ugradio u biće kvalificiranog oblika kaznenog djela ubojstva, to bi njihovo eventualno uzimanje u obzir od strane suda kao otegotnih okolnosti bilo u suprotnosti sa zabranom dvostrukog vrednovanja.¹⁹⁴ Sve navedene kvalifikatorne okolnosti kao i one koje su sadržane u generalnoj klauzuli, moraju u vrijeme počinjenja djela biti obuhvaćene počiniteljevom namjerom.

Usmrćenje se vrši radi pribavljanja kakve materijalne koristi. Korist se može ostvariti njezinim uvećanjem, očuvanjem od štete. Korist kao motiv djela i ne mora biti protupravna. Koristoljublje u starijoj literaturi označeno je kao stremljenje za vlastitom korišću koje ne uvažava u dovoljnoj mjeri interese drugih pa se uslijed toga nalazi u opreci sa zapovijedima morala.¹⁹⁵ Ta pobuda zbog koje počinitelj usmrćuje drugoga izražava njegovo nastojanje da pod svaku cijenu udovolji svojoj želji ostvariti neku korist. Temeljem članka 40. stavka 5. Kaznenog zakona, za ubojstvo iz koristoljublja sud će biti u mogućnosti izreći i novčanu kaznu kao sporednu premda ona nije propisana zakonom. Prema nekim stajalištima zastupljenim u starijoj literaturi korist ne mora nužno biti imovinska već se može sastojati i u svakom drugom neprikladnom probitku za kojim počinitelj stremi npr. spolni odnošaj, međutim novija teorija i sudska praksa to argumentirano otklanjaju inzistirajući na tome da se mora raditi o imovinskoj koristi. Koristoljublje dakle ne obuhvaća samo izravnu materijalnu dobit već svaku imovinsku korist koja se može ostvariti usmrćenjem druge osobe. Ovom kaznenom djelu svojstven je krajnji egoizam, pohlepnost, beskrupuloznost pri uklanjanju drugih radi stjecanja materijalne koristi. Dovoljno je postojanje koristoljubljivih pobuda. Kazneno djelo ubojstva iz koristoljublja moguće je počinuti i u situaciji kad ne postoji zakonom utemeljena pravna osnova ostvarenja imovinske koristi poslije smrti ubijenog, ali počinitelj, polazeći od toga motiva, ubija tu osobu, opravdano vjerujući da će mu nakon smrti žrtve u vlasništvo pripasti njezina

¹⁹⁴ Turković, K., *op. cit.*, (bilj. 103.), str. 166.

¹⁹⁵ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str. 15.

imovina.¹⁹⁶ Tipični primjeri su, uklanjanje nasljednika, oslobađanje od svake imovinske obveze, naplata osigurane svote, razbojništvo sa smrtnom posljedicom. S obzirom na koristoljublje kao motiv usmrćenja, kazneno se djelo redovito čini s izravnom namjerom. Zbog konsumpcije nema stjecaja ovog kaznenog djela i kaznenih djela krađe, teške krađe i razbojništva.¹⁹⁷ Pogrešno je ipak uzeti u obzir da se ovo kazneno djelo može počinuti samo s izravnom namjerom. Naime, u ocjeni oblika namjere treba razlikovati koristoljubivi motiv kao poseban cilj kojemu je svojstven *dolus directus* od same radnje usmrćenja. Počinitelj navedeni koristoljubivi cilj može ostvariti i u slučaju kad je svjestan prouzročenja smrti i pristajanja na njeno postupanje.¹⁹⁸

Kod koristoljublja počinitelj ignorira sve zahtjeve morala i obzir prema drugima. On ide za tim da pod svaku cijenu i bez ikakve osnove ostvari za sebe imovinsku korist. Za njega cilj opravdava sredstvo, a to sredstvo za ostvarivanje imovinske koristi ne mora nužno biti neprikladna odnosno protupravna pa će se o ovom kvalificiranom ubojstvu raditi i u primjeru optuženika koje je ubio drugoga radi namirenja postojećeg potraživanja.¹⁹⁹ Kad počinitelj poduzima radnju usmrćenja s tim ciljem, odgovoran je za ubojstvo iz koristoljublja bez obzira je li udovoljio pobudi zbog koje je postupao i ostvario imovinsku korist ili nije. O ubojstvu iz koristoljublja će se raditi ne samo kad počinitelj postupa s ciljem pribavljanja imovinske koristi odnosno povećanja svoje imovine, već i kad postupa s ciljem sprječavanja njezina umanjenja. Tako će za ovaj oblik kaznenog djela teškog ubojstva biti odgovorna i osoba koja ubija svog vjerovnika ili osobu koja ju je dužna uzdržavati.²⁰⁰

Sve pobude pa tako i koristoljublje, predstavljaju strogo osobne okolnosti koje su neprenosive i ne uračunavaju se sudionicima odnosno supočiniteljima kod kojih u vrijeme počinjenja djela nisu postojale. Motiv koristoljublja je, u smislu Kaznenog zakona, posebna osobna okolnost zbog koje zakon propisuje teži oblik kaznenog djela što znači da se može uzeti u obzir samo onom supočinitelju ili sudioniku kod kojeg je utvrđen. Prema KZ/97, stvarne ili osobne okolnosti počinitelja koje utječu na visinu propisane kazne, uzimale su se u obzir i sudionicima, pa je koristoljublje kao motiv uračunavano i onim sudionicima kod kojih taj motiv nije postojao. Tako su u jednom slučaju iz sudske prakse dva poticatelja, radilo se o lančanom poticanju u kojem je jedan poticatelj nagovorio drugog da nađe plaćenog ubojicu i potakne ga

¹⁹⁶ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 594.

¹⁹⁷ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str. 42.

¹⁹⁸ *Ibid.*

¹⁹⁹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 67.

²⁰⁰ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str. 15.

na ubojstvo dvije osobe, nakon što je plaćeni ubojica kojeg su našli ubio samo jednu osobu jer drugu nije našao i zbog čega je osuđen za teško ubojstvo iz koristoljublja, osuđena za jedno dovršeno i jedno pokušano poticanje na teško ubojstvo iz koristoljublja. D obzirom na novo zakonsko rješenje prema kojem se koristoljublje ima smatrati posebnom osobnom okolnosti zbog koje zakon propisuje teži oblik djela, oni ne bi bilo osuđeni za ubojstvo iz koristoljublja jer, za razliku od plaćenog ubojice, nisu postupali s tim motivom već za ubojstvo iz članka 110. Kaznenog zakona.²⁰¹

Pokušavajući osporiti utvrđenje prvostupanjskog suda o koristoljublju kao motivu njegovog usmrćenja D. Č., optuženi D. Š., ukazuje na činjenicu da je oštećena u svom novčaniku imala novca, a njega optuženi nije dirao. Međutim, novčanik D. Č., u kojemu se nalazilo nešto više od 200,00 kuna nije pronađen, kako bi to proizlazilo iz žalbe optuženika, u stanu u kojem je optuženik usmratio D. Č., nego tijekom očevida obavljenog 13. listopada 2011. u njenom vozilu marke V. S. Zbog toga, kada se ima na umu da je optuženik, kako je to sam opisao u obrani, nakon što je ubio D. Č., iz njenog stana uzeo sve vrijednije tehničke predmete, televizor i prijenosno računalo i nakit kojega je našao pri čemu i sat i narukvicu koju je skinuo s tijela žrtve, od kojih je veći dio istoga dana i prodao. Računalo za 700,00 kuna, narukvicu i ogrlicu za 6.831,30 kuna, a televizor zamijenio za 50 grama marihuane, pravilno je utvrđenje prvostupanjskog suda da je optuženi D. Š., predmetne zgrade ubio D. Č., iz koristoljublja, očigledno stvorivši namjeru po svaku cijenu, pa i njenim usmrćenjem, pribaviti novac, a potraživanje koje ja imao prema njoj i koje je vrijednosti prisvojenih predmeta višekratno premašivala, kao i njeno otklanjanje plaćanja tog duga, bili su samo povod takvom njegovom postupku.²⁰²

Sama optuženica navela je da je, ponijevši sa sobom bočicu deterđenta s raspršivačem i nož, otišla kod pokojne oštećenice od koje je zatražila da joj pozajmi novac, pa kad je ova to odbila, da je optuženica sama uzela novčanik, znajući od ranije gdje ga oštećenica drži, a kada je oštećenica rekla da će pozvati policiju, optuženica ju je prvo pošpricala deterđentom, a onda i izbola nožem. Dakle, nesumnjivo je da je razlog zbog kojeg je optuženica otišla k oštećenici materijalne prirode, odnosno da je otišla s namjerom da dođe do novca. Činjenica što je od kuće ponijela spomenute predmete, upućuje na to da ih je bila spremna i upotrijebiti kako bi ostvarila svoj naum, s što je u konačnici i učinila. To što je, nakon usmrćenja oštećenice, izašavši iz kuće odbacila novčanik oštećenice ne dovodi u pitanje spomenute konstatacije, odnosno motiv

²⁰¹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 67.

²⁰² Iz odluke VSRH, I KŽ – 712/12 od 20. studenog 2013.

izvršenja djela, budući da i teorija i praksa prihvaćaju opstojnost teškog ubojstva počinjenog iz koristoljublja i kada počinitelj ne stekne nikakvu korist, bilo zbog toga što je kod žrtve nije našao, bilo zato što je naknadno iz bilo kojeg razloga odustao od zadržavanja te koristi ili iz nekog trećeg razloga. Drugim riječima, realizacija nauma nije uvjet opstojnosti odgovarajućeg motiva *tempore crimins*.²⁰³

Optuženik V., osporava i supočiniteljstvo u počinjenju kaznenog djela ubojstva iz koristoljublja, smatrajući da lišenje života spada u eksces optuženika K., u koje kriminalno djelovanje optuženika V., ne ulazi. Protivno žalbenim navodima, optuženici su postupali kao supočinitelji u počinjenju kaznenog djela ubojstva iz koristoljublja, kako to proizlazi iz utvrđenja suda prvog stupnja. Naime, optuženici idu za oštećenikom i R. P., nju odstranjuju, a oštećenika odvođe u tunel, pri čemu ga optuženik K., pita da li ima novaca, optuženik V., ga kamenom udara u zatiljni dio glave i uzima novčanik iz stražnjeg džepa hlača. To se, međutim optuženici ne zaustavljaju već odvlače oštećenika u mrak tunela, gdje optuženik K., traži opet od optuženika V., da donese kamen, što ovaj i čini, a optuženik K., tim kamenom udara oštećenika po licu. Kada se uzme u obzir da se radilo o kamenu težine od oko 10 kilograma kojim je usmrćen oštećenik, nije prihvatljiva žalbena tvrdnja optuženika V., da on nije sudjelovao u počinjenju djela za koje je proglašen krivim. Nakon toga, optuženici pretražuju džepove oštećenika, koji su nađeni otkopčani, izvrnuti i prazni, sa tragovima krvi, pa je za zaključiti da je upravo koristoljublje motiv počinjenja djela. Sam način počinjenja djela od samog početka, te kasnija podjela plijena od čemu je već rečeno u ovoj odluci, opravdava zaključak da su optuženici postupali kao supočinitelji, na temelju zajedničke odluke, a pri počinjenju djela obojica imaju vlast nad djelom, jer svaki od optuženika daje svoj prilog ostvarenju djela. Svaki od optuženika nositelj je odluke o djelu i svaki zajedno s drugim ostvaruje to djelo. Zajedničko počinjenje djela sadržava subjektivnu i objektivnu komponentu, što je u provedenom postupku utvrđeno, odnosno u sklopu zajedničkog plana svaki od optuženika dopunjuje djelatnost onog drugog u jedinstvenom procesu izvršenja djela.²⁰⁴

Bezobzirna osveta se očituje u počiniteljevu hladnokrvnom pripremanju kaznenog djela i nedostatku osjećaja odgovornosti. U praksi su najčešća kaznena djela u kojima postoji očit nerazmjer između povoda za osvetu, banalni slučaj, laka tjelesna ozljeda i povrede zaštićenog dobra osvećivanjem. U toj se okolnosti primarno ogleda razlika između ubojstva i teškog ubojstva počinjenog iz bezobzirne osvete. Kazneno djelo je posljedica planiranog,

²⁰³ Iz odluke VSRH, I KŽ – 773/2011 od 20. studenog 2011.

²⁰⁴ Iz odluke VSRH, I KŽ – 46/2011-6 od 23. veljače 2011.

hladnokrvnog usmrćenja, motiviranog sebičnošću, asocijalnošću. Za postojanje kaznenog djela nije dovoljno samo postojanje počinjenja iz osvete. Motiv za osvetu mora biti objektivno i subjektivno biti takav da prema općeprihvaćenim moralnim načelima društva tu osvetu čini bezobzirnou.²⁰⁵ Ta je osвета posebno izražena u odnosu prema nedužnim osobama, ljudima koji ničim nisu počinitelju dali povoda za počinjenje kaznenog djela. Kod ubojstva iz bezobzirne osvete namjera je uglavnom usmjerena na uzvratanje zla koje je ubojici počinjeno ili drži da jest počinjeno, neovisno o tome je li objektivna stvarnost to potvrđuje i je li zlo počinila osoba na koje se zlo vraća ili neka druga osoba. Motiv za osvetu mora biti takav da prema moralnim načelima i uvažavanju drugih osoba osvetu očigledno čini bezobzirnou. Zbog nerazmjera posljedice u odnosu na povod za osvetu, sud je ocijenio da se radi o bezobzirnoj osveti kod optuženika koji je usmrtio svoju ženu zbog toga što je ona pokrenula brakorazvodnu parnicu.²⁰⁶ Slična je situacija bila i u primjeru optuženika koje je, radi osvete zbog toga što je jedan učenik istukao u školi njegovog unuka, došao na sastanak s roditeljima koji se održavao u vezi tog slučaja u školi i tamo hicima iz pištolja usmrtio oca učenika koje istukao njegovog unuka i teško tjelesno ozlijedio njegovu majku čime je ostvario pokušaj ubojstva. Jedan od kriterija za utvrđivanje bezobzirnosti osvete u konkretnom slučaju jest i okolnost da je optuženik napao nevine ljude koji nisu dali povoda za osvetu.²⁰⁷

Najpoznatiji primjer bezobzirne osvete je krvna osвета. Usmrćuju se nedužne osobe. U svojoj naravi krvna osвета je odmazda lišena svakoga zdravorazumskog smisla. Njezini počinitelji nisu vođeni pravednošću kao etičkim načelom. Sve se svodi na vlastito izjednačavanje pravde i primitivno talionsko načelo oko za oko, zub za zub. Usmrćenje se opravdava pripadnošću žrtve obitelji, rodu ili plemenu iz kojeg je i osoba koja je učinila nešto što je izazvalo osvetu. U ocjeni je li riječ o bezobzirnoj osveti moramo voditi računa o sljedećem, da se djelo čini iz osvetoljubljivih pobuda, da je usmjereno prema osobi koja nema nikakve veze s ranijim djelom ili sukobom počinitelja i druge osobe i u okolnostima iz kojih je na jasan i očigledan način vidljiva osвета jer se osvećuje zbog davno prije učinjenog joj zla.²⁰⁸ Krvna osвета se smatra kao relikat iz pred državnog razdoblja koji se i danas zadržao u nekim dijelovima svijeta u kojima nema jake središnje vlasti. Radi se o mjeri kojom se pripadniku druge zajednice vraća zlo zbog zla koje je on počinio prema zajednici osobe koja poduzima krvnu osvetu. Ubojstva zbog krvne osvete kao jednog od oblika bezobzirne osvete bila su česta

²⁰⁵ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 595.

²⁰⁶ Iz odluke VSRH, I KŽ – 66/2001-8 iz 13. veljače 2001.

²⁰⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ – 226/2002 iz 17. lipnja 2002.

²⁰⁸ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 595.

u nekim krajevima bivše SFRJ, a u posljednje vrijeme takvih predmeta nema mnogo na našim sudovima, ali kad se pojave izazivaju veliku pozornost stručne i opće javnosti. U jednoj presudi s početka devedesetih godina prošlog stoljeća optuženica je osuđena za ubojstvo iz bezobzirne krvne osvete. Sud je naglasio da je krvna osveta, u suštini, lišena svakog smisla jer neminovno pravičnost kao etički pristup i svodi se na bezobzirno umišljajno lišenje života.²⁰⁹

Optuženik je kazneno djelo teškog ubojstva počinio iz bezobzirne osvete kad je utvrđeno da je zbog toga što je pjevačica E. N., odbila njegov poziv da sjedne za njegov stol u noćnom klubu, izvadio pištolj i u leđa oštećenice ispalio šest metaka, zadavši joj više prostrijelih rana zbog kojih je nastupila smrt oštećenice, a zatim aktivirao ručnu bombu bacivši ju u blizinu oštećenice i drugih osoba tako da je zbog eksplozije bombe tjelesno ozlijeđeno više osoba. Optuženik je usmrtio oštećenicu koja ničim nije dala stvarnog povoda za osvetu, on postupa hladnokrvno i bezobzirno planirajući ubojstvo, premda je njegova osveta lišena svakog smisla, jer je veliki nerazmjer između povoda za osvetu i povrede zaštićenih dobara.²¹⁰

Očito je osveta motiv ubojstva kad optuženik ubija majku muškarca s kojim sada živi njegova bivša izvanbračna supruga, koja kao treća osoba nije i ne može biti odgovorna za ljubavni život svog sina. Međutim, iako je osveta izvršena prema nevinoj osobi koja nije odgovorna za prestanak izvanbračne zajednice optuženika, nije riječ o ubojstvu iz bezobzirne osvete, jer su izostali drugi elementi koji su nužni za ovu pravnu kvalifikaciju, a to je sabrano, planirano i hladnokrvno ubojstvo bez osjećaja kajanja i odgovornosti počinitelja.²¹¹

Mržnja kao uzrok ubojstva. Prema odredbi članka 87. stavka 20. zločin iz mržnje je kazneno djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe. Mržnja je osjećaj ekstremne odbojnosti, bolesno stanje neprijateljstva prema drugoj osobi. Mržnja je snažan osjećaj koji počinitelja nagoni na ubojstvo druge osobe, primjerice ubojstvo motivirano mržnjom prema pripadniku drugog naroda, manjine ili etničke skupine.²¹² Ako mržnja nije obilježje bića kaznenog djela kao posebna pobuda, kao što je kod kaznenog djela teškog ubojstva, tada će ona biti uzeta od strane suda kao otegotna okolnost.²¹³ Time je zakonodavac mržnju istaknuo kao iznimku u sustavu tzv. ambivalentnih okolnosti za odmjeravanje kazne od kojih svaka, ovisno o ocjeni u svakom konkretnom slučaju može biti

²⁰⁹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 68.

²¹⁰ Iz odluke VSRH, I KŽ – 134/01 od 25. travnja 2001.

²¹¹ Iz odluke VSRH, I KŽ – 197/01 od 27. lipnja 2001.

²¹² Garačić, A., *Kazneni zakon u sudskoj praksi*, Libertin naklada, Rijeka, 2016., str., 57.

²¹³ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 68.

otegotna ili olakotna. Mržnja kao niska pobuda posljedica je predrasuda i stereotipa o ljudima koji su po nekoj od navedenih osnova drugačiji. Prema jednoj od brojnih definicija, mržnja je negativna emocija koja se sastoji u sposobnosti čovjeka da definiše, a potom dehumanizira ili demonizira drugoga i postupcima kojima se ta sposobnost izražava. Tipično ubojstvo iz mržnje počinjeno je nedavno u SAD kada je jedna žena u podzemnoj željeznici gurnula muškarca pod dolazeći vlak i time ga usmrtila, a zbog, kako je kasnije priznala, mržnje prema muslimanima i hindusima nakon terorističkih napada na SAD 2001. godine. U praksi naših sudova uglavnom se radilo o slučajevima mržnje po nacionalnoj osnovi. Tako je sud preinačio kaznu zatvora s devet na trinaest godina optuženiku koji je hladno, bezobzirno, iz mržnje i da bi osvetio od ustaša navodno ubijenog brata lišio života ljude koji mu ništa nisu učinili, koje nikada u životu nije sretao, a niti poznavano i koji su nenaoružani, mirno na svojem posjedu obavljali svakodnevne gospodarske poslove.²¹⁴

Drugim niskim pobudama pripadaju zloba, zavist, seksualne pobude, ubojstvo radi kasnijeg nesmetanog održavanja spolnih odnosa sa ženom ubijenog, ubojstvo trudne ljubavnice radi prikrivanja izvanbračne veze, ubojstvo radi ostvarivanja koristi koja ne ulazi u pojam ubojstva iz koristoljublja. Općenito uzevši, niske pobude predstavljaju bezobzirno zadovoljavanje vlastitih poriva pa zbog toga djelo trpi opću moralnu osudu i prijezir. Niske pobude su one koje su u oštroj suprotnosti sa zahtjevima morala u društvu i to kad su u pitanju osobito važna socijalno-etička vrednovanja i vrijednosti.²¹⁵ Jedna od niskih pobuda je ljubomora koja je definirana kao neugodno čuvstvo strepnje prouzrokovano sumnjom u postojanje neke treće osobe, koja nam oduzima sklonost voljene osobe ili zavist prema nekoj osobi, za koju smatramo da privlači veću sklonost okoline nego što je imamo mi.²¹⁶ Radi se o složenoj emociji koja se sastoji od ljubavi i straha. Forenzički je relevantna tzv. patološka ljubomora koja često dovodi da nasilja prema osobi koja je objekt posesivnog ponašanja. Međutim, ljubomora nije niska pobuda ako dovodi do ubojstva zbog iznenadnog afekta, osobito ako je on izazvan teškim poniženjem, ali može to biti ako je dovela do planiranog i nepromišljenog ubojstva, tj. ako počinitelj ne pruža nikakav otpor svojim strastima i nagonima, nego dopušta da ga oni vode.²¹⁷ Praksa i teorija smatraju da se ubojstvo iz ljubomore ne smatra ubojstvom iz niskih pobuda. Ljubomora sama za sebe zapravo ne predstavlja nisku pobudu, već ako je zbog nje nastao snažan osjećaj osвете ili neki drugi porivi za počinjenje ubojstva, ono bi

²¹⁴ Iz odluke VSRH, I KŽ – 117/2003-5 iz 23. lipnja 2003.

²¹⁵ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str. 48.

²¹⁶ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 68.

²¹⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ- 352/94-3 iz 3. lipnja 1994.

se moglo podvesti pod teško ubojstvo.²¹⁸ O ubojstvu iz niskih pobuda radit će se u ukoliko počinitelj usmrti osobu koja mu smeta u ostvarivanju nekih ciljeva. Tako će, primjeri ubojstvo kolege na poslu radi lakšeg napredovanja, biti ubojstvo počinjeno iz niskih pobuda. U starijoj sudskoj praksi nalazimo slučaj optuženika koji je ubio drugoga kako bi nastavio ljubavnu vezu sa njegovom suprugom.²¹⁹ On je osuđen za ubojstvo iz osobito niskih pobuda upravo kao optuženik koji je ubio svoju djevojku, a u svrhu da nakon toga sklopi brak s drugom ženom.²²⁰ Ne radi se, međutim, o ubojstvu iz niskih pobuda u slučaju optuženika koji je samo želio kazniti oštećenika zbog toga što je ovaj otišao iz Hrvatske u vrijeme ratnih događanja. Sud je zaključio da motiv optuženika treba ocjenjivati i u stjecaju svih okolnosti, pa i ratnih zbivanja u kojima se on optuženik kao aktivni učesnik u obrani domovine nalazio.²²¹

Iako osjećaj ljubomore, sam po sebi, ne mora u pravnom smislu nužno predstavljati nisku pobudu, konkretne okolnosti pod kojima su kaznena djela ovdje počinjena to pokazuju. Naime, činjenica da optuženik gotovo sat vremena na istom mjestu čeka povratak vozila oštećenika naoružan automatskom puškom s velikom količinom streljiva, da im u času nailaska preprečuje put svojim vozilom i tako otežava eventualni bijeg, da u njihovo vozilo ispaljuje već broj hitaca i sabrano vrši dodatno punjenje puške kako bi nastavio pucati po posve bespomoćnim žrtvama, pa čak i kada su već mrtve, doista ukazuje na planiranost, hladnokrvnost i bešćutnost pri izvršenju djela uz postupno odsustvo kajanja ili barem dvoumljenja. Optuženik to čini hladne glave u ime svoje osobne povrijeđenosti izazvane činjenicom da je njegova supruga sebi i njihovoj zajedničkoj djeci našla boljeg partnera, a stvaranje takve nove obitelji optuženik doživljava kao izdaju koju je, po njegovom narcističkom i paranoidnom poimanju stvarnosti, pravedno kazniti. Takvo ubojstvo praćeno naprijed navedenim okolnostima, koje u danoj situaciji žrtvama ne pruža nikakve šanse za eventualni otpor ili spas, nosi u sebi karakter svojevršne egzekucije, što pravilno uočava i sud prvog stupnja. Stoga je, i po uvjerenju ovog drugostupanjskog suda, kvalifikatorna okolnost iz stavka 4. članka 111. Kaznenog zakona u odnosu na obje pokojne žrtve u cijelosti dokazana.²²²

Motiv koji je sastavni dio zakonskog opisa djela ubojstva iz niskih pobuda s pravom sud prvog stupnja nalazi u bezgraničnoj zaštiti svojih imovinskih interesa koje je optuženik nastojao ostvariti pod svaku cijenu, jer postavljeni cilj je najbitniji, za njegovo ostvarenje se dopuštena

²¹⁸ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 596.

²¹⁹ Zlatarić, B., *Krivično pravo*, Informator, Zagreb, 1972., str 86.

²²⁰ *Ibid.*

²²¹ Iz odluke VSRH, I KŽ – 434/1993-3 od 5. srpnja 1993.

²²² Iz odluke VSRH, I KŽ – 360/2014 od 26. veljače 2015.

sva sredstva, pa i ubojstvo svjedoka čiji iskaz može štetiti iako mu taj svjedok, oštećenik, prijatelj od školskih dana. U parničnom postupku koje optuženik vodi, radi ostavštine svojih roditelja saslušano je niz svjedoka, konačno parnica se vodi 15 godina, a optuženik usmrćuje upravo oštećenika, zašto, upravo radi toga što je oštećenik liječnik, miroljubiv čovjek, veliki stručnjak u svome poslu, osoba od ugleda i povjerenja, pa ono što on iskaže kao svjedok ima svoju nemalu težinu, a to optuženik dobro zna, pa njegovo ponašanje zato zaslužuje težak moralni prijekor, ne samo zbog motiva usmrćenja oštećenika već i zbog bezobzirnosti i upornosti koje je optuženik pri tome pokazao.²²³

6.5. Ubojstvo radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela

Ovo kazneno djelo ima dva oblika, prvo je usmrćenje radi počinjenja drugog kaznenog djela, a drugo usmrćenje radi prikrivanja drugog kaznenog djela.²²⁴

U prvom obliku drugo kazneno djelo može biti bilo koje kazneno djelo. Ne zahtjeva se da to bude stvarno i počinjeno. Dovoljno je da se utvrdi kako je usmrćenje počinjeno u takvoj namjeri. Kazneno djelo se vrši kako bi se uklonile prepreke koje stoje na putu počinjenja drugog kaznenog djela. Kod ovog kvalificiranog ubojstva nije od utjecaja tko je počinitelj tog drugog kaznenog djela kao niti to o kojem se kaznenom djelu radi. Kod ubojstva radi počinjenja drugog kaznenog djela oduzimanje života drugome ima instrumentalni karakter. Njime se samo stvaraju pretpostavke za počinjenje kaznenog djela koje je počiniteljev krajnji cilj. Ubojstvom drugoga on uklanja prepreke odnosno smetnje koje mu stoje na putu do realizacije njegove kriminalne namjere. U slučaju da to djelo zbog kojeg je počinitelj oduzeo život drugome bude počinjeno radi će se o stjecaju. Međutim, ne traži se da je kazneno djelo zbog kojeg je počinjeno ubojstvo utvrđeno pravomoćnom sudskom presudom.²²⁵ U obzir dolaze i najlakša kaznena djela, ali ne i lakše kažnjive radnje poput prekršaja ili stegovnih djela. Počinitelj ovog kvalificiranog oblika postupka s niskom pobudom koja je zbog specifičnosti izdvojena u zasebnu kvalifikatornu okolnost. Međutim, ta je okolnost *lex generalis* u odnosu na neke druge niske pobude, primjerice koristoljublje, pa će onaj tko ubije drugoga radi počinjenja kaznenog djela

²²³ Iz odluke VSRH, I Kž – 372/99-5 od 17. studenog 1999-

²²⁴ Za više o problematici kaznenog djela usmrćenja radi prikrivanja drugog kaznenog djela pogledaj infra poglavlje pod 10. gdje Vrhovni sud u slučaju Paravinja objašnjava detaljno koje se okolnosti moraju dokazati da bi netko bio osuđen za ovo kazneno djelo.

²²⁵ Zlatarić, B., *op. cit.*, (bilj. 219.), str. 85.

krađe uvijek odgovarati za ubojstvo iz koristoljublja, a ne za ubojstvo radi počinjenja drugog kaznenog djela.²²⁶

Kod ubojstva radi prikrivanja kaznenog djela najčešće se radi o tome da počinitelj rješava oštećenika ili svjedoka kako ne bio otkriven i uhićen. Za taj oblik djela odgovoran je optuženik koji je odvuкао u kukuružište prolaznicu, gdje ju je pokušao silovati, pri čemu joj je nanio tešku tjelesnu ozljedu opasnu po život, a onda je zadavio kako ga ne bi prijavila policiji. Proglašen je krivim zbog pokušaja silovanja u stjecaju s teškim ubojstvom radi prikrivanja drugog kaznenog djela za što je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju 25 godina.²²⁷ Okolnost da je počinitelj teškog ubojstva radi prikrivanja drugog kaznenog djela počinio kazneno djelo koje je prikrivao ne može se smatrati otegotnom. Tako počinitelju kaznenog djela koji je ubio vlasnicu stana prilikom provaljivanja njezin stan, radi počinjenja kaznenog djela teške krađe koju je i ostvario, okolnost da je počinio prikriveno kazneno djelo ne može biti uzeta kao otegotna.²²⁸ Kao i kod ostalih oblika ubojstava kvalificiranog niskim pobudama, i kod ovoga oblika teškog ubojstva počiniteljeva namjera na ubojstvo može biti izravna ili neizravna. To znači da počinitelj tog kaznenog djela mora htjeti ili barem pristati, drugoga lišiti života, a pored toga kod takvog počinitelja mora biti ostvarena posebna pobuda.²²⁹

Pravilno je drugostupanjski sud zaključio da je koristoljublje kao pobuda pri izvršenju kaznenih djela postojala kod optuženika u vrijeme počinjenja tih djela, i da je lišenje života oštećenih upravo htio i to iz te, koristoljubive pobude. Nije se želja optuženika za stjecajem imovinske koristi stvorila nakon što je oštećenike lišio života, na što ukazuje upravo činjenica da je optuženik pucao u oštećenika i prije oduzimanja novca, pa ta činjenica osobito ukazuje da je ostvarivanje imovinske koristio bio njegov cilj, odnosno doći do novca po svaku cijenu, pa i ubojstvom, taj cilj ga je motivirao da izvrši ubojstva. Optuženik tvrdi, da bi se ovdje moglo raditi damo o kaznenim djelima iz članka 91. stavka 5. Kaznenog zakona, tj. da je kaznena djela ubojstva počinio radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela, razbojništva. To bi značilo, da je optuženik ubojstva izvršio kako bi olakšao svoje daljnje kazneno djelo, krađu novca ili da bi to djelo prikrivio ubojstvom oštećenih kao svjedoka takovog njegovog djela i time onemogućio svoje kažnjavanje za to djelo. Međutim, žalitelj gubi iz vida da u takovom slučaju, njegov pravni položaj ne bi lakši. To zato što je ubojstvo počinjeno radi počinjenja drugog kaznenog djela u nekim slučajevima već obuhvaćeno drugim oblicima teškog ubojstva kao

²²⁶ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 100.), str. 17.

²²⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ – 450/99-3 od 17. lipnja 1999.

²²⁸ Iz odluke VSRH, I KŽ – 624/04 od 9. prosinca 2004.

²²⁹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 70.

specijalnim, pa tim oblicima treba dati prednost, kako što je to upravo ovdje slučaj. Naime, kad je u konkretnom slučaju utvrđeno, da je optuženik oštećenike usmrtio da bi mogao uzeti novac, onda on ne čini kazneno djelo teškog ubojstva radi počinjenja drugog kaznenog djela, ovdje razbojništva, nego ubojstvo iz koristoljublja. U nekom drugom slučaju odnosno kod drugog oblika kaznenog djela iz članka 91. stavka 5. Kaznenog zakona može postojati stjecaj tog teškog ubojstva i kaznenog djela koje se ubojstvom prikriva.²³⁰

Zato je pravilno stajalište prvostupanjskog suda kako namjera za lišenje života oštećenog J. K., nije ni trebala egzistirati u vrijeme planiranja počinjenja kaznenog djela razbojništva, već da je ta namjera nastala u određenom trenutku izvođenja prije stvorenog plana, kad su naišli na budnog oštećenog J. K., koji im se pojavio kao zapreka za realizaciju prethodno stvorenog plana. S obzirom na zajednički cilj da dođu do znatne imovinske koristi, a imajući u vidu zajednički napad obojice optuženika, okolnost napada naročito način tog napada, ustrajnost u napadu do obaranja oštećenika na pod nedvojbeno je pravilnost zaključka prvostupanjskog suda o utvrđenju kako su optuženici D. B. i H. V., kao supočinitelji počinili kazneno djelo ubojstva radi počinjenja drugog kaznenog djela.²³¹

6.6. Ubojstvo službene osobe u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti

Smisao postojanja ovog oblika kaznenog djela teškog ubojstva sastoji se od toga da se putem kaznenopravne reakcija pojača zaštita službene osobe pri obavljanju službene radnje. Za postojanje djela nužno je da počinitelj zna da ubija službenu osobu u svezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti. Službena je osoba državni dužnosnik ili službenik, dužnosnik ili službenik u jedinici lokalne i područne samouprave, nositelj pravosudne dužnosti, sudac porotnik, član Državnog sudbenog vijeća ili Državno odvjetničkog vijeća, arbitar i javni bilježnik. Službenom osobom smatra se i osoba koja u Europskoj uniji, stranoj državi, međunarodnoj organizaciji koje je Republika Hrvatska član, međunarodnom sudu ili arbitraži čiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća, obavlja dužnosti povjerene osobama iz prethodne rečenice.²³² Svojstvo službene osobe sudovi utvrđuju bez većih poteškoća. U jednom zanimljivom predmetu iz sudske prakse VSRH je djelomično preinačio presudu

²³⁰ Iz odluke VSRH, I Kž – 9/07 od 15. studenog 2007.

²³¹ Iz odluke VSRH, I Kž – 800/00 od 6. veljače 2001.

²³² Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 85.), str. 36.

prvostupanjskog suda u pravnoj oznaci djela navodeći da se ne radi o kvalificiranom ubojstvu službene osobe u pokušaju, već o temeljnom obliku kaznenog djela u pokušaju s obzirom da djelatnik zaštitarske službe koji je ranjen prilikom razbojništva u poslovnici FINA- e, iako angažiran da čuva osobe i imovinu, nema svojstvo službene osobe pa u tom smislu ne može biti izjednačen s dužnosnicima i službenicima koji obavljaju službene poslove u tijelima državne vlasti u najširem smislu te riječi. Stoga pokušaj ubojstva djelatnika zaštitarske službe može predstavljati samo pokušaj običnog ubojstva, dok njegova zadaća koju je faktički obavljao na temelju ugovorne obveze, a koja radnja zadaća je bila poznata i počiniteljima, može predstavljati otegotnu okolnost.²³³

Već na prvi pogled razvidno je da Kazneni zakon osigurava zaštitu iznimno širokom krugu službenih osoba. Ilustracije radi, sukladno Izvješću Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa za 2011. godinu krug dužnosnika, adresata obveze iz članka 8. i 9. Zakona o sprječavanju sukoba interesa u obnašanju javnih dužnosti obuhvaća oko 3000 dužnosnika, a samo u državnim ministarstvima radi više od 6500 službenika. Krug osoba koje je bio posebno zaštićen ovim kvalificiranim oblikom ubojstva u KZ/97 bio je znatno uži. Reduciranim pojmom službene osobe bilo je kvalificirano ubojstvo službenih osoba u obavljanju poslova zaštite ustavnog ustrojstva, otkrivanja i hvatanja počinitelja kaznenih djela, zaštite javnog reda i mira itd., odnosno ubojstvo policijskih službenika u njihovu obavljanju poslova zaštite života, prava, sigurnosti i nepovredivosti osoba, zaštite imovine, sprječavanja i otkrivanja kaznenih djela i prekršaja. Proširenje kruga osoba čije usmrćenje implicira kaznenu odgovornost za članak 111. stavak 6. Kaznenog zakona dovodi u pitanje i odnos ovog kaznenog djela sa specijalnim kaznenim djelima ubojstva kod kojih je svojstvo žrtve obilježje bića kaznenog djela. Jedno od takvih kaznenih djela je i ubojstvo osoba pod međunarodnom zaštitom koje se, također mogu smatrati službenim osobama. U takvim bi slučajevima trebalo uzeti u obzir da se radi o prividnom stjecaju po osnovi specijalnosti i da postoji odgovornost samo po članku 352. Kaznenog zakona.

Drugi element koji mora biti ispunjen da bi se radilo i ovoj kvalifikatornoj okolnosti je da je službena osoba ubijena u obavljanju njezine službene dužnosti. To znači da se, ako je počinitelj usmrtio službenu osobu izvan radnog vremena odnosno izvan njezina obavljanja dužnosti, neće se raditi o ovom kaznenom djelu već o temeljnom obliku kaznenog djela ubojstva. O stjecaju nekoliko teških ubojstava koje su javnosti poznate kao ubojstva na

²³³ Iz odluke VSRH, I KŽ – 599/04-3 od 4. ožujka 2004.

Općinskom sudu u Zagrebu 1999. godine, radilo se u primjeru optuženika koje je na raspravi na tome sudu povodom razvoda braka hicima iz pištolja usmrtio svoju suprugu, njezinu odvjetnicu i sutkinju, dok je teško tjelesno ozlijedio zapisničarku. On je osuđen za četiri ubojstva iz bezobzirne osvete, od kojih je jedno ostalo u pokušaju, a u odnosu na sutkinju i zapisničarku i ubojstvo službene osobe, jedno u pokušaju.²³⁴ Namjera kod ovog kaznenog djela mora obuhvatiti i kvalifikatorno obilježje, tj. svijest i htijenje ili barem pristajanje da se ubije službena osoba u obavljanju njezine dužnosti. Počinitelj mora biti svjestan da se radi o službenoj osobi i da poduzima radnju počinjenja tijekom obavljanja njezine službene dužnosti. Međutim, počinitelj ne mora postupati s pobudom da usmrti službenu osobu. Stoga za pitanje pravne oznake djela nije relevantno je li optuženik pucao dva puta u oštećenika koje je bio u policijskoj uniformi zbog toga što je bio policajac i tog dana u pozorničkoj službi, da bi ga onemogućio kao čuvara javnog reda i mira ili je pucao u njega kao u privatnu osobu zbog toga što mu se zamjerio.²³⁵ Ako je pucao u službenu osobu svjestan da se radi o žrtvi s tim svojstvom i ako je to barem pristao odgovarat će za kazneno djelo iz članka 111. stavka 6. Kaznenog zakona.

Pobijanom presudom optuženika S. C. proglašen je krivim zbog kaznenog djela iz članka 111. stavka 6. Kaznenog zakona, pa je na temelju citirane zakonske odredbe osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 25 godina. Pravilno je utvrđenje suda prvog stupnja da je optuženik bio svjestan kako se radi o policajcu koji je na mjesto događaja došao radi obavljanja službene dužnosti i privođenja optuženika u policijsku postaju. Isto tako, pravilno je utvrđenje suda prvog stupnja da je sredstvo zadavanja ubodne rane bio nož koji je pronađen na mjestu događaja. Nadalje, nema dvojbe da je optuženik, kada je ubio službenu osobu u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti, bio u stanju alkoholne intoksikacije i pod odlučujućim utjecajem alkohola, sposoban shvatiti značenje svojih postupanja i sposoban vladati svojom voljom ali u smanjenom obliku.²³⁶ ,

²³⁴ Iz odluke VSRH, I KŽ – 66/01-8 od 5. kolovoza 2001.

²³⁵ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 71.

²³⁶ Iz odluke VSRH, I KŽ – 13/14 od 18. veljače 2014.

7. USMRĆENJE

Zakonski opis kaznenog djela usmrćenja glasi :

1. Tko usmrti drugoga doveden bez svoje krivnje njegovim napadom, teškim vrijeđanjem ili zlostavljanjem u stanje dugotrajne patnje, jake razdraženosti ili prepasti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
2. Majka koja usmrti svoje dijete pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
3. Tko usmrti drugoga na njegov izričit i ozbiljan zahtjev iz suosjećanja zbog njegovog teškog zdravstvenog stanja, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Kazneno djelo usmrćenja obuhvaća tri samostalna kaznena djela, usmrćenje na mah, čedomorstvo i usmrćenje na zahtjev. Radi se o privilegiranim ubojstvima kod kojih je zakonodavac nekim okolnostima priznao status privilegirajućih zbog kojih je propisana i blaža kazna. Različite su osnove za privilegiranje, kod usmrćenja na mah to je aktivna žrtva koja napadom, zlostavljanjem i teškim vrijeđanjem provocira počinitelja i doprinosi vlastitoj viktimizaciji. Kod čedomorstva je osnova privilegiranja okolnost da je majka tijekom trudnoće i poroda pod utjecajem jakog duševnog opterećenja koje umanjuje njezinu krivnju. Kod usmrćenja na zahtjev se radi o tome da počinitelj drugoga koji je u teškom zdravstvenom stanju, a na njegov ozbiljan i izričit zahtjev, iz suosjećanja odnosno samilosti lišava života. Ono što je zajedničko svim oblicima usmrćenja jest da je krivnja počinitelja smanjena zbog određenih okolnosti pa je u skladu s tim reducirana i kazna.²³⁷ To, međutim, ne znači da je kod ovih djela isključena namjera. Naprotiv, namjera sa svim obilježjima mora postojati kod svih oblika privilegiranih usmrćenja. Ukoliko ne postoji namjera nema niti odgovornosti za ova kaznena djela.

²³⁷ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 72.

7.1. Usmrćenje na mah

Ubojstvo na mah sadrži dosadašnje kazneno djelo ubojstva na mah iz članka 92. KZ/97 uz određene dopune. Elementi toga oblika kaznenog djela usmrćenja su napad, teško vrijeđanje ili zlostavljanje koje počinitelja dovodi u stanje dugotrajne patnje, jaku razdraženost ili prepast. Usmrćenje drugoga ne smije biti posljedica prethodnog skrivljenog ponašanja počinitelja. Napad, zlostavljanje ili teško vrijeđanje je oštećenikovog ponašanja, stanje dugotrajne patnje, jake razdraženosti ili prepasti se odnose na počinitelja kaznenog djela, a usmrćenje je posljedica interakcije pojedinih supstantiva toga para inkrimacije.²³⁸

Napad je svaka konkretna opasna ljudska radnja oštećenika upravljena na ugrožavanja ili povredu zaštićenog pravnog dobra počinitelja ili njemu bliske osobe. Napad je ponašanje u čijem je sadržaju konkretna opasnost, pa otpada pokušaj u slučaju uporabe neprikladnog sredstva za ugrožavanje ili povrjeđivanje napadnutog dobra.²³⁹ Ne mora se nužno raditi o napadu na život i tijelo, već i na druga dobra počinitelja ili njemu bliske osobe.

Protupravnost napada je jedna od pretpostavki postojanja ovog privilegiranog oblika kaznenog djela ubojstva. U kaznenopravnoj teoriji postoje shvaćanja da napad kod ovog kaznenog djela može biti usmjeren i na neko drugo pravno dobro, da se time izaziva stanje jake razdraženosti, primjerice, napad na imovinu. Prirodi ovog kaznenog djela više odgovara kad se pojam napada svede na ugrožavanja ili povredu života i tijela.

Zlostavljanje obuhvaća svako hotimično izazivanje intenzivnijih tjelesnih ili duševnih boli druge osobe. Ono može biti fizičko ili psihičko. Za postojanje zlostavljanja ne traži se nanošenje tjelesne ozljede ili narušenja zdravlja. Zlostavljanje obuhvaća različite zahvate u fizički ili psihički integritet počinitelja kaznenog djela, u rasponu većem od realne uvrede, a manjem od tjelesne ozljede.²⁴⁰ Obuhvaća manje intenzivne tjelesne i psihičke patnje, izazivanje straha, postupke koji izazivaju gadljivost, gnušanje i dr.

Teško vrijeđanje znači tešku povredu časti, dostojanstva i osjetljivosti drugih osoba. Obuhvaća svako zadavanje teže duševne boli počinitelju koja u njemu izaziva opravdan revolt. Situacije teškog vrijeđanja su šire od kaznenih djela uvrede i klevete. Svako, veoma intenzivno nanošenja psihičke boli ili teške povrede nekog osjećanja koje izaziva opravdani revolt

²³⁸ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 602.

²³⁹ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str. 22.

²⁴⁰ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str. 55.

počinitelja, imanentno je pojmu teškog vrijeđanja.²⁴¹ Mora se raditi o takvom postupku žrtve kojim se, prema moralnoj i društvenoj ocjeni, počinitelju neopravdavano nanose intenzivne psihičke boli ili se teško povrjeđuju neka osjećanja. O teškom vrijeđanju se radi u primjeru oštećenika koje je optuženiku predbacio da je ovaj silovao svoju kćer. Međutim, ne radi se o teškom vrijeđanju kod oštećenika koji je kroz otvoren prozor automobila uhvatio optuženika za lice i potom ga odgurnuo. To je, prema ocjeni suda, tek obično, a ne teško vrijeđanje, takvo vrijeđanje koje bi prosječno emotivno stabilnu osobu moglo dovesti u stanje jake razdraženosti.²⁴² Starija sudska praksa je prihvaćala da je zatjecanje supruge u ljubavnom činu s drugim muškarcem oblik teškog vrijeđanja, no novija sudska praksa hrvatskih sudova opravdano napušta takvo shvaćanje.

Stanjem dugotrajne patnje označavamo neprekidno ili s kraćim prekidima dulje trajanje teške duševne ili fizičke boli počinitelja kaznenog djela. Patnja veoma često utječe na funkcioniranje osobe, a ne isključuje se niti mentalni poremećaj kao njezina posljedica. U kaznenom postupku vještaci forenzičke psihijatrije i psihologije te sudske medicine objasniti će etiologiju počiniteljeve patnje i tako sudionicima kaznenog postupka omogućiti razumijevanje takvog stanja i njegova utjecaja na ponašanje prema oštećeniku.²⁴³ Dijagnoza i dijagnostičke informacije su poluge utvrđivanja uloge para iz kaznenog djela. Forenzički psihijatar će posebno pomoći u objašnjenju reakcije počinitelja na stanje dugotrajne patnje, posebno ako znamo da je riječ o kontinuiranim nezadovoljavajućim okolnostima koje u jednom trenutku dovode do akta usmrćenja, jer tu nije riječ o akutnom teškom stresu nego o kontinuiranoj traumi.²⁴⁴ Kombinirano vještačenje vještaka forenzične psihijatrije i sudske medicine bit će potrebno ako se kao sporno pojavi pitanje jesu li duševne boli prouzročene fizičkim traumama, primjerice kontinuirano fizičko maltretiranje, tim prije što fizička trauma izravno ili neizravno može pokrenuti psihogene reakcije. Između dijela zakonskog opisa ponašanja oštećenika i stanja počinitelja treba utvrditi kauzalni odnos. Možda nam u selekciji pronalaženja stvarnog uzroka može pomoći teorija objektivnog uračunavanja prema kojoj počinitelj, u konkretnom slučaju oštećenik, stvara protupravnu opasnost za vlastiti život i ta opasnost se ostvaruje u posljedici kao obilježju kaznenog djela.²⁴⁵ Upravo ta objektivna veza između oštećenika i njegove smrti kao posljedici takva njegova ponašanja bitno je obilježje kaznenog djela. Stanje

²⁴¹ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 603.

²⁴² Iz odluke VSRH, I KŽ – 1184/08 od 27. lipnja 2008.

²⁴³ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 602.

²⁴⁴ *Ibid.*

²⁴⁵ *Ibid.*

patnje mora biti dugotrajno. Koliko dugo se treba održavati takvo stanje je *quaestio facti*. Nesporno je da će ono biti kraće ako je njegov uzrok opsežan i intenzivan, a posljedice su očite.

Jaka razdraženost je izvanredno duševno stanje, posebno afektivno stanje ličnosti u koje može upasti psihički bolesna, ali i zdrava osoba. U tom stanju počinitelj bez kritičkog rasuđivanja i u trenutku, na mah, odlučuje usmrtiti provokatora.²⁴⁶ Afektivno stanje može doseći potpunu neubrojivost, bitno smanjenu ubrojivost ili biti bez utjecaja na ubrojivost. Osim u stanje jake razdraženosti, počinitelj opisanim ponašanjem oštećenika može biti doveden i u stanje prepasti. Prepast je patološki afekt intenzivnog straha, pri čemu najprije nastaje prikočenost, a zatim slijede obrambene reakcije radi spašavanja.

Okolnosti odlučne za postojanje jake razdraženosti i prepasti, kao povod takvim psihičkim stanjima počinitelja, valja ocjenjivati objektivno, što znači da između povoda za razdraženost i prepast i intenziteta razdraženosti i prepasti mora postojati stanoviti razmjer. Ne čini ovo kazneno djelo osoba koja je u stanje jake razdraženosti ili prepasti došla zbog svoje prevelike preosjetljivosti ili zbog neznatnog povoda. Stanje jake razdraženosti i prepasti ne procjenjuje se subjektivno, već mora objektivno postojati.

Neovisno što je ispušteno iz inkriminacije, kazneno djelo se čini na mah. Na mah je izraz za počinjenje kaznenog djela neposredno poslije izazova ili pod utjecajem afekta. Mora postojati razumno razdoblje od izazova do usmrćenja u kojem, prema razboritoj procjeni, postoji jedinstveni, neprekinuti proces u kojem postoji stanje dugotrajne patnje, ili se razvija stanje jake razdraženosti ili prepasti koje mora trajati u vrijeme počinjenja djela. Između dugotrajne patnje, jake razdraženosti ili prepasti i usmrćenja mora postojati stanoviti kontinuitet, ali samo kazneno djelo ne mora uslijediti neposredno nakon napada, zlostavljanja ili teškog vrijeđanja. U tom slučaju vremenski kontinuitet postojati i ukoliko je od provokacije do djela prošlo nešto više vremena no samo pod uvjetom da je počinitelj još uvijek pod utjecajem afekta izazvanog napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanje.²⁴⁷ Element vremenskog kontinuiteta između provokacije i usmrćenja ne postoji kod optuženika koje je zbog razmirica koje je od ranije imao s jednim od oštećenika, dva dana prije događaja nabavio automatsku pušku, predložio oštećenicima da se nađu i o svemu popričaju da bi, nakon što je

²⁴⁶ Garačić, A., *op. cit.*, (bilj. 102.), str. 294.

²⁴⁷ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str. 23.

došao na dogovoreno mjesto s unaprijed pripremljenom automatskom puškom s dva spremnika puna streljiva, u vozilo u kojem su se nalazili oštećenici ispucao sve projekte.²⁴⁸

Kazneno djelo usmrćenja na mah može se prema svojoj pravnoj prirodi počiniti s izravnom namjerom ili neizravnom namjerom. Kaznenom djelu iz stavka 1., je svojstven *dolus repetinus*, poseban oblik namjere o počinjenju kaznenog djela kod kojeg je poseban oblik namjere o počinjenju kaznenog djela kod kojeg je odluka o počinjenju stvorena bez razmišljanja, spontano, na mah.²⁴⁹ Antipod mu je *dolus praemeditatis* kod kojeg je odluka o počinjenju djela rezultat zrelog razmišljanja. *Dolus repentinus* neki zovu i *dolus non praemeditatis*. U stanje dugotrajne patnje, jake razdraženosti ili prepasti počinitelj dospijeva bez svoje krivnje, žrtvinom provokacijom. Počinitelj žrtvi ne smije dati povoda, svakako ne ozbiljnog povoda, da ga napadne, vrijeđa ili zlostavlja. Namjera na mah se manifestira kao neposredna reakcija na provokaciju žrtve. Postupanje žrtve koja je počinitelja dovela u stanje dugotrajne patnje, jake razdraženosti ili prepasti u postupku odmjeravanja kazne ne može se uzeti kao olakotna okolnost, jer je upravo zbog ponašanja žrtve kazneno djelo ubojstva dobilo blaži, privilegirani oblik.

Zakon u svim navedenim slučajevima ne opravdava modifikaciju viktimizatora u žrtvu. Usmrćeni nije nedužna osoba, njegovo je ponašanje bilo opasno, ugrožavajuće, ali je počinitelj kaznenog djela na takvo ponašanje neadekvatno odgovorio. Takvu osvetu država sankcionira, daje joj blaži oblik.

Kod kaznenog djela usmrćenja iz stavka 1., nužno je objasniti dva pitanja : zabluda o osobi i zabluda o uzročnoj svezi. Uzmimo dva hipotetička slučaja. Kod prvog je počinitelj dospio u stanje jake razdraženosti bez svoje krivnje napadom osobe A. Osoba A se dala u bijeg i počinitelj u namjeri da je usmrti, naleti na osobu B i ubije je misleći da je to osoba A koja ga je prethodno napala. Dakako da je riječ o zabludi o osobi. Usmrćenje osobe B ne može se smatrati usmrćenjem na mah, već ubojstvom. Počinitelj nije napadnut od osobe B, ona ga nije dovela u stanje jake razdraženosti. U ovom slučaju je irelevantna zabluda o osobi kao objektu radnje, između osobe B i prethodnog napada osobe A nema nikakve uzročne veze. Drugo pitanje se odnosi na zabludu o uzročnoj svezi. Prije prikaza hipotetičkog slučaja valja objasniti dva slučaja ove činjenične zablude. Prvi je *aberratio ictus*,²⁵⁰ a drugi *dolus generalis*. Kod prvog slučaja, počinitelj pucajući iz pištolja promaši osobu A, ali ubije osobu B koja je stajala

²⁴⁸ Iz odluke VSRH, I KŽ – 16/06-9 od 23. rujna 2006.

²⁴⁹ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 604.

²⁵⁰ Vidi *supra* poglavlje pod 4.

nedaleko od osobe A. Najčešće će se raditi o pokušaju kaznenog djela usmrćenja osobe A u idealnom stjecaju s prouzročenjem smrti iz nehaja osobe B, a ovisno o okolnostima konkretnog slučaja o ubojstvu osobe B s neizravnom namjerom.²⁵¹

Jedno od prijepornih pitanja u praksi je razgraničenje ubojstva na mah i ubojstva u prekoračenju nužne obrane. Naime, kod obje kvalifikacije postoji napad kao i stanje jake razdraženosti ili prepasti izazvane napadom. Stoga su moguća brojna preklapanja, no postoje i određene razlike. Kod ubojstva u prekoračenju granica nužne obrane se uvijek mora raditi o napadu, a provokacija se kod usmrćenja na mah, osim napadu, može sastojati i u zlostavljanju odnosno teškom vrijeđanju.²⁵² Za razliku od ubojstva u prekoračenju granica nužne obrane, kod ubojstva na mah se ne traži istodobnost između napada i reakcije napadnute osobe već samo to da je do te reakcije došlo zbog napada od strane žrtve. Tako se ne radi o ubojstvu počinjenom u nužnoj obrani već o ubojstvu na mah kod optuženika koji je, nakon što ga je optuženik udario štapom po ramenu i rukama, uzeo sjekiru koja se nalazila i s njome usmrtio oštećenika. To stoga, što je, prema ocjeni suda, u konkretnom slučaju napad prestao, a nije predstojao novi.²⁵³ Osim toga, kod nužne obrane počinitelj postupava s tzv. obrambenom voljom koja ne postoji kod usmrćenja na mah. Kod usmrćenja na mah aktivnost počinitelja nije u neposrednoj funkciji obrane od napada i nije joj to izvorni smisao, nego je ona samo neposredna reakcija na napad i smisao joj je u rasterećenju počinitelja od takvih afektivnih stanja. U situacijama u kojima činjenični opis sadržava elemente ubojstva u prekoračenju granica nužne obrane i elemente usmrćenja na mah, djelo se kvalificira kao usmrćenje na mah u prekoračenju granica nužne obrane. To stoga što je kvalifikacija ubojstva na mah kao privilegiranog usmrćenja povoljnija za okrivljenika u smislu propisane kazne, dok je za ubojstvo u prekoračenju granica nužne obrane temeljem članka 21. stavka 3. Kaznenog zakona moguće ublažavanje kazne.²⁵⁴ Tako je optuženica koja je muža, koji ju je prethodno snažno ošamario, ubola kuhinjskim nožem u grudi, osuđena za pokušaj ubojstva na mah u prekoračenju nužne obrane, jer napad nije prestao, ali je djelo počinjeno u stanju jakom afekta izazvanog fizičkim napadom.²⁵⁵ Otac koji je sina koji je zlostavljao obitelj, a potom i goloruk napao oca ubio hicem iz puške također je počinio kazneno djelo ubojstva na mah u prekoračenju granica nužne obrane.²⁵⁶

²⁵¹ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 605.

²⁵² Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 76.

²⁵³ Iz odluke VSRH, I KŽ – 256/01-6 od 13. srpnja 2001.

²⁵⁴ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 1), str. 454.

²⁵⁵ Iz odluke VSRH, I KŽ – 278/99-3 od 23. ožujka 1999.

²⁵⁶ Iz odluke VSRH, I KŽ – 69/02 od 19. travnja 2002.

U ponovljenom suđenju, državni odvjetnik je izmijenio optužbu na način da se optuženik sada tereti za blaže kazneno djelo usmrćenja iz članka. 112. stavka 1. Kaznenog zakona, a što sud prvog stupnja prihvaća nalazeći to kazneno djelo sa sigurnošću dokazanim. Suprotno tvrdnji žalbe, sud prvog stupnja je u obrazloženju svoje presude dao valjane i razumljive razloge zbog čega smatra da optuženik konkretne prilike nije postupao u nužnoj obrani, a drugo je pitanje što se žalitelj s takvom argumentacijom ne slaže. Također, okolnost da je u činjeničom opisu kaznenog djela iz izreke prvostupanjske presude opisan napad oštećenika K. K., još ne znači i da je optuženik postupao u nužnoj obrani s obzirom da je napad žrtve na počinitelja ujedno i element bića kaznenog djela usmrćenja. Žalbom se ukazuje da je prvostupanjski sud temeljem izvedenih dokaza donio pogrešan zaključak o izostanku nužne obrane, odnosno njezinog prekoračenja na strani optuženika, u čemu žalitelj nalazi ostvarenom povredu kaznenog zakona, iako bi se, ustvari, radilo i o pobijanju utvrđenog činjeničnog stanja. Međutim, pravilan je zaključak suda prvog stupnja da u izreci opisano ponašanje sada pokojnog K. K., koje je prethodilo učinu kaznena djela usmrćenja, nema značaj protupravnog napada u smislu članka 21. stavka 2. Kaznenog zakona, slijedom čega u ponašanju optuženika nisu ostvareni zakonski elementi instituta nužne obrane. Naime, okolnost da je pokojni K. K., tijekom kritičnog događaja uhvatio majku optuženika, Lj. K., rukama za majicu i vrat govoreći pritom pogrдне riječi, u konkretnom slučaju, nema karakter protupravnog napada koji bi ozbiljnije ugrožavao njezin život i tijelo, a time niti radnja optuženika koji je potom svog oca deset puta snažno udario sjekirom po glavi i tijelu od čega je ovaj na mjestu preminuo, nema značaj prijeko potrebne obrane. ovo iz razloga što se radilo o, nažalost, uobičajenom sukobu između optuženikovih roditelja koja situacija niti ranije nije zahtijevala optuženikovu pomoć, a i sam u obrani navodi da se trebao maknuti pa bi otac i majka vjerojatno sami završili sukob kao i mnogo puta prije. Stoga kraj činjenice da je optuženikova majka koristila blagodat nesvjedočenja, prvostupanjski sud je u potpunosti prihvatio da se događaj odvijao na način kako to opisuje optuženik u svojoj obrani, ali to ujedno ne znači i da su ostvareni zakonski elementi instituta nužne obrane s obzirom da pravna ocjena utvrđenih činjenica to ne opravdava.²⁵⁷

²⁵⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ – 30/14-4 od 28. kolovoza 2014.

7.2. Čedomorstvo

Čedomorstvo je privilegirano usmrćenje koje čini majka koja usmrti svoje dijete pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda. Radi se o posebnom kaznenom djelu koje može počiniti samo majka prema svom djetetu. No neće se svako usmrćenje djeteta od strane majke smatrati privilegiranim već samo ono koje je majka počinila pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda. Upravo je zbog te okolnosti, a ne zbog toga što je djelo počinila majka, čedomorstvo jedno od privilegiranih usmrćenja. Privilegiranost čedomorstva ogleđa se u propisanoj kazni koja je lakša od kazne za ubojstvo odnosno teško ubojstvo. Stav zakonodavca u odnosu na ovo kazneno djelo se kroz povijest mijenjao ovisno o moralnim nazorima i razvitku medicinske znanosti. Kroz čitav srednji vijek čedomorke su osuđivane na smrt s posebno teškim način egzekucije kao zakapanje žive čedomorke, nabijanje na kolac, utapanje. Niti pristup hrvatskog zakonodavca prema ovom kaznenom djelu nije uvijek bio jednak. Kroz povijest nalazimo vrlo stroge kazne, ali u novije vrijeme i iznimno blage. Neki autori s pravom ukazuju na to da kod čedomorstva zakonodavac često ide iz krajnosti u krajnost. Tako je, primjerice, prema Krivičnom zakonu bila propisana kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine, dakle manje no za prouzročenje smrti iz nehaja koja je bila od šest mjeseci do pet godina, što u praksi je dovodilo do paradoksalnih situacija da je za majku koja je namjerno usmrtila svoje dijete bila propisana blaža kazna no za majku koja je zbog propuštanja dužne pažnje iz nehaja prouzročila smrt djeteta. Prema KZ/97 za čedomorstvo je bila propisana kazna zatvora od jedne do osam godina, da bi stupanjem na snagu novog zakona on smanjio kaznu i ona je sad od šest mjeseci do pet godina zatvora. Iz toga proizlazi da je pokušaj čedomorstva kažnjiv.

Obilježja čedomorstva se razvrstavaju u tri skupine : počinitelj, psihičko stanje počinitelja, vrijeme počinjenja djela. Počinitelj ovog kaznenog djela može biti samo majka zbog čega je ono vlastoručno kazneno djelo. Okolnost da je počinitelj kaznenog djela majka koja svoje dijete usmrti pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda je strogo osobna okolnost koja je neprenosiva na ostale sudionike. Stoga sve ostale osobe koje djeluju kao supočinitelji, poticatelji ili pomagatelji neće odgovarati za čedomorstvo već za teško ubojstvo posebno ranjive osobe s obzirom na njezinu dob.²⁵⁸ Djelo je privilegirano u odnosu na

²⁵⁸ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 77.

majku ne samo kad ona postupa u svojstvu počinitelja kaznenog djela već i kada ona samo pomaže drugoj osobi da usmrti njezino dijete ili kad drugoga potiče na to kazneno djelo.

Djelo mora biti počinjeno pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda. Prema Krivičnom zakonu obilježje bića kaznenog djela bio je poremećaj koje kod majke izazvao porod i bilo je potrebno utvrditi da je majka usmrtila svoje dijete upravo zbog tog poremećaja. U KZ/97 je izostavljen poremećaj kao obilježje bića kaznenog djela što je dovelo do rasprave oko toga je li tu okolnost i nadalje potrebno utvrđivati u postupku ili se ona presumira.²⁵⁹ Prema jednome stajalištu zastupljenom u našoj literaturi, okolnost da je poremećaj ispušten iz opisa čedomorstva ne znači da je on postao nevažan, naprotiv on je i dalje *ratio legis*, no kako nije obilježje kaznenog djela, ne treba ga dokazivati, nego je njegovo postojanje neoboriva pretpostavka.²⁶⁰ Slabost takvog tumačenja je u neosnovanom privilegiranju majke čije ponašanje nije uvjetovano psihopatološki niti socijalno i koja na temelju prethodno stvorene odluke hladnokrvno i iz egoističkih pobuda lišava života svoje dijete tijekom poroda ili neposredno nakon njega. Kritiku zaslužuje i sasvim oprečno shvaćanje iz jedne odluke u kojoj je, povodom zahtjeva za zaštitu zakonitosti, Vrhovni sud zaključio da nakon što je Kazneni zakon izmijenjen, više nije potrebno utvrđivanje postojanja poremećaja što kod počiniteljice ovog dijela izaziva porod, već je djelo ostvareno kada majka usmrti svoje dijete za vrijeme ili nakon poroda.²⁶¹ Poremećaj se ne presumira niti je *a priori* isključeno, već je njegovo postojanje potrebno utvrditi u svakom konkretnom slučaju. Jako duševno opterećenje zbog trudnoće ili poroda obuhvaća poremećaj, ali je ujedno i šire od tog pojma. Osim poremećajem, duševno opterećenje može biti uvjetovano i socijalnim razlozima. Ono može proizlaziti iz teškog socijalnog položaja majke ili iz toga što bi je sredina odbacila zbog izvanbračnog djeteta ili što je izložena obiteljskom nasilju ili se nalazi u stanju izrazito teške depresije izazvane porodom. Mora se raditi o jakom duševnom opterećenju što znači da je u postupku važno utvrditi znatnu psihopatološku ili socijalnu uvjetovanost kao dominantne aktore zbog kojih je majka usmrtila svoje dijete. Postojanje jakog duševnog opterećenja treba u svakom pojedinom slučaju utvrditi kako bi se spriječilo privilegiranje materijalno osiguranih majki koje čedomorstvo čine iz egoističkih pobuda jer im jednostavno ne treba dijete.²⁶² To stoga što usmrćenje vlastitog djeteta

²⁵⁹ Pavišić, B., *op. cit.* (bilj. 91.), str. 321.

²⁶⁰ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str. 26.

²⁶¹ Iz odluke VSRH, I KŽ- 10/00-2 od 15. veljače 2000.

²⁶² Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 77.

nije opća prirodna pojava, već izuzetak, pa zbog toga dokazivanje mora obuhvatiti sve činjenice koje dovode do takvog, iznimnog ishoda.²⁶³

Jako duševno opterećenje mora biti izazvano trudnoćom ili porodom. U tom smislu je naš zakonodavac otišao korak dalje od austrijskog koji je privilegirao čedomorstvo isključivo zbog utjecaja poroda, ali ne i trudnoće na majku.²⁶⁴ Postojanje jakog duševnog opterećenja ne znači nužno da je počiniteljica *tempore criminis* bila smanjeno ubrojiva. To ovisi o okolnostima konkretnog slučaja i predmetom je vještačenja. Međutim, ukoliko se utvrdi da je to opterećenje dovelo do smanjenje mogućnosti shvaćanja svoga postupanja i vladanja svojom voljom tada ta okolnost ne može biti uzeta u obzir kao posebno olakotna okolnost jer je nju zakonodavac već na neki način anticipirao privilegirajući ovo kazneno djelo upravo zbog te okolnosti. Međutim, bez obzira na to što se postojanje jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda, a s obzirom da se radi o obilježju bića kaznenog djela koje je upravo zbog toga privilegirano, samo za sebe ne može uzeti u obzir kao posebno olakotna okolnost, kod odmjeravanja kazne bi trebalo voditi računa o intenzitetu toga opterećenja.²⁶⁵

U KZ/97 je bilo izričito propisano, u članku 112. stavku 2. Kaznenog zakona nije navedeno da djelo mora biti počinjeno za vrijeme poroda ili izravno nakon poroda, to ne znači da je zakonodavac dopustio da se ova pravna kvalifikacija primjenjuje i nakon što je prošlo dulje vrijeme od poroda. U sudskoj praksi se i dosad vrlo restriktivno tumačila odredba o tome do kojeg se vremena može raditi o čedomorstvu, a nakon kojega se radi o teškom ubojstvu. Tako majka koja je svoje dijete usmrtila bacivši ga u more devetnaesti dan po izlasku iz bolnice ne odgovara za čedomorstvo već za teško ubojstvo. Premda, prema shvaćanju suda, postoji teoretska mogućnost da poremećaj izazvan porodom traje i 21 dan nakon poroda, za optuženu koja je lišila života svoje dijete pet dana po porodu ne može se smatrati da je počinila kazneno djelo pod utjecajem tog poremećaja.²⁶⁶ Naša novija sudska praksa prihvaća 24 sata od poroda kao gornju granicu nakon koje se više ne radi o čedomorstvu već o teškom ubojstvu.²⁶⁷

S obzirom da jako duševno opterećenje može biti izazvano ne samo porodom već i trudnoćom proizlazi da se o čedomorstvu kao privilegiranom usmrćenju radi i ako je maja odluku da ubije dijete donijela za vrijeme trudnoće. To stoga što je već i stanje trudnoće, a ne samo poroda, prema novom zakonskom rješenju prikladno prouzročiti jako duševno

²⁶³ Iz odluke VSRH, I KŽ – 539/01-5 od 24. rujna 2001.

²⁶⁴ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 79.

²⁶⁵ Zlatarić, B., *op. cit.*, (bilj. 219.), str. 96.

²⁶⁶ *Ibid.*, str., 97.

²⁶⁷ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str. 27.

opterećenje trudne žene. Bez obzira na drugačije zakonsko uređenje, i u dosadašnjoj je sudskoj praksi bilo dominantno shvaćanje da se isključuje pravnu kvalifikaciju čedomorstva okolnost da je trudna žena donijela odluku o usmrćenju djeteta prije nego što je porod započeo.²⁶⁸ U starijoj sudskoj praksi to je utvrđeno kod optuženice koja je određenog dana, kad je osjetila da će roditi, u 14 sati pripremila lonac vode u namjeri da u njemu udavi dijete i kasnije oko 20 sati radila nad tim loncem živo dijete koje je palo u vodu i udavilo se.²⁶⁹ U jednom nedavnom slučaju iz sudske prakse optuženica Optuženica, stara 40 godina, poljoprivredna tehničarka, zaposlena, živjela je u braku sa suprugom koji je bio alkoholičar i ambulanto liječen zbog PTSP-a. Suprug je godinama zlostavljao nju i troje njihove djece, zbog čega je bio i osuđivan. Prema iskazu socijalne radnice, optuženica je bila ponižena i zlostavljana žena koja zbog djece nije mogla napustiti supruga. Pošto je ponovo s njime zatrudnjela, tajila je trudnoću i odlučila da dijete usmrti pri porođaju “kako ne bi prolazilo sve ono što je prošla ona i njezino troje djece”. Nakon porođaja u spavaćoj sobi, ugušila je živorođeno muško čedo haljinom, a onda mrtvo tijelo stavila u frižider u kojem je stajalo nekoliko dana. Prema mišljenju psihijatrijskog vještaka, bila je ubrojiva. Prvostupanjski sud oglosio ju je krivom zbog čedomorstva (čl. 93. KZ) te joj izrekao uvjetnu osudu (jedanaest mjeseci zatvora uvjetno na tri godine), ali je drugostupanjski sud prihvatio žalbu državnog odvjetnika i izrekao kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. U postupku za izvanredno ublažavanje kazne VSRH je snizio kaznu na zatvor u trajanju od šest mjeseci.²⁷⁰

U jednom slučaju optuženi G. M., je poticanje optužene M. R., da po porodu ubije dijete ostvario time što joj je rekao da to dijete likvidira i da ga odatle maknu jer im to ne treba, čime joj je naložio da ga usmrti, a ona je s tim ciljem djetetu nogom stala na vrat i zadala mu neutvrđene povrede od kojih je dijete umrlo. To što je optužena M. R., bila majka djeteta koja ga je usmrtila izravno nakon poroda predstavlja odlučne činjenice koje se odnose na njeno svojstvo majke i na vrijeme kada je ona dijete usmrtila, koje činjenice glede ove optuženice kao počinitelja kaznenog djela, ovo djelo čine privilegiranim ubojstvo. Ta privilegija pripada samo osobi majke i samo u slučajevima kada je dijete usmrćeno za vrijeme poroda ili izravno nakon poroda i ona se ne proteže na poticatelja koje je kod počinitelja izazvao ili podržao odluku da se dijete liši života.²⁷¹

²⁶⁸ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 80.

²⁶⁹ Zlatarić, B., *op. cit.*, (bilj. 219.), str. 97.

²⁷⁰ Iz odluke Županijskog suda u Sisku, Kžm – 58/10 od 1. travnja 2010.

²⁷¹ Iz odluke VSRH, I KŽ – 25/07 od 13. lipnja 2007.

7.3. Usmrćenje na zahtjev

Usmrćenje drugoga je kazneno djelo zbog toga što je ljudski život najveća vrijednost. Ipak, zakonodavac privilegira usmrćenje osobe koja je zbog svog teškog zdravstvenog stanja izričito i ozbiljno zatražila od drugoga da ju usmrti pod uvjetom da je počinitelj tom zahtjevu udovoljio suosjećajući s njezinim teškim zdravstvenim stanjem. Počinitelj i kod ovog usmrćenja djeluje protupravno i skrivljeno, no stupanj njegove krivnje je reduciran kako zbog objektivnih tako i subjektivnih okolnosti. Kazneno djelo usmrćenja na zahtjev čini tko usmrti drugoga na njegov izričit i ozbiljan zahtjev iz suosjećanja zbog njegovog teškog zdravstvenog stanja. Radi se o privilegiranom kaznenom djelu što je razvidno iz propisane kazne zatvora do tri godine. Premda se često predstavlja kao razmjerna novost u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, usmrćenje na zahtjev se nalazimo i u starijem zakonodavstvu koje je bilo na snazi na području Hrvatske.²⁷²

Obilježje koje ima privilegirajuće značenje je izričit i ozbiljan zahtjev žrtve. Izričitost znači da je zahtjev usmjeren na vlastito usmrćenje žrtve i da je tako postavljen. On mora biti upućen izravno osobi od koje se zahtijeva da poduzme radnju usmrćenja. To je nužno stoga što samo pod tim uvjetima počinitelj djela može ocijeniti stvarnu volju žrtve i njenu sposobnost za odlučivanje. Zahtjev žrtve mora biti ozbiljan. Taj se uvjet odnosi, prije svega, na sadržaj i način u cjelini. Način na koji se postavlja zahtjev može biti različit i utvrđuje se u ovisnosti o konkretnom slučaju. Zahtjev žrtve stvara na subjektivnoj strani drukčiju situaciju od ubojstva, jer ovdje postoji zahtjev koji oblikuje namjeru usmrćenja kod počinitelja. Počinitelj mora prihvatiti zahtjev žrtve i na toj osnovi utemeljiti vlastitu namjeru. Razlog inkriminiranja je važnost zaštite života, kao nedisponibilnog prava i u takvim situacijama. Osoba koja daje zahtjev mora biti sposobna za rasuđivanje pa e u tom smislu zahtjev neubrojive osobe neće smatrati ozbiljnim.²⁷³

Kao sadržaj radnje kaznenog djela eutanazija²⁷⁴ se u usporednom pravu uređuje tako da, ulazi u okvire osnovnog oblika kaznenog djela ubojstva, time da njen sadržaj uzima u obzir okolnosti kao olakotna okolnost, kao sadržaj koji ima značaj privilegirajuću okolnosti u okviru osnovnog kaznenog djela, kao posebni oblik kaznenog djela lišenja života, kod čega se u nekim izvorima predviđa mogućnost oslobođenja od kazne.²⁷⁵ Zajedničko je, ipak, svima rečenim

²⁷² Vidi *supra* pod 3.1.

²⁷³ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str. 28.

²⁷⁴ Usmrćenje na zahtjev valja razlikovati od pojma eutanazije odnosno blage smrti. Eutanazija je djelovanje liječnika ili druge osobe kako bi teško i neizlječivo bolestan pacijent koji pati imao laku odnosno dobru smrt.

²⁷⁵ Pavišić, B., *op. cit.* (bilj. 91.), str. 323.

sustavima da eutanaziju smatraju kaznenim djelom i to ubojstvom ili posebnim kaznenim djelom. Valja spomenuti Etički kodeks Hrvatskog liječničkog zbora izrijekom. Ako se kazneno djelo usmrćenja na zahtjev promatra sa stajališta eutanazije onda valja imati na umu da su oni najsporniji slučajevi u kojima bolesnik ne može odlučivati isključeni iz primjene. Izričit i ozbiljan zahtjev može dati, sukladno ranije rečenom, samo žrtva koja je za to sposobna. To, međutim, ne isključuje postojanje ovog kaznenog djela kod usmrćenja na zahtjev duševno bolesne osobe, ako je zahtjev dan u stanju u kojem je ta osoba bila sposobna za rasuđivanje. Primjer za to bi bila osoba koja pati od shizofrenije koja se smatra trajnom duševnom bolesti i koja u stanju remisije u kojem postoji sposobnost za rasuđivanje zahtijeva da ju netko usmrti. Isto vrijedi i za osobu ovisnu o opojnim sredstvima s poremećajem osobnosti koja je *tempore criminis* bila ubrojiva s obzirom da se nalazila u stanju remisije.²⁷⁶ Obilježje ozbiljnosti zahtjeva nedostaje i kod djeteta i to osobito ako se radi o maloj djeci. Prema stajalištu sudske prakse s kojom se valja složiti, blaža mentalna retardacija ne dovodi u sumnju ozbiljnost zahtjeva za usmrćenjem.²⁷⁷

Kazneno djelo iz ovog članka nije ubojstvo s pristankom žrtve, ili točnije, pristanak žrtve nije dostatan da bi postojalo to kazneno djelo. Za to je neophodan zahtjev žrtve. Ako takva zahtjeva nema, radi se o kaznenom djelu ubojstva. Oznaka zahtjev je u zakonski opis uvrštena da označi posebni vid molbe osobe koja kao zahtjev mora biti izričita, to valja tumačiti kao sasvim jasna, jednoznačna i ozbiljna. Taj drugi uvjet pretpostavlja da je osoba koja zahtijeva u fizičkom i duševnom stanju u kojemu to može učiniti svojom slobodnom voljom. To kazneno djelo nije ubojstvo iz samilosti, jer u tom slučaju nisu ispunjeni uvjeti izričitog i ozbiljnog zahtjeva. Samilost počinitelja prema žrtvi kao osnova za namjeru usmrćenja, okolnost je značajna za odmjeravanje kazne kao motiv počinjenja djela izvan njegovih zakonskih obilježja.

Počinitelj kaznenog djela može biti svaka osoba. Radnja djela sastoji se u usmrćenju drugog. Tu dolaze u obzir sve radnje koje dovode do usmrćenja. U pravilu, se radi ili o činjenju, radnji kojom se usmrćuje žrtvu ili propuštanju, nepoduzimanju djelovanja za održanje, produljenje života.

Kazneno djelo se čini s namjerom. Za nju je odlučno da je stvorena na temelju zahtjeva žrtve. Može se raditi o izravnoj i neizravnoj namjeri. Namjera mora obuhvatiti sva obilježja bića kaznenog djela, svijest o postojanju ozbiljnog i izričitog zahtjeva žrtve, svijest o njezinu

²⁷⁶ *Ibid.*

²⁷⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ – 57/03-3 od 15. veljače 2003.

teškom zdravstvenom stanju i svijest o tome da se drugoga usmrćuje. U pravilu će se raditi o izravnoj namjeri, no moguće je i neizravna namjera, kada počinitelj, da bi smirio žrtvu, daje joj sredstvo za koje nije siguran hoće li dovesti do smrti, ali pristaje i na takvu posljedicu.²⁷⁸ Konstitutivno obilježje bića kaznenog djela je i pobuda radi koje počinitelj ostvaruje ovo kazneno djelo. Radi se o altruističkom motivu koji ide za pomaganjem osobi koja je u teškom zdravstvenom stanju. S obzirom da je zakonodavac tu pozitivnu empatijsku pobudu ugradio u biće kaznenog djela, sud je ne može uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne jer bi to bilo u suprotnosti sa zabranom dvostrukog vrednovanja okolnosti relevantnih za odmjeravanje kazne.²⁷⁹ Ako u konkretnom slučaju počinitelj ne postupa s tom pobudom neće se raditi o kaznenom djelu usmrćenja na zahtjev već o ubojstvu.

U situaciji kad su se stranke dogovorile da si međusobno pomognu oduzeti život i kada je oštećenica prema sebi poduzela više radnji da ostvari taj cilj, nema nikakve sumnje da je na ozbiljan i izričit način manifestirala prema optuženiku zahtjev da je usmrti. Ozbiljnost tog zahtjeva nije dovedena u sumnju činjenicom da je riječ o blaže mentalno retardiranoj osobi, kao što pogrešno smatra državni odvjetnik. Ovaj sud, stoga, smatra da je činjenično stanje koje je utvrdio sud prvog stupnja pravilno utvrđeno, a i činjenični zaključci koje je iz njega izveo pravilni su i logični, pa ih u cijelosti prihvaća i ovaj sud. Na tako pravilno utvrđeno činjenično stanje sud je pravilno primijenio Kazneni zakon kad je radnje, koje je počinio optuženik, pravno označio kao kazneno djelo iz članka 94. Kaznenog zakona koje, doduše u vrijeme izvršenja djela nije egzistiralo kao samostalno kazneno djelo, ali je takvo ponašanje bilo obuhvaćeno inkriminacijom iz članka 34. stavka 1. KZRH, pa je pravilno postupio sud prvog stupnja kad je na temelju članka 3. stavka 2. Kaznenog zakona u kojemu je propisano kazneno djelo usmrćenja na zahtjev kao privilegirani oblik ubojstva primijenio taj zakon, kao blaži za počinitelja djela.²⁸⁰

²⁷⁸ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str. 29.

²⁷⁹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 82.

²⁸⁰ Iz odluke VSRH, I KŽ – 570/03 od 19. listopada 2004.

8. PROUZROČENJE SMRTI IZ NEHAJA

Zakonski opis kaznenog djela prouzročenja smrti iz nehaja glasi :

Tko prouzroči smrt drugoga iz nehaja, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Prouzročenje smrti iz nehaja razlikuje se od ubojstva, teškog ubojstva i usmrćenja po obliku krivnje. Počinitelj ovog kaznenog djela postupa iz nehaja u odnosu na radnju i posljedicu. U ranijem hrvatskom zakonodavstvu naziv ovog kaznenog djela je bilo ubojstvo iz nehaja no da bi se naglasila razlika u obliku krivnje u reformi kaznenog zakonodavstva iz 1977. godine izmijenjen je naziv tog kaznenog djela u prouzročenje smrti iz nehaja.²⁸¹ Kao i kod ubojstva i usmrćenja i kod prouzročenja smrti iz nehaja potrebno je utvrditi uzročnu vezu između radnje i posljedice koja se sastoji u smrti druge osobe.

U biću kaznenog djela prvo je karakteristično obilježje nehaj počinitelja. Drugo je prouzročenje smrti kao uzrok posljedice djela. Treće je smrt neke osobe. Upravo mu nehajna uzročnost daje posebnost i razlikuje ga od ostalih delikata iz glave kaznenih djela protiv života i tijela. Za ubojstvo i teško ubojstvo odgovora onaj tko ubije, a za usmrćenje onaj tko usmrti. Ubojstvo prati nasilno oduzimanje života, a usmrćenje lišenje života druge osobe. Između nehajnog ponašanja i smrti kao njegove posljedice postoji kauzalitet odnosno odnos ponašanja kao uzroka i smrti kao njegove posljedice.²⁸² Kauzalitet je sastavni dio opisa kaznenog djela. Posljedica se uračunava njegovu počinitelju. Uzročnost i krivnja su odvojeni, ne mogu se miješati.

Sadržaj dispozicije kaznenog djela ne uklapa se u klasična kaznena djela protiv života i tijela. Sastavnice djela su vrlo kratke i nedorečene. Mogu izazvati nesnalaženje i dvoje kada je riječ o odnosu toga i drugih delikata kod kojih je kvalificirajuća okolnost nehajno prouzročenje smrti, kao što su teška kaznena djela protiv zdravlja ljudi i protiv opće sigurnosti.²⁸³ Kod ovih kaznenih djela ugrožavanje je primarno obilježje, sa smrtnom posljedicom, zbog kojih ih nazivao i tzv. kaznenim djelima mješovitog tipa. Zbog iste posljedice prouzročenje smrti iz nehaja, ti su delikti u dijelu povrjeđivanja slični kaznenom djelu iz članka 113. Kaznenog zakona, inače isključivom deliktu povrjeđivanja. Upravo zbog takvih ili sličnih kaznenih djela,

²⁸¹ Turković, K., *op. cit.*, (bilj. 103.), str. 168.

²⁸² Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 613.

²⁸³ Pavišić, B., *op. cit.* (bilj. 91.), str. 325.

delikt prouzročena smrti iz nehaja je supsidijarno kazneno djelo. Primjena zakonskog opisa tog kaznenog djela dolazi u obzir samo ako nisu ispunjeni uvjeti za primjenu nekog drugog. Supsidijaritet ovdje nije izravno izražen, nego sve do njega dolazi usporedbom tog supsidijarnog delikta i bitnih obilježja nekog drugog kaznenog djela. Kod razgraničenja treba imati u vidu da kaznenom djelu prouzročena smrti iz nehaja ne prethodi ugrožavanje sigurnosti opasnom radnjom ili sredstvom. Jezgra delikata ugrožavanja je konkretna ili apstraktna opasnost za objekt radnje. Kod tog kaznenog djela povrede ne postoji ugrožavanje nego uništenje objekta radnje. Kod ovog kaznenog djela isključenja je mogućnost postojanja produljenog kaznenog djela, pa ako je jednom ili s više radnji nehajem prouzročena smrt dvije ili više osoba postojat će idealni ili realni stjecaj.²⁸⁴

Jedan od čestih oblika prouzročena smrti iz nehaja u sudskoj praksi je nestručno rukovanje vatrenim oružjem. Tako je za to kazneno djelo odgovoran optuženik koji je, kao vojnik na straži, uzeo pušku drugog vojnika, znajući da je u njoj okvir, ali ne provjeravajući jesu li u njemu meci pa je, nakon što je oštećenik stao ispred televizora na kojem je optuženik gledao tenis, usmjerio pušku u oštećenika, povukao obarač te ispalio dva metka kojima je usmrtio oštećenika.²⁸⁵ Prouzročenje smrti iz nehaja može biti i posljedica napada u kojemu nisu ispunjenja obilježja tjelesne ozljede pa je tako za to kazneno djelo kriv policajac interventne jedinice koji je udario dlanom desne ruke oštećenika u bradu, zbog čega je ovaj pri padu zadobio tešku i za život opasnu ozljedu, od koje je nakon sedam dana umro u bolnici.²⁸⁶ Prouzročenje smrti iz nehaja moguće je i nečinjenjem tj. nepoduzimanjem dužne radnje kao u primjeru dvije učiteljice kao voditeljice ekskurzije koje su propustile nadzor nad učenicima za vrijeme kupanja u bazenu, zbog čega se jedan učenik utopio.²⁸⁷

Do prouzročena smrti iz nehaja dolazi i kad počinitelj postupa u zabludi o okolnostima koje isključuju protupravnost. O tome se radi u slučaju optuženika koji je ubio oštećenika zato što je pogrešno zaključio da ga je oštećenik napao time što je noću s puškom na ramenu jače kucao na vrata njegove kuće.²⁸⁸ Također i skrivljena zabluda o biću kaznenog djela implicira odgovornost počinitelja za prouzročenje smrti iz nehaja. Tako lovac koji puca u grm misleći da

²⁸⁴ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 613.

²⁸⁵ Iz odluke VSRH, I Kž – 519/96-3 od 23. travnja 1997.

²⁸⁶ Iz odluke Županijskog suda u Bjelovaru, Kž – 197/09, od 16. lipnja 2009.

²⁸⁷ Iz odluke Županijskog suda u Bjelovaru, Kž – 206/00 – 3, od 7. rujna 2000.

²⁸⁸ Iz odluke VSRH, I Kž – 692/92 od 23. ožujka 1992.

se tamo nalazi divlja svinja iz nehaja usmrti čovjeka odgovara za prouzročenje smrti iz nehaja s obzirom da je njegova zabluda o toj okolnosti bila skrivljena.²⁸⁹

Pobijanom presudom Županijski sud u Splitu proglasio je krivim opt. I. M. B. zbog kaznenog djela protiv života i tijela, prouzročenje smrti iz nehaja iz čl. 113. KZ/11 te ga je na temelju tog propisa osudio na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest mjeseci u koju mu je na temelju čl. 54. KZ/11 uračunao vrijeme provedeno u istražnom zatvoru od 29. srpnja 2015. do 27. listopada 2015. Međutim, osnovano žalitelji na gotovo suglasan način ukazuju da je utvrđenje suda prvog stupnja iz izreke u proturječju s razlozima obrazloženja u pogledu utvrđenja uzroka pada oštećenika na asfaltnu podlogu, uslijed čega je došlo do teških ozljeda glave i smrti oštećenika. Naime, žalitelji s pravom ističu da je sud prvog stupnja u izreci presude utvrdio da je oštećenik pao na pod uslijed toga što ga je optuženik otvorenim dlanovima ruku udario u području lica i ušiju, dok u obrazloženju, sud prvog stupnja, citirajući dio nalaza i mišljenja sudsko medicinske vještakinje M. D. G. navodi, u kontekstu oštećenikove znatne alkoholiziranosti, da je mehanizam pada kod osoba koje su u alkoholiziranom stanju puno rizičniji jer nisu niti kod manjih udaraca sposobni održati ravnotežu, odnosno da je vjerojatno ili moguće da ni ne bi došlo do tragičnog pada da oštećenik nije bio u pijanom stanju. Dakle, s obzirom na ovakvo obrazloženje presude doista nije jasno dopušta li sud prvog stupnja mogućnost da do pada oštećenika na tlo nije došlo zbog udarca optuženika, već zbog oštećenikove alkoholiziranosti, što onda presudu čini nerazumljivom jer se ona zbog navedene proturječnosti ne da ispitati. Dakako da je pitanje uzroka pada i zadobivanje ozljede glave uslijed koje dolazi do smrti oštećenika odlučno pitanje koje mora biti utvrđeno s potpunom izvjesnošću i razlozi o tom utvrđenju koji se unose u obrazloženje presude moraju biti potpuno razumljivi i neproturječni. Naime, sud prvog stupnja iz činjeničnog opisa izostavlja tvrdnju optužbe da je optuženik oštećenika „snažno udario u glavu“ obrazlažući u presudi da ne postoje dokazi koji bi upućivali na taj zaključak. Međutim, osnovano državni odvjetnik tvrdi da sud prvog stupnja uopće nije reproducirao sadržaje iskaza svjedoka J. K., I. S. i M. K., koji su jednako kao i svjedok J. B., čiji je iskaz u obrazloženju presude reproduciran, vidjeli kako je optuženik oštećenika snažno udario rukama u glavu. Iz navedenog slijedi da sud prvog stupnja u pogledu ove važne okolnosti iznio razloge koji u biti ne odgovaraju sadržajima zapisnika o ispitivanju svih navedenih svjedoka. Ovo procesno pitanje pravilnosti i potpunosti ocjene i obrazlaganja svih na raspravi izvedenih dokaza je usko povezano i s pitanjem pravilnosti utvrđenja odlučnih činjenica, koje je istaknuto u daljnjem dijelu žalbe državnog odvjetnika.

²⁸⁹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 84.

Iako se o tom dijelu žalbe državnog odvjetnika, kako se presuda ukida zbog postupovnih povreda, nije odlučivalo, sudu prvog stupnja se ukazuje da to pitanje snage udarca, svakako može biti značajno pri zaključivanju jeli kritične zgode kod optuženika postojala namjera (izravna ili neizravna) da oštećenika teško tjelesno ozljedi, a da je tada smrt bila obuhvaćena nehajnim oblikom krivnje. U ponovljenom postupku sud prvog stupnja će otkloniti navedene postupovne povrede na način da će izvesti sve do sada provedene dokaze, a po potrebi i druge, te će ovisno o rezultatima ocjene dokaza, utvrditi je li optuženik oštećenika snažno udario u glavu otvorenim dlanovima u namjeri da ga teško tjelesno ozljedi, a da je u odnosu na smrt postupao s nehajem i da je na taj način počinio kazneno djelo iz čl. 120. u vezi čl. 119. st. 1. i čl. 118. st. 1. KZ/11 kako to tvrdi državni odvjetnik u optužnici, ili se optuženikova krivnja uopće ne odnosi na tešku tjelesnu ozljeđivanje, već je oštećenikovu smrt prouzrokovao iz nehaja, olako smatrajući da njegov udarac neće imati za posljedicu smrt oštećenika, te da je u pitanju kazneno djelo prouzročenja smrti iz nehaja iz čl. 113. KZ/11.²⁹⁰

²⁹⁰ Iz odluke VSRH, I KŽ – 60/2017-6 od 18. listopada 2018.

9. SUDJELOVANJE U SAMOUBOJSTVU

Zakonski opis kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu glasi :

1. Tko navede drugoga na samoubojstvo ili mu iz niskih pobuda pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno ili pokušano, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

2. Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini u odnosu na dijete koje je navršilo četrnaest godina ili osobu čija je sposobnost shvaćanja svog postupanja bitno smanjena, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

U suvremenom kaznenom pravu samoubojstvo u pravilu nije kažnjivo. Međutim, kroz povijest kaznenog prava samoubojstvo je predstavljalo vrlo teško kazneno djelo pa su samoubojice, iz razloga generalne prevencije, bile kažnjavanje simbolički pa i postmortalno.²⁹¹ Sahranjivanjem izvan groblja, na raskrižjima puteva. Prema, dakle, u suvremenom kaznenom pravu nije kažnjivo kad netko sam sebi pokuša oduzeti život, a polazeći od toga da je ljudski život najveća vrijednost zaštićena ustavom i kaznenim zakonodavstvom, članak 114. Kaznenog zakona, zakonodavac osigurava kazneni progon i kažnjavanje onoga tko drugoga navodi na samoubojstvo ili mu iz niskih pobuda u tome pomaže.²⁹² Samoubojstvo mora biti počinjeno ili pokušano. Ne traži se da je počinitelj, nakon što je potaknuo drugoga da počini samoubojstvo ili mu u tome pomogao, znao da je ta osoba pokušala ili počinila samoubojstvo, o težem obliku kaznenog djela iz stavka 2. će se raditi ako netko sudjeluje u samoubojstvu djeteta koje je navršilo 14 godina života ili osobe čija je sposobnost shvaćanja svog postupanja bitno smanjena. Premda to nije propisano, iz obrazloženja uz Konačni prijedlog KZ/11 proizlazi da će, ako je objekt radnje dijete mlađe od četrnaest godina ili neubrojiva osoba, počinitelj odgovarati za ubojstvo u svojstvu posrednog počinitelja, iznimno, ako se radi o posebno ranjivim osobama, za teško ubojstvo.²⁹³ I prema članku 96. stavku 3. KZ/97 poticatelj ili pomagatelj u samoubojstvu djeteta smatran je posrednim počiniteljem pa je za to kazneno djelo bila propisana kazna kao za ubojstvo.²⁹⁴ *Ratio legis* propisivanja posebnog kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu je potreba za zaštitom ljudskog života pa i u onim situacijama u kojima je osoba donijela odluku sama sebi oduzeti život. S obzirom na akcesornost poticanja i pomaganja kao oblika sudioništva, a polazeći od toga da samoubojstvo nije kažnjivo, bez

²⁹¹ Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 85.), str. 30.

²⁹² Bačić, F., Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 1), str. 470.

²⁹³ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 86.

²⁹⁴ *Ibid.*

postojanja posebnog kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu poticanje drugoga i pomaganje drugome da si oduzme život ne bi bilo kažnjivo.

Karakteristično obilježje iz stavka 1. su dva alternativna načina počinjenja kaznenog djela. Prvi je navođenje drugoga na samoubojstvo, a drugi pomaganje u samoubojstvu kod kojeg je radnja pomaganja motivirana niskim pobudama počinitelja. Kazneno djelo sadržajno obuhvaća elemente oba oblika sudioništva. Navođenje, svojstveno poticanju, sastoji se u neizravnom, posrednom usmjeravanju druge osobe na izvršenje samoubojstva. Mogući su različiti načini navođenja, nagovaranje, poticanje, provociranje kako je samoubojstvo jedini izlaz iz postojeće teške situacije.²⁹⁵ Počinitelj je svjestan da radnjom navođenja potiče drugu osobu na samoubojstvo i da to hoće ili barem na to pristaje. Kod pomaganja počinitelj s namjerom doprinosi samoubojstvu druge osobe.

Oblici pomaganja su različiti, stavljanje na raspolaganje oruđa ili oružja prikladnog za počinjenje samoubojstva, davanje savjeta ili uputa. Nije svako pomaganje dovoljno, traži se pomaganje iz niskih pobuda. Poticaj za donošenje odluke o pomaganju i poduzimanje radnje pomaganja rezultiraju iz počiniteljeve podlosti, podmuklosti ili nečasnosti, primjerice bezobzirna osveta, uklanjanje potencijalnog nasljednika ili neželjenog budućeg zeta.

Namjera mora obuhvatiti svijest počinitelja o tome da se druga osoba potiče na samoubojstvo ili joj se u tome pomaže. Namjera može biti izravna i neizravna, a isključen je nehaj.²⁹⁶

U praksi se može pojaviti pitanje razgraničenja ovog kaznenog djela s kaznenim djelom usmrćenja na zahtjev. Kazneno djelo usmrćenja na zahtjev u biti i nije ništa drugo do aktivno sudjelovanje u samoubojstvu druge osobe.²⁹⁷ Kod tog kaznenog djela počinitelj ima vlast nad djelom, dok kod sudjelovanja u samoubojstvu vlast nad djelom ima osoba koja sebi oduzima život dok su doprinosi sudionika u tom smislu sporedni. Počinitelj koji je oštećenici, nakon dogovora da zajedno pođu u smrt, zadao nožem ubodnu ranu u leđa koja je bila jedan od uzroka njezine smrti počinio je kazneno djelo usmrćenja na zahtjev, a ne sudjelovanja u samoubojstvu, bez obzira na to što je oštećenica zadala sama sebi brojne tjelesne ozljede koje su pridonijele

²⁹⁵ Pavlović, Š., *op. cit.*, (bilj. 106.), str. 620.

²⁹⁶ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str. 32.

²⁹⁷ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str. 67.

smrtnom ishodu i što je bila blaže mentalno retardirana, a u vrijeme postavljanja zahtjeva i pod utjecajem alkohola i sedativa.²⁹⁸

Pomaganje u samoubojstvu je davanje savjeta i uputa kako da se ono počini, stavljanje na raspolaganje sredstava kojima će se ubiti te stvaranje uvjeta da se samoubojstvo izvrši, kao što je npr. osiguranje prostora u kojemu će se samoubojstvo izvršiti, uklanjanje osoba koje bi samoubojicu spriječile u realizaciji odluke i slično, ali ne i sudjelovanje u radnjama koje dovode do smrti samoubojice. Pomagatelj u samoubojstvu ne donosi konačnu odluku o tome hoće li samoubojstvo biti počinjeno, nego je ona autonomna odluka samoubojice, što konačno i proizlazi iz samog pojma samoubojstva. Prema tome nanošenjem ozljeda oštećenici optuženik je izašao izvan okvira pomaganja u samoubojstvu, kao što s pravom tvrdi državni odvjetnik. Prvostupanjski sud uzima dokazanim da je optuženik zadao oštećenici ubodnu ranu u leđa koja je prema mišljenju vještaka Z., sudjelovala jednim dijelom pri nastanku smrtnog ishoda u zajednici s još tri ostale ozljede. Ne može se prihvatiti stajalište suda da je riječ i drugorazrednoj ozljedi koja je sudjelovala samo dijelom u nastanku smrtnog ishoda pa da je u uzročno . posljedičnom smislu irelevantna. Prema teoriji ekvivalencije, uzročne su sve radnje koje su pridonijele nastanku posljedice. Sve su one s kaznenopravnog stajališta jednako vrijedne. Pojedina radnja ne mora biti isključiv uzrok, nego je dovoljno da bude suuzrok posljedice da se ona i njoj ima pripisati. Iz navedenog mišljenja vještaka proizlazi da je ubadanje u leđa jedan od takvih suuzroka, pa prema tome uzročnost optuženikove radnje nije isključena samo zato što si je oštećenica sama zadala druge, također smrtonosne ozljede koje su uzroci smrti. Budući da postoji kauzalni doprinos optuženika, koje aktivnim vlastoručnim radnjama sudjelovao u smrti oštećenice, ne može se ni po ocjeni ovog suda prihvatiti zaključak suda prvog stupnja da je time ostvario elemente kaznenog djela iz članka 96. stavka 1. Kaznenog zakona. Iz unaprijed iznesenih razloga valjalo je prihvatiti žalbe stranaka i ukinuti pobijanu presudu te predmet vratiti sudu prvog stupnja na ponovno suđenje, pred potpuno izmijenjenim vijećem.²⁹⁹

²⁹⁸ Iz odluke VSRH, I KŽ – 570/02-3 od 19. travnja 2004.

²⁹⁹ Iz odluke VSRH, I KŽ – 344/99 od 23. travnja 2003.

10. PROTUPRAVNI PREKID TRUDNOĆE

Prekid trudnoće je svako izbacivanje ili odvajanje čovječjeg ploda iz utrobe žene prije otpočinjanja prirodnog odnosa rađanja, ili, drugim riječima, prekid trudnoće je svaki zahvat u tijelo žene koji dovodi do neprirodnog dovršetka trudnoće. Prekid trudnoće nije isto što i pobačaj. Pobačaj ili abortus u užem smislu je izbacivanja ili odvajanje oplodjenog jajašca do 28. tjedna trudnoće.³⁰⁰ Da bi se radilo o kaznenom djelu iz članka 115. kaznenog zakona prekid trudnoće mora biti protupravan, dakle izvršen protivno propisima o prekidu trudnoće. Zakonodavac je, kao i kod nekih drugih kaznenih djela, htio naglasiti da nije svaki prekid trudnoće protupravan, već samo onaj koji je izvršen protivno propisima o prekidu trudnoće. Propis koji regulira uvjete pod kojima je prekid trudnoće dopušten je Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece. Radi se o zakonu koji je donesen još 1978. godine i koji je, unatoč brojnih prijepora oko njegova sadržaja, a nakon nekoliko neuspjelih pokušaja donošenja novog zakona, još uvijek na snazi. Sukladno zakonu, prekid trudnoće je medicinski zahvat koji se može izvršiti do isteka deset tjedana od začeća. U tom dijelu naš zakonodavac prihvaća tzv. sustav roka koji definira vrijeme unutra kojeg je prekid trudnoće dopušten. Iznimno, i nakon isteka deset tjedana od začeća prekid trudnoće može se izvršiti samo ako su ispunjeni određeni zakonom propisani uvjeti odnosno ako za to postoje određene indikacije. Ovaj sustav se još naziva i sustav indikacije :

1. kad na temelju medicinskih indikacija utvrdi da se na drugi način ne može spasiti život ili otkloniti narušenje zdravlja žene za vrijeme trudnoće, porođaja ili poslijeporođaja,
2. kad se na temelju medicinskih indikacija i saznanja medicinske znanosti može očekivati da će se dijete roditi s teškim prirođenim tjelesnim ili duševnim manama,
3. kad je do začeća došlo u vezi s izvršenjem krivičnog djela silovanja, obljube nad nemoćnom osobom, obljube zlouporabom položaja, obljube s djetetom ili rodoskvrnuća. Prema tom sustavu prekid trudnoće se može izvršiti samo po odobrenju komisije, a uz pristanak i na zahtjev trudne žene.³⁰¹

Trudna žena ne odgovara za počinjenje ovog kaznenog djela iz čega proizlazi da je primarni zaštitni objekt njezino zdravlje, a tek podredno dobro ploda.³⁰² Naima, kada bi i trudna žena bila kazneno odgovorna, bilo za samopobačaj ili za poticanje druge osobe da nad njom izvrši

³⁰⁰ Horvatić, Ž., Šeparović, Z., *op. cit.*, (bilj. 80.), str. 77.

³⁰¹ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str. 91.

³⁰² Turković, K., *op. cit.*, (bilj. 103.), str., 170.

prekid trudnoće, tada bi bilo nesporno da je zakonodavac kroz ovo kazneno djelo osigurao kaznenopravnu zaštitu nerođenom djetetu. Radnja počinjenja kaznenog djela sastoji se i izvršenju prekida trudnoće, poticanju ili pomaganju izvršenja prekida trudnoće s pristankom trudne žene, a protivno propisima o prekidu trudnoće. Već i samo započinjanje prekida trudnoće je kažnjivo na osnovi st. 5. stoga je odgovorna počiniteljica koja je trudnoj ženi kateterom otvorila uterus i pušuci u njega namjeravala izazvati prekid trudnoće i to bez obzira što je dijete prije vremena rođeno živo i bez posljedica.³⁰³ Odgovornost za ovo kazneno djelo postoji i bez obzira na neprikladnost objekta radnje, no u tom će se slučaju raditi o neprikladnom pokušaju npr. okolnost da je u vrijeme započetog prekida trudnoće dijete već bilo mrtvo.³⁰⁴ Zakonodavac je posebno propisao kažnjivost poticanja i pomaganja s obzirom da ovi oblici sudioništva inače ne bi bili kažnjivi zbog načela akcesornosti. Pomaganje mora biti neposredno i to tako da se trudnoj ženi u svrhu prekida trudnoće daju sredstva ili joj se neposredno pomaže pri izvršenju samopobačaja. Neće se smatrati pomaganjem već nekažnjivom pripremnom radnjom odvođenje trudne žene osobi koja će nad njom izvršiti pobačaj.³⁰⁵ Kod pomaganja koje je u biću kaznenog djela posebno istaknuto kao jedan od modaliteta radnje počinjenja neće biti moguće ublažavanje kazne koje je inače moguće po članku 38. Kaznenog zakona. Međutim, ako netko ne pomaže trudnici, već osobi koja izvršava prekid trudnoće tada će se raditi o pomaganju u smislu članka 38. kaznenog zakona za koje je moguće ublažiti kaznu.³⁰⁶ Za te pojmove vrijedi sve što je navedeno uz opće institute poticanja i pomaganja u općem dijelu Kaznenog zakona.

Kvalificirani oblici protupravnog prekida trudnoće propisani su u stavcima 2. do 4. prema stavku 2. teži je oblik djela ako je zbog prekida trudnoće prouzročena smrt trudne žene ili joj je zdravlje teško narušeno. Radi se o odgovornosti za težu posljedicu, još oteži oblik djela je ako je prekid trudnoće izvršen bez pristanka trudne žene, a najteži kvalificirani oblik iz stavka 4. postoji ako je takvim prekidom trudnoće prouzročena njezina smrt ili teško narušenje zdravlja.³⁰⁷ Za razliku od KZ/97 u kojem je jedan od kvalificiranih oblika djela bilo i počinjenje nakon desetog tjedna od začeća, u Kz/11 to je napušteno s obrazloženjem da bi, navođenje perioda iza deset tjedana imalo smisla samo kad bi se za protupravni prekid trudnoće nakon

³⁰³ Iz odluke VSH, I Kž – 998/56 od 22. lipnja 1957.

³⁰⁴ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str., 45.

³⁰⁵ Zlatarić, B., *op. cit.*, (bilj. 219.), str., 101.

³⁰⁶ Novoselec, P., *op. cit.*, (bilj. 110.), str., 45.

³⁰⁷ Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., *op. cit.*, (bilj. 81.), str., 92.

desetog tjedna od začeća dopušten samo iznimno, trebalo bi uzeti u obzir da je protupravni prekid trudnoće počinjen nakon tog vremena otegotna okolnost.

Počinjene pobačaja trudnoj ženi s njezinim pristankom postoji i kad zbog radnji počinjenja ne dođe neposredno do podbacivanja ploda, već ono uslijedi kasnije. Tako je u odluci Vrhovnog suda NRH od 8. ožujka 1955., navedeno da je okrivljena počinila krivično djelo pobačaja time što je trudnoj ženi u dva navrata masirala abdomen i uputila je da nakon toga uzimam kinin. Vanjskim se trljanjem maternice može ubiti plod, a ako on zaostane u maternici, kinin pospješuje njegovo izbacivanje, i u konkretnom je slučaju trudna žena zaista i pobacila plod trećeg dana poslije masaže.³⁰⁸

³⁰⁸ Iz odluke VSNRH, 563/55 od 8. ožujka 1955.

11. SLUČAJ PARAVINJA

Slučaj Dragana Paravinje je jedan od najkompleksnijih i najkompliciranijih slučajeva s kojima se hrvatsko sudstvo susrelo. Prilog u tome ide što je Vrhovni sud tri puta ukidao odluke Županijskih sudova i vraća postupak na ponovno suđenje dok na kraju sam nije preinačio odluku. Slučaj je trenutno povodom žalbe na Ustavnom sudu Republike Hrvatske. Međutim, krenimo od početka cijelog slučaja.

Antonia Bilić sedamnaesto maturantica srednje Trgovačke škole iz Kričaka, izašla je iz svoje obiteljske kuće u okolici Drniša u utorak 7. lipnja 2011. godine oko 8.30 sati i nikada se više nije vratila. Antoniju su posljednji puta vidjeli oko 10 sati na Čikolskom mostu gdje je stopirala u smjeru Splita. Posljednji signal s njezinog mobitela je zabilježen u 15.40 sati kod odmorišta Modruš kod Ogulina. Od tada joj se gubi svaki trag, a nitko nije ni slutio kako će se dalje razvijati priča o djevojci mirne naravi koja nikada prije nije odlazila od kuće i koja nije sklona devijantnom ponašanju. Tjedan dana nakon nestanka policija je objavila foto robot vozača kamiona u koji je ušla Antonia, na temelju saznanja i opažanja građana. Antoniju je tog dana u 8:30 vidio susjed kako ulazi u kamion kojemu je za upravljačem sjedio muškarac crne zalizane kose. Osnovan je i poseban policijski tim koji je radio samo na tom slučaju. Očevidac i susjed Antonije Bilić, Frane Bilić ispričao je kako je vidio plavi šleper kako se polukružno okreće. 'Meni se taj vozač čudno ponašao. Kamion se vratio natrag prema čikolskom mostu, a ja sam krenuo za njim. Došao je do čikolskog mosta i skrenuo put Splita. Na prvom križanju stopirao je muškarac, a deset metara niže Antonia. Šleper je stao njoj, a ja sam ga zaobišao i vidio da ona ulazi u kamion. Vidio sam mu lijevu stranu lica', rekao je Frane Bilić. Međutim, Frane Bilić je posvjedočio kako je vidio kako Antonia ulazi u kamion, ali je zamijenio boje. Rekao je da je ušla u kamion s plavom ceradom. Na kraju je policija utvrdila da je Antonija ušla u kamion sa sivom ceradom i plavom kabinom. Njegovo svjedočenje će kasnije biti jako važno na suđenju jer će Paravinja kako će kasnije biti navedeno u svakoj svojoj tužbi navoditi svjedočenje Frane Bilića. Policija je 22. lipnja zaustavila plavi kamion kod Svetog Roka koji je bio jedino vozilo koje se poklapalo sa snimkama i signalom mobitela nesretne djevojke. Policija je ubrzo saznala da je kamion vozio Dragan Paravinja. U bijegu je proveo 71 sat. Odjednom se pojavljuju se informacije da je Paravinja otprije poznat policiji zbog silovanja te nikome nije jasno kako osuđivana i tražena osoba može mirno i bez problema voziti šleper i prelaziti granice. Radilo se o dva kaznena djela na području Srbije, pokušaju silovanja i silovanju, koja je počinio devedesetih godina za što je osuđen na četiri i pol godine zatvora. U BiH je pobjegao

ilegalno, tako što je preplivao Savu. Policija je prilikom forenzične pretrage tegljača pronašla tragove krvi i dlake koje su pripadale oštećenici, međutim i tu se pojavio problem koji će Paravinja iskorištavati u svojim žalbama, a to je da svu svi dokazi u tegljaču pronađeni tek prilikom drugog pregleda, dok na prvom pregledu nije ništa pronađeno. Paravinja će kasnije tvrditi da mu je sve to podmetnutno. Dva dana kasnije policija je u potrazi za Paravinjom upala u jednu od kuća u Donjim Srđevićima koji je tamo ostavio oproštajnu poruku s unutarnje strane vrata ormarića u WC-u. U pismu je policiji naveo da treba tražiti crni Mercedes beogradskih tablica te da on ništa nije kriv i da mu sve namještaju bivši suborci. Policija ga je opkolila 24. lipnja u Donjim Srđevićima kod Srpca te privela. Na ispitivanju u Bosni izjavio je sljedeće, ovo je jako važno jer u svojim žalbama također navodi da je ovo njegovo priznanje izvučeno iz njega mučenjem i batinama.

"Na putu prema Zagrebu, na raskrižju puteva Split – Drniš, Drniš – Šibenik, pored puta sa svoje lijeve strane primijetio sam djevojku koja je stopirala u suprotnom smjeru. Primijetio sam da je bila lijepa, crne duže kose i da je na sebi imala farmerice i majicu, ne mogu se sjetiti koje boje, dok je o ramenu držala žensku torbu", ispričao je Paravinja policajcima kako je sreo nesretnu djevojku. "Hoćeš li sa mnom za Zagreb?", dobacio joj je kroz prozor. Djevojka mu je odgovorila da hoće u Split, nakon čega je produžio pedesetak metara dalje, okrenuo vozilo i vratio se k Antoniji. Ušla je u kamion te su započeli neobvezan razgovor, tijekom kojeg joj se, priznao je, nabacivao. Policajcima je objasnio kako je zaustavio kamion jer je zapravo želio prijeći na stranu djevojčina sjedišta. Antoniju je njegova nakana uzrujala pa ju je, rekao je, pokušao smiriti. Tvrdio je da joj je zbog toga i nudio da izađe iz kamiona. Djevojka je odbila poziv pa je Paravinja s njezine strane ušao u kamion. Antonija je u tom trenutku, kazao je, bezuspješno pokušavala otvoriti vozačeva vrata kako bi pobjegla. Nažalost, nije uspjela. "Počela je da me psuje i vrijeđa. Uspjela me nekoliko puta odgurnuti nogom od sebe. U jednom je trenutku pokušala da izađe iz kabine pored mene i dalje me glasno psujući. U tom sam trenutku izgubio živce", ispričao je Paravinja svoju verziju zločina. To je bio trenutak kad je ubio djevojku. Držao sam je za vrat, nije više pružala otpor, samo se opustila', Kazao je da čitavo vrijeme nije bio pri sebi i da se ne sjeća je li kasnije upalio kamion ili je on čitavo vrijeme radio. Nastavio je voziti prema Solinu te se ubrzo okrenuo i krenuo voziti u smjeru Zagreba. Tijekom vožnje se, priznao je, opet zaustavio kako bi djevojku stavio na krevet iza sjedišta u kabini. Nastavio je vožnju. "Nakon što sam djevojku prebacio na stražnje sjedište, krećem od Drniša prema Kistanju. Na toj dionici, na jednom od tri mosta na rijeci Krki, mahinalno sam zaustavio kamion te sam ušao na mjesto suvozača odakle sam iznio djevojku te je ponio prema

ogradi mosta. Ograda je bila izuzetno niska pa sam djevojku samo spustio iza ograde, dok nisam bio siguran da je tijelo otišlo u vodu ili se zaustavilo negdje na obali. Ne mogu se sjetiti koliko je sati tada bilo. Nakon toga sam nastavio vožnju", opisao je policajcima na koji se način riješio tijela žrtve. Nastavio je vožnju prema Ogulinu. "Na jednom od odmorišta, čijeg se imena ne mogu sjetiti, zaustavio sam kamion i u jedan od kontejnera odbacio djevojinu torbu. Torbu nisam otvarao niti sam se zanimao za njen sadržaj, a želim i da napomenem da nisam ni znao kako se djevojka zvala niti se mogu sjetiti je li se predstavila", kazao je Paravinja. Nakon dolaska u Ogulin, nastavio je pripovijedati, vraćao se u Split. "Ponovo sam se uputio u Split, nakon čega dolazim svojoj kući. Presvukao sam garderobu koju sam imao na sebi, a nisam siguran šta sam od garderobe tog dana imao na sebi. Obično radim ili u farmericama ili u crnoj trenirci i majici kratkih rukava s natpisom firme u kojoj sam prije radio", kazao je policajcima. Inače, tijekom iznošenja obrane, Paravinja je policajcima nacrtao skicu mjesta na kojem je navodno djevojinu tijelo bacio u rijeku.³⁰⁹ No koliko su njegove tvrdnje točne, teško je procijeniti, posebice zbog toga jer je policiju, dovoljno se samo prisjetiti njegova tobožnjeg oproštajnog pisma, već navodio na pogrešan trag. Paravinju su ispitivali i o pokušaju silovanja 25-godišnjakinje lani u Omišu. Paravinja je policiji lagao i rekao da je tijelo Antonije Bilić bacio u rijeku Krku. Šibenski vatrogasci su crpkama isušili jezero Brljan kraj Oklaja, ali u njemu nisu našli Antonijino tijelo. Pretražili su i obližnje akumulacijsko jezero, područje uz cestu Drniš-Split te tok rijeke Krke od Manojlovačkoga slapa do hidrocentrale Miljacka. Njegove laži su koštale nekoliko milijuna kuna. 6. srpnja Paravinja na sudu u Sokocu izjavljuje da nije kriv i da je njegovo ranije priznanje Antonijina ubojstva policija iznudila batinama. 'Nisam kriv. Ja ne silujem djevojke. Sve mi žele podmetnuti, a znam i zašto', rekao je Paravinja potpuno mirnim i opuštenim tonom na sudu u Sokocu, a na dobacivanja i provokacije iz publike u sudnici, vezane za Antoniju Bilić, samo se nekoliko puta cinično nasmiješio. 15. srpnja Paravinja je nepravomoćno osuđen na 2 godine i 10 mjeseci za pokušaj silovanja djevojke 2002. godine, a 22. srpnja je privremeno izručen Hrvatskoj te je doveden u šibenski zatvor. Pred istražnim je sucem izjavio da nema nikakve veze s nestankom Antonije Bilić, da je nije ukrao u kamion niti ima saznanja o njezinoj sudbini te da su tragovi koji ga povezuju s nestankom maloljetnice podmetnuti.

³⁰⁹ Iz odluke Županijskog suda u Šibeniku, K – 34/2011 od 19. listopada 2012.

Na prvom suđenju u Šibeniku 2012 godine optužen je za teško ubojstvo iz članka čl. 91. toč. 5. Kaznenog zakona.³¹⁰ Izričući presudu Draganu Paravinji za teško ubojstvo i pokušaj silovanja Antonije Bilić sutkinja Nikolac kazala je kako je utvrđeno da je 7. lipnja 2011. na cesti Split-Drniš upravljao tegljačem iz smjera Splita prema Zagrebu i dolaskom na križanje ceste Split-Drniš-Zagreb kod mosta na rijeci Čikoli ugledao maloljetnicu Antoniju Bilić koja je stopirala u smjeru Splita, zaustavio se, otvorio prozor i pitao hoće li s njim u Zagreb. Kad mu je djevojka odgovorila kako ide u smjeru Splita, okrenuo je tegljač upravo u tom smjeru. Djevojka je ušla i sjela u kabinu vozila na suvozačevo mjesto. Tijekom vožnje prema Splitu, Paravinja joj se počeo nabacivati i na neutvrđenom mjestu je zaustavio tegljač, izišao iz vozila i krenuo prema vratima suvozača. Kada je otvorio vrata, djevojka je shvatila što joj se sprema, premjestila se na mjesto vozača i pokušala otvoriti vrata ne bi li pobjegla. Kada nije uspjela, Paravinju je počela odgurivati nogama i opirati se namjeravajući proći pored njega i spasiti se. Kako bi maloljetnicu spriječio da razotkrije pokušaj silovanja, nasilnik ju je uhvatio rukama oko vrata i stiskao sve dok nije osjetio da je slomio njezin otpor i da je mrtva. Tijelo je premjestio na ležaj u kabini i odvezao se do nepoznatog mjesta gdje je skrio tijelo - pročitala je u presudi sutkinja.³¹¹

Međutim, Vrhovni sud je smatrao da Županijski sud u Šibeniku nije uspio dokazati da je bilo pokušaja silovanja, pa onda nije moglo biti niti prikriivanja tog teškog kaznenog djela. Vrhovni sud je zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja djelomično ukinuo presudu kojom je sudsko vijeće pod predsjedanjem sutkinje Nives Nikolac 19. listopada 2012. godine osudilo Paravinju na jedinstvenu zatvorsku kaznu od 40 godina. Nadalje, optuženik smatra da okolnosti pronalaska tragova prožimanja ljudske krvi na gornjem dijelu gornjeg ležaja u kabini tegljača, za koje je biološkim vještačenjem utvrđeno da se radi o krvi ošt. A. B., ukazuju da je taj dokaz podmetnut i stoga se radi o nezakonitom dokazu. Ističe da ovaj trag nije pronađen kod prvog očevida 22. lipnja 2011. već tek pri očevidu 30. lipnja 2011., mjesto njegova pronalaska ne odgovara ni iskazu sa zapisnika od 26. lipnja 2011.. Posebno se upire na navod vještaka A. koji se nije mogao očitovati na optuženikovo pitanje je li moguće da pri prvom očevidu tragova nije bilo.

Optuženik se žali zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i s tim u svezi i zbog povrede kaznenog zakona u odnosu na kaznena djela na štetu A. B.. Prigovorima se pobija ispravnost utvrđenja činjenice da je oštećenica ušla i boravila u tegljaču kojim je

³¹⁰ Za više o kaznenom djelu ubojstva radi prikriivanja drugog kaznenog djela pogledaj *supra* poglavlje pod 6.5.

³¹¹ Iz odluke Županijskog suda u Šibeniku, K – 34/2011 od 19. listopada 2012.

upravljao optuženik. Uz zamjerke na ocjenu personalnih dokaza, provedena vještačenja i odbijanje dokaznih prijedloga obrane optuženik smatra da je sud prvog stupnja pogrešno utvrdio kako je njegova namjera bila sa ošt. A. B. ostvariti spolni odnos jer „nikada nije u svojoj izjavi priznao namjeru ostvarenja spolnog odnosa sa oštećenom, a niti primjenu sile prema njoj radi ostvarenja spolnog odnosa“ te dodaje da „u svojoj izjavi-priznanju optuženik je iskazao razloge hvatanja oštećene oko vrata-gubitak živaca zbog psovanja i vrijeđanja, a ne ubojstvo radi sprječavanja oštećene da ga ona prijavi.“³¹² U pravu je optuženik da sadržaj isprava i dokaza provedenih na glavnoj raspravi ozbiljno dovode u sumnju pravilnost i pouzdanost utvrđenja da je ostvario obilježja kaznenog djela pokušaja silovanja, što čini upitnim i zaključak o učinu kaznenog djela teškog ubojstva iz čl. 91. toč. 5. KZ/97. Naime, prema razlozima pobijane presude razvidno je da prvostupanjski sud namjeru na obavljanje spolnog odnosa utvrđuje iz postupanja optuženika, koji, vidjevši lijepu djevojku da stopira u suprotnom smjeru njegova kretanja, okreće tegljač unatoč obvezi odlaska na ukrcaj robe u O., prima djevojku u svoje vozilo, istoj se „nabacuje“, nakon čega vozilo zaustavlja i prelazi na njezinu stranu, na sjedište suvozača gdje je oštećenica sjedila i u tom cilju započinje s primjenom sile.³¹³ Pri tome sud prvog stupnja uporište nalazi u obrani optuženika iz koje proizlazi da nakon njegova ulaska u tegljač na stranu suvozača „djevojka uzmiče, nedvojbeno svjesna optuženikove namjere, odnosno prelazi na mjesto vozača pokušavajući otvoriti vrata tegljača na toj strani, ali u tome ne uspijeva... a kada nije uspjela otvoriti vrata i izići iz tegljača, oštećena je optuženog, kako on to sam opisuje, nekoliko puta nogom odgurnula od sebe“, pri čemu razlog za ovakvu reakciju oštećenice nalazi u daljnjem približavanju optuženika u pokušaju ostvarenja namjere zbog koje je oštećenicu i ukrcao u tegljač.³¹⁴

Međutim, u pravu je optuženik da iskazom od 26. lipnja 2011. nije priznao namjeru ostvarenja spolnog odnosa sa oštećenicom, a ni sadržaj tog iskaza ne daje osnova za takav zaključak. Naime, optuženik je iskazao da ga je oštećenica, nakon bezuspješnog pokušaja otvaranja vozačevih vrata počela psovati i vrijeđati psujući mu srpsku majku, uspjela ga je nekoliko puta odgurnuti nogom od sebe, a kod pokušaja da iz kabine prođe pored optuženika, i dalje uz glasno psovanje, da je „izgubio živce“, jako je oštećenicu rukama uhvatio u predjelu vrata dok se nije „opustila“. Optuženik je, istina, iskazao da se oštećenici prije zaustavljanja tegljača „nabacivao“, što može ukazivati na seksualnu konotaciju u njegovoj komunikaciji sa oštećenicom, ali njegov opis događanja u kabini tegljača, kao jedini dokaz za ovo kazneno

³¹² Iz odluke VSRH, I KŽ 171/13-8, od 27. ožujka 2014.

³¹³ *Ibid.*

³¹⁴ *Ibid.*

djelo, ne daje osnova za pouzdan zaključak da je postupao u namjeri obavljanja spolnog odnosa ili pak nekog drugog oblika seksualne aktivnosti koji bi kao pokušaj bio kažnjiv, odnosno da je započeo s primjenom sile u cilju obavljanja spolnog odnosa.³¹⁵ Slijedom navedenog, premda se već sada može reći da sadržaj dokazne građe ukazuje na optuženika kao osobu koja je usmrtila oštećenicu, žalitelj je s uspjehom doveo u sumnju pravilnost utvrđenja i zaključka o dokazanosti kaznenog djela pokušaja silovanja, a time i zaključak o ostvarenom kvalificiranom obliku kaznenog djela ubojstva. Stoga je trebalo za oba kaznena djela na štetu A. B. ukinuti prvostupanjsku presudu i predmet vratiti na ponovno suđenje. U ponovljenom postupku prvostupanjski sud će za osnovu uzeti dio optužbe koji se odnosi na ukinuti dio presude, iznova će provesti sve potrebne dokaze, poglavito imajući na umu činjenicu pronalaska tijela oštećenice na što upućuju podaci u spisu, te će nakon provedenog postupka, pažljive i savjesne analize svakog dokaza posebno i u međusobnoj svezi iste procijeniti kako je upućen ovom odlukom u odnosu na kazneno djelo pokušaja silovanja, što će biti od utjecaja i na inkriminirano kazneno djelo teškog ubojstva. Osim toga treba voditi računa o ograničenju iz čl. 381. ZKP/97 jer je optuženik bio terećen za kaznena djela pokušaja silovanja i teškog ubojstva u kvalificiranom obliku zbog maloljetne dobi oštećenice (i prikrivanja drugog kaznenog djela), ali je pobijanom presudom proglašen krivim zbog pokušaja kaznenog djela silovanja u njegovom osnovnom obliku te teškog ubojstva usmrćenja druge osobe radi prikrivanja drugog kaznenog djela, a u kojem dijelu je izostala žalba državnog odvjetnika.

U studenome 2012. godine kod kamionskog ugibališta u selu Fulaje, na području Josipdola, pronađene su ljudske kosti koje su poslone na analizu u Zagreb, a odmah se stvorila sumnja da se radi o posmrtnim ostacima Antonije Bilić. Prema prvim rezultatima Zavoda za sudsku medicinu potvrđeno je da kosti pripadaju mlađoj ženi. Dodatna analiza potvrdila je da ostaci pripadaju nesretnoj djevojci. Antonijini ostaci identificirani su čak 541 dan nakon njenog nestanka.

Drugo suđenje u Šibeniku bilo je 2014. godine, na njemu je Dragan Paravinja optužen da je ubio Anotinju Bilić kako bi prikrrio pokušaj silovanja, te je također osuđen na 40 godina zatvora.³¹⁶

Vrhovni sud ukinuo je presudu Županijskog suda u Šibeniku Draganu Paravinji. U ponovljenom suđenju bila mu je potvrđena kazna od 40 godina zatvora za ubojstvo i pokušaj

³¹⁵ *Ibid.*

³¹⁶ Iz odluke Županijskog suda u Šibeniku, Kv-186/2014, od 2. siječnja 2015

silovanja Antonije Bilić, tada 17-godišnjakinje iz mjesta Kričke kod Drniša. Vrhovni sud ne dovodi u pitanje da je Paravinja ubio Antoniju Bilić, ali se navodi kako nije dokazano da je ubojstvu prethodio pokušaj silovanja. Time nije dokazana kvalifikacija teškog ubojstva radi prikrivanja silovanja. Vrhovni sud smatra kako se dokazi koji su bili prezentirani na sudu "dovode u sumnju" da je Paravinja pokušao Antoniju silovati prije nego što ju je ubio.³¹⁷ U pravu je optuženik da sadržaj isprava i dokaza provedenih na glavnoj raspravi ozbiljno dovode u sumnju pravilnost i pouzdanost utvrđenja da je ostvario obilježja kaznenog djela pokušaja silovanja, što čini upitnim i zaključak o učinu kaznenog djela teškog ubojstva.³¹⁸ Međutim, u pravu je optuženik da iskazom od 26. lipnja 2011. nije priznao namjeru ostvarenja spolnog odnosa sa oštećenicom, a ni sadržaj tog iskaza ne daje osnova za takav zaključak. Naime, optuženik je iskazao da ga je oštećenica, nakon bezuspješnog pokušaja otvaranja vozačevih vrata počela psovati i vrijeđati psujući mu srpsku majku, uspjela ga je nekoliko puta odgurnuti nogom od sebe, a kod pokušaja da iz kabine prođe pored optuženika, i dalje uz glasno psovanje, da je „izgubio živce“, jako je oštećenicu rukama uhvatio u predjelu vrata dok se nije „opustila“.³¹⁹ Optuženik je, istina, iskazao da se oštećenici prije zaustavljanja tegljača „nabacivao“, što može ukazivati na seksualnu konotaciju u njegovoj komunikaciji sa oštećenicom, ali njegov opis događanja u kabini tegljača, kao jedini dokaz za ovo kazneno djelo, ne daje osnova za pouzdan zaključak da je postupao u namjeri obavljanja spolnog odnosa ili pak nekog drugog oblika seksualne aktivnosti koji bi kao pokušaj bio kažnjiv, odnosno da je započeo s primjenom sile u cilju obavljanja spolnog odnosa. Slijedom navedenog, premda se već sada može reći da sadržaj dokazne građe ukazuje na optuženika kao osobu koja je usmrtila oštećenicu, žalitelj je s uspjehom doveo u sumnju pravilnost utvrđenja i zaključka o dokazanosti kaznenog djela pokušaja silovanja, a time i zaključak o ostvarenom kvalificiranom obliku kaznenog djela ubojstva. Stoga je trebalo za oba kaznena djela na štetu A.B. ukinuti prvostupanjsku presudu i predmet vratiti na ponovno suđenje - smatra Vrhovni sud. Prema Vrhovnom sudu sud u Šibeniku je utvrdio da je Paravinja pokušao silovati Antoniju Bilić, ne iz dokaza, već iz postupanja Paravinje.³²⁰ Kako je Vrhovni sud ukinuo i drugu osuđujuću presudu Paravinji, zatraženo je da se sudi pred drugim sudskim vijećem. No, kako u Šibeniku više nije bilo sudaca za mladež koji nisu bili uključeni u rad na tom predmetu, predmet je delegiran u Split.

³¹⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ 73/15-5, od 5. veljače 2015.

³¹⁸ Iz odluke VSRH, I KŽ 73/15-5, od 5. veljače 2015.

³¹⁹ Iz odluke VSRH, I KŽ 73/15-5, od 5. veljače 2015.

³²⁰ Iz odluke VSRH, I KŽ 73/15-5, od 5. veljače 2015.

U slučaju protiv Paravinje ključan dokaz bile su snimke nadzornih kamera na kojima se vidjelo njegovo kretanje na dan zločina. Kao dokazni materijal poslužili su i tragovi Antonijine krvi i sline pronađeni u Paravinjinom kamionu. Vrhovni sud kako je već navedeno ukinuo je drugu osuđujuću presudu Draganu Paravinju u kojoj je osuđen na 40 godina zatvora jer, kako je obrazloženo, nije dokazano da je ubojstvu Antonije Bilić prethodio pokušaj silovanja te da tako nije dokazana kvalifikacija teškog ubojstva radi prikrivanja silovanja. Dakle, nije sporno ubojstvo, već silovanje.

Treće suđenje je počelo 2016. Godine u Splitu gdje Paravinja opet biva optužen na kaznu zatvora u trajanju od 40 godina. Sudac Damir Romac u kratkom govoru prije izricanja presude objasnio je kako je Paravinja ubio Antoniju Bilić dok ju je pokušavao silovati. Sudac je rekao kako je Antonija vidjevši namjeru Dragana Paravinje, u jednom trenutku, prešla na vozačevu stranu i pružala žestok otpor. To je njemu bila zapreka u ostvarivanju plana da je siluje te ju je počeo stiskati oko vrata dok nije klonula. Za teško ubojstvo i pokušaj silovanja Antonije dobio je 35 godina, a za pokušaj silovanja u BiH dobio je 2 godine i 10 mjeseci zatvora. Te iste godine za pokušaj silovanja Omišanke dobio je 4 godine i 6 mjeseci što je u konačnici preformulirano u jedinstvenu kaznu od 40 godina zatvora.³²¹

Paravinja je i nakon trećeg suđenja podnio žalbu Vrhovnom sudu, a kao razloge je naznačio da je podnosi „po svim zakonskim osnovama i na kompletan predmet i postupanje institucija pravosuđa RH-a od 2011 do danas“ naglaskom na povrede prava na pravično suđenje.³²² Žalba je podnesena je zbog bitnih povreda odredaba kaznenog postupka, pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o kazni, sadržajem i zbog povrede kaznenog zakona. U žalbi se tvrdi da je optužba prekoračena jer je prvostupanjski sud „izmijenio činjenični opis i sukladno izmijenjenom činjeničnom opisu izmijenjen je i pravni opis, pa time i pravna kvalifikacija...što predstavlja bitan zahvat u činjenični i pravni supstrat optužnice...“ Time se, po stavu žalbe, „otežava okrivljenikovo pravo na obranu“ zbog nemogućnosti očitovanja obrane o učinjenim izmjenama na raspravi i u završnom govoru.

Vrhovni sud pošto je već dva puta ukidao odluke Županijskog suda u Šibeniku, ovu nije ukinuo i vratio na ponovo suđenje nego je jednostavno preinačio kaznu iz razloga koji će se sada navesti.

³²¹ Iz odluke Županijskog suda u Splitu, Kzd-1/15, od 1. ožujka 2016.

³²² Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

Nasuprot žalbenim tvrdnjama, intervencijom prvostupanjskog suda u činjenični opis terećenog djela nije ostvarena bitna povreda odredaba kaznenog postupka iz čl. 468. st. 1. toč. 9. ZKP/08. Prvostupanjski je sud izmjenama u činjeničnom opisu izreke pobijane presude ostao u okviru opisa djela iz optužnice, prvostupanjska presuda se odnosi na djelatnost za koju je optuženik terećen odnosno na činjenično posve isti događaj. Pored toga, činjenični navodi koje je sud prvog stupnja dodao u opis djela ne predstavljaju odlučne činjenice da bi se opisana djelatnost kvalificirala oblikom kaznenog djela teškog ubojstva za koje optuženik nije bio terećen, dakle kao usmrćenje radi počinjenja drugog kaznenog djela (kako je to pogrešno pravno označio sud prvog stupnja), već su (uz postojeći opis pruženog otpora oštećenice spolnom odnosu) detaljnije opisane okolnosti događaja, naglaskom na jaki intenzitet otpora oštećenice zbog kojeg je kazneno djelo silovanja ostalo u pokušaju („naisao na žestok otpor oštećenice koji se pojavio kao zapreka za realizacijom njegovog prethodno stvorenog plana za ostvarivanjem spolnog odnosa“), a nakon čega je optuženik odlučio usmrtiti oštećenicu („s ciljem da je usmrti“) što je i realizirao na način da ju je ugušio stiskanjem oko vrata.³²³ Istovremeno, budući da sud prvog stupnja nije našao dokazanim bitan navod optužbe koji je osnovno djelo ubojstva činio kvalificiranim, pravilno je taj dio opisa djela izostavio, pa nije u pravu žalitelj da je optužba prekoračena, a s time u svezi je neutemeljen i prigovor o povredi prava obrane na raspravi.

Neosnovano se optuženik žali i zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl. 468. st. 1. toč. 11. ZKP/08, navodom da „o odlučnim činjenicama postoji bitna razlika između onoga što se navodi u razlozima presude o bitnim iskazima svjedoka i onim što su svjedoci stvarno iskazali, kao i sadržaja iskaza okrivljenika koji je dao pred policijom u B. L.“. U okviru ove žalbene osnove prigovara se selektivnom prihvaćanju optuženikovog iskaza te argumentaciji suda o ulasku oštećenice u optuženikov kamion utemeljenoj na iskazima svjedoka, premda „nijedan od ...svjedoka na koje se poziva sud i čije iskaze smatra vjerodostojnim ne iskazuje ono što sud navodi u razlozima presude, odnosno iz iskaza tih svjedoka je vidljivo da ...nisu prepoznali vozilo koje su vidjeli kritične prigode kao vozilo koje je vozio okrivljenik, a što nadalje znači da je oštećena ušla u nečiji drugi kamion koji su opisali svjedoci“.³²⁴ Međutim, istaknuti oblik povrede iz čl. 468. st. 1. toč. 11. ZK/08 ostvaren je kada se proturječno reproducira stvarni sadržaj isprava ili personalnih i drugih dokaza što ovdje prvostupanjski sud čini korektno i bez proturječja, dok je ocjena dokaza i izvođenje zaključka

³²³ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³²⁴ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

iz dokazne građe činjenično pitanje tako da se u naravi radi o žalbenom pobijanju pravilnosti utvrđenog činjeničnog stanja. Prema koncepciji obrazloženja pobijane presude razvidno je da postoji jasna razlika između korektne reprodukcije sadržaja dokaza, njihove analize i izvedenog zaključka o utvrđenju odlučnih i drugih dokazno važnih činjenica. Primjerice, kada se u žalbi ističe da je svjedok „M. V. rekao da nije vidio kamion kojim je upravljao okrivljenik, svjedok B. (da) je jedino siguran da se radilo o šleperu, a svjedok B. (da) se ne sjeća boje kabine“ radi se o dijelovima iskaza koji su svi upravo istim sadržajem i reproducirani u pobijanoj presudi.³²⁵ Ocjenom tako korektno prenesenih iskaza svih svjedoka koji su imali neka saznanja o inkriminiranom događaju na području križanja ceste S.-D. Z. kod mosta na rijeci Č., uz poredbu sa dijelom obrane optuženika, sud prvog stupnja nalazi dokazanim činjenicu da je oštećenica na ovom mjestu ušla upravo u kamion kojim je upravljao optuženik koji se na ovom mjestu i okrenuo kako bi nastavio vožnju u smjeru iz kojega je došao. Prema tome, nije ostvaren ovaj vid bitne povrede odredaba kaznenog postupka dok će ocjena dokaza biti razmotrena pri ispitivanju činjenične utemeljenosti pobijane presude.³²⁶

Iz dosada navedenog vidi se da njegove žalbe povodom navedenih povreda nisu bile opravdane, ali kako je Paravinjin odvjetnik izjavio jednostavno zbog toliko nepotpunih iskaza svjedoka, čak njih troje koji se nisu mogli sjetiti niti se radilo o tegljaču ili šleperu, niti koje je boje bila kabina, jednostavno optužba za teško kazneno djelo ubojstva radi prikrivanja drugog kaznenog djela ne može opstati, što se na kraju pokazalo točnim.

Što se tiče žalbe na zakonitost dokaza, prvenstveno se tu misli na njegov iskaz dan u Banja Luci od 16. lipnja 2011. godine, za koji je tvrdio da je dan nakon mukotrpnog i dugotrajnog ispitivanja pod psihičkom i fizičkom prisilom, te da mu je bila uskraćena hrana i voda što potvrđuje izgled i držanje optuženika u video zapisu prilikom uzimanja njegove izjave-nagnut na lijevu stranu, teškoće u govoru, tamnoća video zapisa zbog kojeg se ne mogu uočavati modrice na njegovom licu i rukama, koji su dijelovi tijela dostupni uočavanju golim okom.³²⁷ Žalitelj navodi da nije imao prilike iskazivati u neometanom izlaganju već je prekidan uz postavljanje sugestivnih pitanja koja upućuju na saznanja iz ranije obavljenog razgovora. Optuženik je ovaj iskaz opovrgnuo pri prvom ispitivanju u Republici Hrvatskoj pred istražnim sucem tvrdeći da je bio pretučen po cijelom tijelu, ali da su ga liječnici pregledali tek protekom petnaestak dana kada su sve modrice nestale i da je priču (o predmetnom događaju) izmislio

³²⁵ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³²⁶ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³²⁷ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

prema podacima koje je čuo putem medija.³²⁸ Na glavnoj raspravi 5. listopada 2012. je rekao da se radi o scenariju napravljenom između njega i jednog policijskog inspektora iz Š. te da je prije ispitivanja dobio zamućenu vodu za piće u kojoj je vjerojatno bila droga. Analiza obrane jasno ukazuje na nastojanje optuženika za otklonom prvog iskaza radi njegovog izdvajanja iz spisa. Odmicanjem postupka optuženik nadograđuje tvrdnje o uporabi nedozvoljenih sredstava, prvo je to samo primjena fizičke sile, a potom i omamljujućih sredstava. Različito prikazuje i kako je došlo do „konstrukcije“ događaja, najprije korištenjem svojih saznanja iz medija, kasnije, pod utjecajem policijskog inspektora iz Š. Vrhovni sud je kao i prilikom ukidanja prve presude sa Županijskog suda naveo kako nije bilo nikakvih propusta prilikom ispitivanja te je sve provedeno u skladu s Zakonom o kaznenom postupku odnosno u sukladnosti odredbama Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske. Isto je Vrhovni sud naveo i na ponovo žalbu Dragana Paravinje što se tiče navodnih podmetnutih dokaza prilikom pretrage tegljača, ali je sud tu žalbu također kao i u poništenju prve presude proglasio neosnovanom.³²⁹

Što se tiče ponovne žalbe na podmetnute dokaze krvi i dlaka, optuženik smatra da je ljudska krv pronađena na gornjem dijelu ležaja u kabini vozača nezakonit dokaza jer da se radi o podmetnutom dokazu koji nije pronađen prigodom prvog očevida 22. lipnja 2011. već tek kod očevida 30. lipnja 2011., tim više što se ni vještaci nisu mogli izjasniti je li krv naknadno donesena u kamion s nekog drugog mjesta gdje se nalazila osoba od koje krv potječe. Pravilnom i razumnom argumentacijom je prvostupanjski sud odbio prijedlog optuženika za izdvajanjem spomenutog dokaza kao nezakonitog. Radi se o dokazu koji je pribavljen kod druge pretrage tegljača na temelju naloga istražnog suca. Prema tome nema dvojbe da je dokaz pribavljen poštivanjem zakonom propisane procedure te se ne radi o dokazu koji bi bio nezakonit *ex lege*. Teza obrane da je dokaz podmetnut osnovano je otklonjena nakon što je sud temeljito ispitao sve okolnosti zbog kojih je došlo do nove pretrage tegljača i načina na koji je ta pretraga izvršena saslušanjem vještaka M. K. A., kako je podrobno navedeno u razlozima pobijane presude.³³⁰ Uz razloge suda prvog stupnja te već iznesenu argumentaciju i u odlukama ovog suda valja naglasiti da je prema navodu vještaka tegljač u razdoblju između dvije pretrage bio pod policijskim nadzorom i osiguranjem što isključuje mogućnost podmetanja tragova po drugim osobama izuzev policije.

³²⁸ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³²⁹ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³³⁰ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

Kada se već u žalbi govori o mogućem podmetanju tragova u funkciji vlastite promocije pojedinih policijskih službenika radi dokazivanja teškog kaznenog djela koje je medijski eksponirano, isto nema stvarnog uporišta u stanju spisa, poglavito imajući na umu da je pretpostavka podmetanja traga posjedovanje istog tog traga-dokaza. To bi značilo da je policija u razdoblju između dvije pretrage pribavila trag krvi oštećenice, o čemu nema nikakvih naznaka, a kamoli dokaza i podmetnula ga upravo u optuženikov tegljač. Istovremeno tijelo oštećenice kroz cijelo ovo razdoblje nije pronađeno unatoč opsežne potrage koja je obuhvatila i isušivanje te pretragu jezera B. upravo u cilju prikupljanja tragova kaznenog djela i ostalih podataka potrebnih za uspješno vođenje kaznenog postupka. Premda nije nerazumna zamjerka žalbe na račun rada policije i vještaka kod obavljanja prve pretrage tegljača samo u dnevnim uvjetima premda se znalo da se „ide na očevid kaznenog djela ubojstva“ isto samo po sebi ne opravdava postojanje sumnje u zakonitost i pouzdanost traga krvi pronađenog i izuzetog tijekom očevida 30. lipnja 2011. Stoga, nakon detaljnog ispitivanja vještaka, koji je otvoreno, bez zadržke odgovorio na sve upite suda i stranaka, njegov odgovor kako se ne može očitovati na („takvo“) optuženikovo pitanje je li moguće da spornih tragova krvi prilikom prve pretrage kamiona nije bilo, također ne ukazuje na sumnju u podmetanje dokaza.³³¹ Jednako vrijedi i za odgovor optuženiku sudsko medicinskog vještaka prof. dr. sc. M. D. G., da ne može sa sigurnošću govoriti o tome na koji način je trag krvi dospio na mjesto gdje je nađen, ali je krv osobe bila u kontaktu sa mjestom gdje je i nađena.³³²

U odnosu na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i povrede kaznenog zakona, u pravu optuženik kada ističe kako ni jedan svjedok u iskazu nije opisao njegov tegljač niti su ga prepoznali na predloženim fotografijama, pravilna je ocjena i utvrđenje suda prvog stupnja da su iskazi svjedoka značajni u dijelu u kojem govore o uočavanju oštećenice na raskrižju kod mosta na rijeci Č., načinu kretanja tegljača koji se polukružno okreće na ovom mjestu te da se radi o vozilu koje po gabaritima odnosno tipu svakako odgovara tegljaču kojim je upravljao optuženik. Da je oštećenica ušla u optuženikov tegljač potvrđuju materijalni tragovi, vlas kose oštećenice pronađena na deki tijekom pretrage tegljača 22. lipnja 2011. te trag krvi oštećenice izuzet tijekom pretrage tegljača 30. lipnja 2011. sa gornjeg dijela gornjeg ležaja kabine.³³³ Valja ponoviti da je vještak za biološke tragove detaljno, razložno i razumno objasnio na koji način su provedene obje pretrage i razlog zbog kojeg nije već prilikom prve pretrage uočen trag prožimanja ljudske krvi na gornjem ležaju kabine tegljača koje objašnjenje

³³¹ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³³² Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³³³ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

prihvaća i ovaj sud. Sud prvog stupnja dao je razumne i relevantne razloge i za otklon postavke obrane da je vlas kose podmetnut dokaz, pozivom na iskaz M. Z. i činjenicu pronalaska tragova sperme optuženika na istoj deki, time da je za potrebe analize kao nesporan trag korišten bris bukalne sluznice optuženika izuzet dana 27. lipnja 2011. po nadležnom tijelu Republike Srpske i dostavljen Centru za forenzička ispitivanja, istraživanja i vještačenja „I. V.“ Nadalje, na boravak oštećenice u tegljaču optuženika ukazuje provedeno kombinirano prometno i telekomunikacijsko (TKC) vještačenje kojim je utvrđeno kretanje tegljača korištenjem snimki nadzornih kamera, TKC prometa (poglavito zabilježeni pozivi majke oštećenice na mobilni telefon oštećenice), analize tahografskog listića i terenskog mjerenja, a potom je dodatno potvrdilo da je optuženik tijelo oštećenice odbacio na području na kojem su kasnije i pronađeni posmrtni ostaci, sve potanko izneseno u pobijanoj presudi.³³⁴ Prema ovom vještačenju razvidno je da je optuženik na dan događaja imao dva kontakata sa poslodavcem time da je u 9,47 sati na službeni mobilni telefon primio poziv upućen putem telefona poslodavca M. G., a da je optuženik uputio poziv poslodavcu istoga dana u 11,24 sata. Svjedok M. G. u svom iskazu na glavnoj raspravi 20. travnja 2012., na koji se upire u žalbi, govori („koliko se sjećam“) da ga je optuženik nazvao i rekao mu za napuklo vjetrobransko staklo smještajući taj poziv između 9 i 10 sati kritičnog dana.³³⁵ Međutim, imajući na umu da je svjedok u prijepodnevnim satima imao dva kontakta s optuženikom, za utvrđenje vremena kada je ostvaren kontakt povodom oštećenja vjetrobranskog stakla relevantan je navod svjedoka da je njega nazvao optuženik rekavši mu za oštećenje, a što prema rezultatu vještačenja je poziv upućen u 11,24 sata, kako je pravilno utvrdio sud prvog stupnja.³³⁶ Prema tome, ovako međusobno podupirući i komplementarni dokazi posve otklanjaju tezu obrane da je iskaz dan pred policijom Republike Srpske konstrukcija. Naprotiv, nema dvojbe da je dio obrane, o odbacivanju tijela u jezero B., smišljena optuženikova konstrukcija kako tijelo oštećenice ne bi bilo otkriveno.³³⁷

Žalbena postavka da je optuženik oštećenicu usmrtio nakon što je zbog njenog otpora spolnom odnosu „postao svjestan toga da će oštećena, ako je pusti prijaviti kazneno djelo“ konstrukcija je državnog odvjetnika koja nema uporišta, kako u optuženikovom iskazu tako ni sagledavanjem dokazne građe u cjelini. Naime, kada se ima na umu da počinitelj kaznenog djela u pravilu poduzima radnje kako bi spriječio da bude otkriven i osuđen, dakle u cilju osobne zaštite od kaznenog progona, žalbeno upiranje na optuženikovo skrivanje mrtvog tijela

³³⁴ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³³⁵ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³³⁶ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³³⁷ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

oštećenice u kabini tegljača do odbacivanja na udaljeno mjesto svakako nije dostatna činjenica za nedvojben zaključak o usmrćenju radi prikrivanja kaznenog djela. Na osnovu tako temeljito provedenog postupka ovaj sud nalazi da su u pobijanoj presudi pravilno i potpuno utvrđene sve dokazno važne i odlučne činjenice uz ispravan zaključak da je optuženik prema oštećenici najprije primijenio silu kako bi skršio otpor i obavio spolni odnos u čemu nije uspio nakon čega je oštećenicu usmrtio gušenjem.³³⁸ Na utvrđeno činjenično stanje odraženo izrekom presude prvostupanjski sud je pogrešno primijenio kazneni zakon kada je ocijenio da se radi o prividnom stjecaju pokušaja silovanja sa teškim ubojstvom proglašivši optuženika krivim da je oštećenicu usmrtio radi počinjenja drugog kaznenog djela. Naime, kod ovog oblika kaznenog djela teškog ubojstva iz čl. 91. toč. 5. KZ/97 počinitelj najprije čini ubojstvo kako bi otklonio zapreku za učin drugog kaznenog djela koje slijedi nakon usmrćenja žrtve pa je moguć i stjecaj ta dva kaznena djela. Budući da je optuženik usmrtio oštećenicu nakon pokušaja silovanja, a silovanja je moguće počinuti samo na štetu žive osobe, to je jasno da nakon usmrćenja oštećenice više ne može doći do realizacije spolnog odnosa u smislu dovršenja kaznenog djela silovanja, niti opis djela sadrži neko drugo kazneno djelo koje bi optuženik počinio nakon usmrćenja oštećenice.³³⁹ Iz navedenog je razloga opisanu kriminalnu djelatnost optuženika trebalo pravno označiti kao stjecaj kaznenih djela, kako osnovano u žalbi navodi državni odvjetnik, i to, rukovodeći se čl. 3. KZ/11, kaznenog djela silovanja u pokušaju iz čl. 153. st. 1. u vezi s čl. 34. KZ/11 i ubojstva iz čl. 90. KZ/97, na što s pravom u žalbi upire optuženik.

Usljed svih odluka pod i djelomičnim prihvaćanjem žalbe opt. D. P., preinačuje se prvostupanjska presuda u odluci o kazni te se opt. D. P. za kazneno djelo ubojstva iz čl. 90. KZ/97 za koje je proglašen krivim, na temelju te zakonske odredbe utvrđuje kazna zatvora u trajanju od 15 (petnaest) godina, a za kazneno djelo silovanja u pokušaju iz čl. 153. st. 1. u vezi s čl. 34. st. 1. KZ/11 za koje je proglašen krivim, na temelju tih zakonskih odredaba utvrđuje se kazna zatvora u trajanju od 5 (pet) godina i 8 (osam) mjeseci, dok se uzimaju kao utvrđene kazna zatvora u trajanju od 4 (četiri) godine i 6 (šest) mjeseci iz pravomoćne presude koju čine presuda Županijskog suda u Šibeniku.³⁴⁰

Iz svega navedenoga vidi se da Županijski sudovi u Šibeniku i Splitu, su na drugačiji način tumačili utvrđene činjenice u postupku, nego je to radio Vrhovni sud. Samo po sebi se nameće pitanje kako je moguće da iako je Vrhovni sud dao upute kako treba tumačiti određene

³³⁸ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³³⁹ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

³⁴⁰ Iz odluke VSRH, Kžm 39/2016-10, od 8. lipnja 2017.

činjenice čak dva puta, Županijski sud kako u Šibeniku tako i u Splitu jednostavno nisu se pridržavali toga što je rezultiralo konačnom osudom Dragana Paravinje na 20 godina zatvora zbog tzv. običnog ubojstva iz članka 90. Kaznenog zakona iz 1997 godine. Slučaj se trenutno nalazi na Ustavnom sudu jer se Paravinja žali zbog toga što kako on tvrdi nije imao pravo na pravično suđenje i obranu, te sam kaže kako će nakon Ustavnog suda i iskorištenja svih pravnih sustava u Hrvatskoj podnijeti žalbu Europskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu. Kako će sve to završiti saznat ćemo uskoro.

12. ZAKLJUČAK

Iz svega navedenoga u radu možemo sa sigurnošću tvrditi tezu iz uvoda da je kazneno djelo ubojstva jedno od najtežih kaznenih djela koja su propisana. Toga su svjesni i zakonodavci te stalnim izmjenama i dopunama Kaznenih zakona, u prvom redu pooštavanjem kazni za navedena kaznena djela, nastoje stvoriti prevenciju kako bi osobe koje odluče počiniti kazneno djelo ubojstva ipak odustali od toga jer po shvaćanju „normalnih“ osoba ipak je bolje provesti četrdeset godina na slobodi nego u zatvoru. S takvim razmišljanjem je išao i hrvatski zakonodavac prilikom pooštavanja kazni za kazneno djelo ubojstva u novom Kaznenom zakonu jer ni na jedan drugi način se ne može spriječiti da netko počinu kazneno djelo ubojstva. S obzirom na sve predmete iz sudske prakse koji su spomenuti u radu, stječe se dojam da su određene osobe za svoja monstruoza kaznena djela preblago kažnjena te ljudi postavljaju pitanje što će se promijeniti kada osoba koja je zaklala nekoga, zatukla sjekirom na okrutan način nakon izdržane kazne od petnaest godina izađe na slobodu? Upravo u tome svi pobornici smrtne kazne nalaze svoje argumente kako ona ipak treba biti jedna od mogućih kazni za kazneno djelo teškog ubojstva. Međutim, ljudska narav ja takva da zakoni koliko god bili rigorozni, ukoliko netko čvrsto odluči nekoga ubiti taj će to i napraviti, a zakonodavcu ostaje samo da odluči sa koliko će se ta osoba kazniti te nastojati da u zatvoru takva osoba osposobi za život u skladu sa zakonima i društvenim pravilima. Prema policijskog statistici broj ubojstava u Republici Hrvatskoj u 2017 godini je bio 43, koliko ih je bilo i godinu ranije. Iz toga se vidi da je Hrvatska relativno sigurna zemlja, odnosno zemlja sa malim brojem ubojstava. Međutim, problem se javlja sa sudstvom gdje su sudovi često pod kritikom medija i ljudi da počinitelji kaznenih djela ubojstava često bivaju prelako kažnjeni za svoja djela, a pogotovo kada kao što je u slučaju Paravinje gdje Vrhovni sud tri puta ukida kaznu te sam donosi kaznu sigurno ne idu u prilog vraćanja vjere da sudstvo ide naprijed. Iako donošenjem novog zakona može se reći da cijelo sudstvo i sve ide naprijed još se u budućnosti mora raditi da bi dostigli vodeće europske države što se tiče sudstva.

13. LITERATURA

1. Bačić, F., Kazneni zakon u praktičnoj primjeni : prikaz, analiza i komentar sudske prakse, Organizator – Sveučilišna knjižnica, Zagreb, 2004.
2. Bačić, F., Pavlović, Š., Komentar kaznenog zakona, Informator Impress, Zagreb, 2001.
3. Bačić, F., Pavlović, Š., Kazneno pravo, posebni dio, Informator Impress, Zagreb, 2001.
4. Bačić, F., Šeparović, Z., Krivično pravo : posebni dio, Narodne novine, Zagreb, 1989.
5. Bojanić, I., Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013.
6. Bojanić, I., Mrčela, M., Konceptija krivnje u novom Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 19, broj 2/2012, str., 389-407.
7. Derenečinović, D., Cvitanović, L., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Posebni dio kaznenog prava, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013.
8. Garačić, A., Kazneni zakon u sudskoj praksi, Libertin naklada, Rijeka, 2016.
9. Garačić, A., Novi Kazneni zakon : autorski pročišćeni tekst s opsežnim komentarima, sudskom praksom, priložima i stvarnim kazalom, Organizator Zagreb, Zagreb, 2013.
10. Grozdanić, V., Škorić, M., Martinović, I., Kazneno pravo: opći dio Rijeka : Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2013.
11. Horvatić, Ž., Rječnik kaznenog prava, Masmmedia, Zagreb, 2002.
12. Horvatić, Ž., Novoselec, P., Kazneno pravo – Opći dio, Birotisak – Policijska akademija, Zagreb, 2001.
13. Horvatić, Ž., Šeparović, Z., Kazneno pravo, posebni dio, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1999.
14. Jermić, M., Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Narodne novine, Zagreb, 1976.
15. Kos D., Zakonska i sudska politika kažnjavanja županijskih sudova u RH Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, broj 2/2004, Zagreb, str. 435-474.
16. Kurtović – Mišić, A., Krstulović - Dragičević, A., Kazneno pravo – Temeljni pojmovi i instituti, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2014.
17. Marušić, B., Krajnja nužda i prinuda u međunarodnom kaznenom pravu : Slučaj Erdemović MKSJ kao loš početak Haškog sudovanja?, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, god. 54, 3/2017., str 731 – 758.
18. Miletić, J., Povijesni razlozi terminoloških promjena u novom hrvatskom Kaznenom zakonu, Croatica et Slavica Iadertina, Zadar, 1/2005., 2005., str. 77 – 88.
19. Mittermayer, O., Presude na Županijskom sudu u Zagrebu za kazneno djelo ubojstva, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14, broj 1/2007, Zagreb, str. 77-140.
20. Novoselec, P., Posebni dio kaznenog prava, Pravni fakultet u zagrebu, Zagreb, 2007.
21. Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2016.
22. Novoselec, P., Bojanić, I., Opći dio kaznenog prava, četvrto, izmijenjeno izdanje, Zagreb, 2013.
23. Pavišić, B., Komentar kaznenog zakona, Narodne novine, Zagreb, 2007.

24. Pavišić, B., Grozdanović, V., Osnove kaznenog prava i postupka, Veleučilište u Rijeci, Rijeka, 2001.
25. Pavlović, Š., Kazneni zakon : zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorija, Libertin naklada, Rijeka, 2015.
26. Turković, K., Komentar Kaznenog zakona, Narodne novine, Zagreb, 2013.
27. Turković, K., Maršavelski A., Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, Zagreb, broj 2/2010, str. 503-551.
28. Vesel, J., Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije : i 343 rešenja svih apelacionih sudova i svih odeljenja kasacionog suda god. 1939-1935, Štamparija "Bos. pošta" Josip Bretler, Sarajevo, 1935.
29. Vouk, V., Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske, Narodne novine, Zagreb, 1984.
30. Zlatarić, B., Krivično pravo, Informator, Zagreb, 1972.
31. Zlatarić, B., Krivično pravo: opći dio, Sv. 1., 3. izmijenjeno i prošireno izd., Informator, Zagreb, 1977.

14. SAŽETAK

Oblici kaznenog djela ubojstva

Kazneno djelo ubojstva je još od Hamurabijevog zakonika bilo jedno od najtežih kaznenih djela. Sastoji se u oduzimanju života druge osobe. Počinitelj može biti samo čovjek, te je objekt napada život drugog objekta. Prema hrvatskom kaznenom zakonodavstvu postoje tkz. obično ubojstvo za koje je propisana kazna zatvora u rasponu od 5 godina do 20, teško ubojstvo koje je počinjeno sa kvalifikatornim obilježjima, na okrutan podmukli način, ubojstvo osobe koja je posebno ranjiva zbog dobi, tjelesne ili duševne smetnje, osobe koja je već ranije bila zlostavljana, te je za ta kaznena djela propisana kazna u rasponu od 21 do 40 godina ili ako se radi o stjecaju i do 50 godina. Neki kazneni zakoni još uvijek za kazneno djelo ubojstva kao najteže propisuju smrtnu kaznu. Smrtna kazna bila je propisana i u kaznenim zakonima Hrvatske dok je još bila u sastavu SFRJ, ali je ista ukinuta osamostaljenjem Republike Hrvatske. Kazneni zakon također sadrži i odredbe o kaznenim djelima ubojstva koja se označavaju kao privilegiranim te je se za njih propisuje i manja kazna. Riječ je o usmrćenju za koji je propisana kazna od jedne do deset godina, ubojstvu iz nehaja gdje je kazna propisana u trajanju šest mjeseci do pet godina te o sudjelovanje u samoubojstvu gdje osoba koja navede drugoga na samoubojstvo ili mu pomogne u istome može dobiti kaznu zatvora do tri godine. Sudska praksa sve poteškoće oko razumijevanja zakonskih odredbi najbolje pokazuje kroz ispravljane odluke prvostupanjskih sudova, što se najbolje vidi u slučaju Dragana Paravinje gdje je Vrhovni sud čak tri puta ukidao odluke prvostupanjskih sudove.

Ključne riječi : kazneni zakon, ubojstvo, teško ubojstvo, usmrćenje, Paravinja.

15. SUMMARY

Types of the murder felony

The felony of murder has been one of the worst criminal felonies since Hamurabis law. It consists in taking away the life of another person. The perpetrator can be just a person, and the object also can be just another person. According to Croatian criminal law there are murder of first degree for which prescribes a prison sentence ranging from 5 years to 20 and murder of second degree which is committed with qualifications, to brutal a murderous way of killing a person who is particularly vulnerable to age, physical or mental disability, a person who has already been abused, and for these criminal offenses are prescribed prison sentence in the range from 21 to 40 years or if it is made by juncture offences up to 50 years. Some criminal laws still have in their criminal law's system for the murder felony as the most difficult a death penalty. The death penalty was also prescribed in the Criminal law system of Croatia while still part of the SFRY, but it was abrogation by the independence of the Republic of Croatia. The criminal law also contains provisions on the criminal offenses of murder that are designated as privileged and a lower penalty is prescribed for them. It is about killing for which a sentence of one to ten years is prescribed, a murder that's committed just few moments after some argue or instant murders will be punished of six months to five years, and suicide where a person commits another person to suicide or he or she may receive a prison sentence of up to three years. Court practice all the difficulties of understanding the legal provisions best shows through rectification the decision of the first-instance courts, which is best seen in the case of Dragan Paravinnja where the Supreme Court abolished the decisions of the first instance courts three times so that could make a own decision.

Key words : criminal law, murder, second degree murder, privileged murder, Paravinnja.

16. ŽIVOTOPIS

OPĆI PODACI

Ime i prezime: Tomislav Peić

Datum rođenja: 07.01.1990.

Adresa stanovanja: Ivana Gorana Kovačića 165, Nova Gradiška

Telefon: 035/ 351 – 009

Mobitel: 098 925 3895

e-mail: tpeic0701@hotmail.com

OBRAZOVANJE

1996.-2004. Osnovna škola Ljudevita Gaja, Nova Gradiška

2004.-2008. Opća Gimnazija, Nova Gradiška

2008.-2015. Pravni Fakultet u Osijeku diplomirao na temu Primjena pravila *ne bis in idem* u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu

2015.-2018. Sveučilišni odjel za forenzične znanosti u Splitu- Istraživanje mjesta događaja

Jezici : engleski, njemački, talijanski jezik, španjolski, francuski.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, ____Tomislav Peić_____, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom ____**OBLICI KAZNENOG DJELA UBOJSTVA** _ rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava. Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi. Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, _____

Potpis studenta/studentice: _____